פרשת **שלח** תשפ"ג לפ"ק | גליון תתתק"ב שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

היש בה עץ אם אין

פרדס גדול השתרע לפרסאות מרובות, הי' נטוע בעצים ואילנות מרובות מינים ממינים שונים, מיוחד הי' במינה שכל סוגי האילנות ה' נטועין בטוב טעם, עד שכל החוקרים והמומחים הגיעו לפרדם זו לתור ולחקור אחר כל שורש טוב וטבע של כל אילן ואילן.

פעם הגיע לשם חוקר גדול, ומיד בהכנסו עמד האיש משתאה מחריש לדעת למה עץ הארז גבוה מאוד משאר האילנות, ומאידך אינו מוציא פירות, ולעומת זה עץ התמר מוציא פירות משובחים, אבל אינו גבוה, ולא נח ולא שקט לדעת מה זה ועל מה זה.

עבר שם חכם אחד ואמר לו: השמע לאזנך מה שפיך מדבר, הרי התירוץ מונחת בקושייתך, ושאלתך חצי תשובה, שמכיון שהארז דואג לעצמו וכל כוחו וגידולו הוא מרכז בגובהו על כן אינו מוציא פירות, לא כן עץ התמר משקיע כל כוחו ואונו להוציא פירות והפירות יונקים ממנו ומוציאים את כוחו לכן מתמעט כח הצמיחה שלו.

הנמשל מבואר בשם הגאון בעל ההפלאה זי"ע שביאר בזה מאמה"כ (תהלים צב יג) צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה, ולכאורה למה נמשל הצדיק לשני סוגי עצים אלו דייקא, אלא בזמן שהצדיק משפיע על זולתו, ומשקיע מכוחותיו ומזמנו כדי לגדל תלמידים ולהוציא פירות, צדיק כזה נמשל לתמר הפורח ומוציא פירות.

אבן מפאת העובדה שהצדיק משקיע מכוחו לאחרים, היה צריך להיות שהוא יגרע על ידי כך מעצמו ויישאר קטן כמו התמר שנגרע מכח צמיחתו העצמי בגלל הפירות שהוא מגדל, לכן מבטיחו הכתוב "כארז בלבנון ישגה" שה' יעזרהו שגם הוא עצמו יגדל וישגה כמו ארז בלבנון.

פירו"ת הנושרין מדברינו, שהצדיק צריך להשקיע בתלמידיו אע"פ שעי"ז ירד הוא ממדריגתו, ובזה ביאר מה שאמרו חז"ל אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו, דהנה המלאך הוא בבחי' "עומד" שאינו הולך ממדריגה למדריגה, ואם הרב מתמסר עבור תלמידיו באמת ובתמים והוא דומה למלאך ה' צבאות שמוכן הוא להיות "עומד" על מקומו ולא לעלות במדריגותיו אז תורה יבקשו מפיהו.

וזהו הדבר אשר ציוה משה רבינו כששלח את המרגלים שילכו לראות האם נמצא שם צדיק בבחינת "עץ" אשר אפשר להתחזק ולקחת מפירותיו, דהיינו שאינו דואג לעצמו אלא כל כוחותיו וכשרונותיו משקיע בצמיחת הפירות, וכמו שביאר הרה"ק מקארלין זי"ע שמשה רבינו ביקש מהשי"ת (במדבר כז טז) יפקוד ה' אלוקי הרוחות איש על העדה "אשר יצא לפניהם" פי' שיהא מוכן אויסצוגיין פאר זיי – פאר כלל ישראל.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ב
קדוש יאמר לו ..... ג
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ה
שבח"י רפאל ..... ו
פיטע קרתי ..... ז
חוקים להורותם ..... ח
פשיט כהלכה ..... ט
לשכת הסדר ..... י
לזה ההילולא ..... יא
דבר בעתו ..... יב
נועם שבת ..... יג
פשולחן מלכים ..... יד
דברות קודש ..... טו

אגרת פרק ג'



להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להה"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©



ע"י רצון לעבודת ה' ויראתו, כל תענוגי העוה"ז בטלים

אם חפץ בנו ה' והביא אותנו אל הארץ הזאת וגו'. יש לדקדק, מה זה שהיה מסופק אם חפץ בנו ה' ואם יביא אותנו אל הארץ כו'. אכן כאשר נתבונן על ענין תלונות המרגלים על הארץ, הלא הם היו ראשי בני ישראל, צדיקים גדולים וטובים (במדבר טז, ה) איכה יכלו לדבר תועה על ה' חלילה כו'. **אכן הנראה בכוונתם, כי המרגלים האלו פחדו,** כי ראו את טוב הארץ בחלב דגן תירוש ויצהר, וכל פרי הארץ המה משתנים לטובה, וכי זבת חלב ודבש היא וזה פריה, לכן פחדו עבור בני ישראל פן בבואם שמה יבעטו לאמר מי הוא, כמ"ש 'שמנת עבית כשית ויטוש אלוק עשהו'. וז"ש: ארץ אוכלת יושביה היא כי עז העם היושב עליה וגו', **לכן אתם אם תבואו שמה תהיו כמוהם, וזהו שהביאו מפרי הארץ לראיה על גודלם וטובם.** אבל כלב הוא שאמר להם: מה לנו לירא מכל אלה, **הלא אם אנחנו נהיה חזקים ביראת ה' ולא נטה אל תאוות הארץ, אזי לא יזיק לנו כל דבר,** וז"ש: **'אם חפץ בנו ה'** ר"ל **אם עיקר החפץ והמבוקש אשר בנו יהיה רק ה' לעשות רצונו ית"ש,** אז: **'והביא אותנו אל הארץ הזאת',** ויכול נוכל לה ועלה נעלה וירשנו אותה **כי כן צריך להתגבר לבטל כל תענוגי עוה"ז נגד עבדות השי"ת ב"ה.**

תפארת שלמה

האכילה בקדושה וטהרה, עיקר ושורש לעבודת ה'

דבר אל בני ישראל וגו' בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה. והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'. נראה לפרש, דהנה נודע **כי עיקר השורש לעבודת הבורא ית', [הוא] לשבר כח התאווה, וכל אכילת אדם יהיה בקדושה להעלות ניצוצי הקדושה,** וזה נקרא **'קרבן',** שמקרב הניצוצות לשורשם. ולזה אמרו חז"ל (ברכות נה.) **'עכשיו שולחנו של אדם מכפר במקום קרבן'.** והבן. וזהו שאמר: "בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה", רוצה לומר, השי"ת מדבר אל הנשמה שבאדם, ואומר לה: **'בבואכם אל הארץ'** כשתבואי ותרדי אל עולם התחתון, ותהיי לבושה בגוף האדם הנקרא 'ארץ', כי הגוף מושך אחר ארציות ותאוות עוה"ז, על כן אני נותן לך עצה: **'והיה באכלכם מלחם הארץ'** תהיה האכילה באופן אשר **'תרימו תרומה לה', ר"ל בקדושה ובטהרה כדי שיעלו הניצוצות לה', וזה עיקר ושורש לעבודת הבורא ב"ה.**

דודאים בשדה (תלמיד הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע)

בעשיית מצוה, יזכור שהוא לקבל מלכותו וקדושתו ית'

למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם, תחילה נבאר בנתינת טעם הטוב, על מה שרק: **"אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו"** (מכות כד.), **ושאר "תורה"** (כמנין) **תרי"א** מצוות צוה לנו משה; מה נשתנו אלו השתי מצות מכל מצות התורה להשמיעם לנו בכבודו ובעצמו, משא"כ בשאר מצות. והנה על דרך הפשטות וטעם הנגלה הוא, עבור **כי אין בשום מצוה ממצות התורה שיצא מכלל הזה,** שהטעם שבה וכוונתה הפשוטה על עשייתה הוא עבור אותן השתי מצות: אנכי, ולא יהיה לך, 'אנכי' במ"ע **"למען הודיע לאדם ממשלת הבורא עליו כו'. לקבל עול מלכותו באהבה".** ו'לא יהיה' במל"ת **"להיות נזהר ומופרש ומובדל מהמשכת הסט"א עליו".** ולזה הזהיר הקב"ה על כל המצות, ואמר: **"למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי",** כלומר כשתעשה את המצוה תעשנה כולה בגוף ונשמה שבה, והנשמה היא **"מצותי"** מה **שאני בעצמי צויתי,** דהיינו: אנכי ולא יהיה לך. ומאחר שפנימיות המצוה הוא בזכירה בעת עשיית המצוה, לכן אמר: **"למען תזכרו",** שתתנו בלבבכם הזכרה בשעת עשיית המצוה על קבלת אלקותו שמרומז בהמצוה, ואז: **"ועשיתם את כל מצותי"** כאמור, **"והייתם קדושים לאלקיכם"** שתכוונו בכל המצוה לקבל מלכותי שאני ה' אלקיכם.

סידורו של שבת (ח"א שורש השביעי פ"א)

אף אחר שנכשל בחטא, אל יתרפה מדביקות השי"ת

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, פירש הרה"ק מלובלין זי"ע ולא 'תתורו' הוא לשון 'קושר ומתיר'; 'מותיר אסורים'. **ר"ל שלא תתיר הקשר מדביקות שלך בשביל שהלכת 'אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'** כדרשת חז"ל: 'אחרי לבבכם' זו מינות 'ואחרי עיניכם' זו זנות, ח"ו, **רק אדרבא תתחזק את עצמך ותעבוד את ה' ביותר אף אם ח"ו נתפשת באיזה עון ופגם, ר"ל.**

סור מרע ועשה טוב (להרה"ק רצ"ה מזידיטשוב זי"ע)

העצה היעוצה היא 'לא תתורו' להאריך לחשוב, 'אחרי' שנפל בראיה ומחשבה. רק יתן מחשבתו בדברים טובים

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם. כל מקום שנאמר בו **"אחרי" מופלג הוא** (עי' בר"ר פד, ה). וכאן יש לפרש, כי הנה אם לפעמים מזדמן לאדם לראות דבר האמור או לחשוב מחשבה זרה רח"ל, אזי העצה היעוצה היא שלא יעיין עוד בדבר אלא יחתחו ממחשבתו תיכף. וזהו: "אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", היינו המחשבה הבאה אחרי העין ואחרי הלב, לא תתור בלבך לחשוב בה הרבה, אלא תיכף ומיד תסירה מלבך לגמרי, ולחשוב תחתם מחשבות טובות.

הרה"ק רבי משה מקאברין זי"ע

תורה

התוה"ק מחתכת כל הקליפות, ומכנעת הרע תחת הקדושה

ויאמר אליהם עלו זה בנגב כו'. רוצה לומר שהדריכם ולימדם שיעלו למדרגת חכמה על דרך שאמרו 'הרוצה להחכים ידרים', **'ועליתם את החר'** פירוש שתבאו לעבוד בשני יצרים ביצר טוב וביצר הרע שגם היצר הרע תעלו אותו שגם בו יעבוד לו יתברך כמו שדרשו חז"ל 'בכל לבבך בשני יצריך', 'הר' רמז על היצר הרע ע"ד שאמרו 'לצדיקים נדמה להם כהר'. **וזהו שאמרו 'הר קשה ברזל מחתכו' פירוש היצר הרע שקשה לכופו, 'ברזל מחתכו' רוצה לומר עם התורה הקדושה שהיא מחתכת כל הקליפות כברזל המחתך הרר יצא ממנו ואדרבה יכניעו תחת הקדושה.**

נועם אלימלך

התמדת התוה"ק הוא שורש עליית האדם למעלת הדביקות

ויאמר ה' אל משה כו' ועשו להם ציצית כו' * **הכנף פתיל תכלת** * דכתיב 'יעקב חבל נחלתו' פירוש **שנשמת ישראל חצובות מתחת כסא הכבוד ושלשלם למטה לארץ כחבל הזה הנקשר בשרשו למעלה ותלוי והולך עד למטה כך היא נשמת ישראל וחם תמיד קשורים בו יתברך על ידי החבל ההוא הם נשמתם הקדושים** * אך כשאדם חוטא אז נפסק חבל הקדושה ונשאר האדם ההוא בלי שורש קדושה ולזה צריך התשובה להעשות שיתקשר שוב החבל ההוא ויגיע עד כסא הכבוד וזהו 'גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד', ואיתא בגמרא תכלת דומה לים כו' לכסא הכבוד כו' ולכאורה נראה שפת יתר כי לא הוה ליה למימר אלא תכלת דומה לכסא הכבוד ביון שזה עיקר המכוון * **אלא שהתורה הקדושה מלמדנו בזה כי עיקר כוונתינו במעשינו הקדושים לקשור עצמנו בשרשנו למעלה בכסא כבודו יתברך ואיך הדרך לבא למדריגה כזו. לזה סדרו לנו חז"ל המדריגות כסדרן לעלות על ידם עד המכון * וזהו תכלת דומה לים. ים הוא הנקרא ים התלמוד היא התורה פירוש בתחלה תראה להתמיד ולהתנהג על פי התורה וללמדה היטב בהתמדה,** ואחר כך וים דומה לרקיע * פי' רקיע הוא דבר דק מאד מלשון ריקועי פחים פי' דבר הרוחני עד מאד והיא הדבקות וההתבודדות בו יתברך תמיד כו'.

נועם אלימלך (עי"ע"ש)

תפלה

תחילת כניסת האדם לקבלת עומ"ש קרי"ש שעל המטה ובבוקר תיקף בקומו משנתו יתפלל עבור צרכי ישראל קדושים

בבואכם אל הארץ אשר אני וגו', ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה וגו', מראשית עריסותיכם תתנו לה' וגו', נראה לי על דרך רמז 'בבואכם אל הארץ' **שתיקף כשהאדם מתחיל לכנוס בארץ דהיינו לקבל עליו עול מלכות שמים שנקראת מלכות שמים 'ארץ' כידוע, 'ראשית עריסותיכם' פירוש לכתחילה וראשית כשאדם חולך לישון, וזהו ראשית עריסותיכם, חלה הוא לשון תפילה לשון 'ויחל משה' כנ"ל, פירוש כשהולך לישון יתפלל ויתמסר נפשו בפקדון לה' יתברך כשאומר בידך אפקיד רוחי, ויכוון להפקיד רוחו ונשמתו בתוך שאר נשמות ישראל כדי שיהיה לו למחר מוחין חדשים כידוע באריכות מזוה"ק ומשאר ספרי הקודש, ובזה מרים גם כן השינה שיהיה גם כן קודש כמו שפועל בתפילה. וזהו כתרומת גרן כן תרימו אותה, פירוש גרן הוא מלשון גרון היא תפילה שהיא בגרון.**

וקאמר הכתוב אחר כך **'מראשית עריסותיכם תתנו' וגו' פירוש שתיקף בראשית שתקומו מהמטה בבוקר בבוקר תיקף תתפללו בעד כל ישראל שיהיו בריאים ויחיו לחם כל טוב,** כמו שהיה נוהג הרב הקדוש איש אלהים המנוח מו"ה משולם זוסע זצוק"ל שהיה אומר בבוקר בבוקר תיקף בקומו ממטתו **'צפרא טבא על כל ישראל'** ו(היה אומר) ברכות ותפילות בעדם. וזהו **'תתנו לה' תרומה לדורותיכם', דהיינו בעד כל הדורות ישראל שירומו וינשאו עד למעלה למעלה אמן.** זה בשם הרב הקדוש המנוח בוצינא קדישא מו"ה מנחם מענדיל זצוק"ל מפריסטעק (רימאנוב) בשינוי קצת דברים.

מאור ושמש

עבודת האדם בבוקר היא התפילה צורך גבוה כי כל יום וכל תפילה יש לה פעולה מיוחדת בעליונים

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם בבואכם אל הארץ וכו'. משונה ביאה זו מכל ביאות שבתורה כמו שדרשו רז"ל (כתובות כה.), ויש לרמז שרמז על האדם בעמדו משינתו והנשמה חוזרת לגוף מחדש, וזהו 'בבואכם' כשתבואו כל יום לגוף הארציי, 'אשר אני מביא אתכם שמה', שבאמת הש"י מחזיר את הנשמה להארץ בכל יום, 'והיה באכלכם מלחם הארץ', כשתרצו ליהנות מלחם הארץ, **אזי מקודם תרימו תרומה לי"י', היינו תגרמו ותפעלו במעשיכם תרומה לי"י, היינו יחודים עילאין על ידי תפלתכם כמו שיתבאר, ראשית עריסותיכם תיקף בראשית כשתעמדו ממטותיכם** (לשון ערש היא מטה) **חלה תרימו תרומה** [חלה מלשון ויחל משה (שמות לב יא) ופני ה' לא חליתי (ש"א יג יב)] ור"ל **על ידי התפלה שתרימו למעלה אותיות התפלה לגרום יחודים עילאין.** 'כתרומת גרן', כבר כתבנו כמה פעמים גר"ן רמז לשכינה בחינת רנ"ב איברים עם המפתח לדעת רבי עקיבא בבכורות (מה.) והארכנו במקום אחר, והכוונה **כי אין לך יום דומה לחבירו, ואינו דומה יחודין דחול לשבת וליום טוב, וכן בכל יום יש להשכינה עליות מיוחדים כנודע.** וז"ש **'כתרומת גרן', כענין התנשאות הגר"ן היא השכינה באותו היום, כן תרימו אותה היינו התפילה,** ר"ל **תתפלל בנוסח היום וכוונת היום לפי ענין הנרצה באותו היום כו'** (ע"ש"ע) **'מראשית עריסותיכם',** ר"ל מזה שתעשו תיקף בעמדיכם ממטותיכם, **'תתנו תרומה לי"י'** לצורך גבוה דייקא, וזה יהיה גם כן **'לדורותיכם',** מה שצריכין הדור שלכם ממילא ישתלם כשיושלם החסרון למעלה כביכול והבן, והש"י יורנו דרך האמת.

אגרא דכלה



ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ובתרגום יונתן איתא כד חמא משה ענוותנותו דהושע קרא לו יהושע, ויבואר עפיימ שמצינו גבי כלב שדיבר אחד בפה ואחד בלב ועל ידי כן ניצל מעצת המרגלים אבל ביהושע לא מצינו שיעשה כן, כי כלב אף שהיה צדיק גדול מיימ לא הגיע למדריגתו של יהושע שנאמר בו לא מש מתוך אוהל ונתעצם בהתורה, ואיתא ביויד שיש הפרש בין יהרג ובל יעבור או יעבור ואל יהרג בין חסיד ופריש לשאר אנשים, ויייל דתרווייהו נפקי מן הכתוב וחי בהם, ולכן כלב שלא נתעצם בהתורה כמו יהושע אייכ הותר לו לשקר משום וחי בהם ולא שימות בהם, אבל יהושע שנתעצם בהתורה אסור לו להוציא דבר שקר מפיו והוי לגביה יהרג ואל יעבור ועייכ התפלל משה רק ליהושע ולא לכלב, והנה לא יוכל האדם להתעצם בהתורה רק עייי ענוה דנאמר אנכי עומד בין הי ובינכם והכוונה דמי שאומר על עצמו אנכי זה הוא העומד בינו לבין קונו, וידוע דאורייתא וקובייה וישראל חד ואם אין הי בקרבו לא יזכה לאור התורה, וזייש כד חמא ענוותנותו דהושע, היינו שהוא עניו ועייז זכה להתעצם עם התורה ואייכ לא יוכל לשקר כמו כלב, עייכ התפלל עליו קה יושיעך מעצת מרגלים.

(ישמח משה)

☆

איש אחד למטה אבתיו תשלחו כל נשיא בהם וישלח אותם משה וגו'. ויובן בהקדם דברי חזייל כל התולה בזכות עצמו הקבייה תולין לו בזכות אבות וכל התולה בזכות האבות הקבייה תולה לו בזכות עצמו, וזייש הכתוב אשא עיני אל ההרים, ואיתא במדרש אל תקרא אל ההרים אלא ההורים אלו האבות, וממילא עזרי דייקא מעם הי בזכות עצמי, וזהו שנאמר ויקריבו נשיאי ישראל ראשי בית אבותם דייקא שהיו תולים שהם ראשים בזכות אבותם, אם כי באמת היים נשיאי המטות הם בזכות עצמם, לכך היים העומדים על הפקודים היים בזכות עצמם, והנה אותם ראשים התולים בזכות עצמם והקבייה תולה בזכות אבותם הרי זה לא יעזור ולא יועיל לבטל בחירה של אנושי להרע או להטיב, כמבואר באלשיך עהייפ למען הציל אותו מידיים דייקא שהם בעלי בחירה, להשיבו אל אביו כי בזכות אביו יוושע מבור נחשים ועקרבים, אבל להציל מיד בעל בחירה לזה לא מועיל זכות אבות כייא זכות עצמו יכול להועיל, וזייש איש אחד למטה אבותיו, שיהיו תולין בזכות אבותיו, אבל וישלח אותם משה וגו' כולם אנשים ראשי בניי המייה דייקא כי נחשבו בעיניהם בזכות עצמם, וכך היה מה שהיה דלחסיר הבחירה לא יתכן בזכות אבות.

(ויטב לב)

☆

איש אחד איש אחד למטה. יבואר עפיי הכתוב מי יתן טהור מטמא לא אחד, דהנה ידוע דברי האלשיך בענין נתינת מחצית השקל שהוא כדי להורות לעם בניי ענין האחדות לומר שהאדם לבדו אינו רק מחצית ובהצטרפותו עם שאר בני אדם ישלים למנין השלם, ועפייז יתכן מי יתן טהור מטמא לא אחייד, רייל אם אינו אחד לבדו לפני עצמו כייא הנכללות עם שאר אנשים, והנה היסוד לאחדות הוא מדת ענוה דאם רם לבבו ומתנאה לומר אני ואפסי ואין עוד אייכ אינו מתאחד עם אחרים ולפני עצמו הוא גייכ איש שלם בפני עצמו, וזייש אייש אחד אייש אחד למטה אבתיו וגו', שכולם חשבו בעיניהם שהם כאוויא בפיע כאדם השלם ולכן לא רצו להתאחד עם אחרים, ועייכ נתפסו בעצת היצהייר.

(קדושת יוים)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"ל רבות תי"ק עצי התמרים

כיון שלא היה יכול לדבר אחד בפה ואחד בלב, היה צריך לשמירה יתירה

אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ופירש"י ז"ל **ויקרא משה להושע וגו'. התפלל עליו יה יושיעך מעצת מרגלים.** שמעתי מפה קדשו של **הגה"ק בעל דברי יואל מסאקמיר זצ"ל,** השינוי שבין יהושע בן נון וכלב בן יפונה, שיהושע בן נון ממדת ענותנותו, **לא היה יכול לדבר אחד בפה ואחד בלב, ולכן היה בסכנה בעצת המרגלים שלא יהרגוהו על אמיתת דבריו,** כפירוש החיד"א זצ"ל, **לכן הוצרך משה רבינו ע"ה להתפלל עליו שינצל מעצת המרגלים,** משא"כ כלב בן יפונה, היתה רוח אחרת עמו, והיה יכול לדבר אחד בפה ואחד בלב, ולא היה בסכנה מעצת המרגלים, וע"כ לא הוצרך משה רבינו ע"ה להתפלל עליו, ודפח"ח.

יפה שיחתן (עמ' קכ"א)

שלח לך. וברש"י פי' לדעתך, ונראה עפ"מ דאחז"ל תנא אין מחייבין אותו להכנים ידו לחורין ולסדקין לבדוק החמין מפני סכנת העקרב, ופריך שלוחי מצוה אינן ניזוקין, אר"א שמא תאבד לו מחט ואתי לעיוני בתרה, ופרש"י כיון דמתכוין אף למחט לאו שלוחי מצוה הוא וניזוק, וזהו שאמרו המרגלים וזה פריה אפס כי עז העם, היינו אע"פ שאין לכם לירא ממה שעז העם כיון דשלוחי מצוה אינן ניזוקין, מ"מ וזה פריה שא"י נשתבחה בפירותיה יותר מכל הארצות וא"כ יש לחוש פן יכוונו לטובת פירותיה ולאו שלוחי מצוה המה וע"כ יש לירא ממה שעז העם, והנה אמרו גבי משה וכי לאכול מפריה הוא צריך אלא לקיים מצות התלויות בארץ, וזהו ביאור דברי הכתוב שלח לך לדעתך, היינו כמו שהיה בדעתו ליכנס רק כדי לקיים מצוות התלויות בארץ ולא לאכול פירות אז ילכו לבטח דרכם דשלוחי מצוה אין ניזוקין, אבל אם יתאוו גם לפירותיה א"כ יש להם לירא מפני העם היושב בה.

(עצי חיים)

☆

ויהם כלב וגו'. ופרש"י צווח ואמר וכו' קרע לנו את הים וכו', וצ"ב היכן נרמזו דיבורים אלו בכתוב, ויל"ל עפ"מ שאמר הרה"ק מסטרעליסק זי"ל לפרש הכתוב כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה"א לפרעה, דמקובל מצדיקים כאשר אדם נצרך לאיזה ישועה אזי יזכיר בפיו מעין אותו הנסים שנעשו לצדיקי הדורות ויזכה גם הוא לישועת הי כהרף עין, ויש כי תאמר בלבבך וגו' לא תירא מהם והטעם כי זכור תזכור את אשר עשה ה"א לפרעה, ובאותו זכירה תנרום גם היום כן להכרית הגוים ההם, וע"ז נתכוון כלב באומרו עלה נעלה דאף אם עז העם היושב בארץ הלא כבר קרע לנו את הים וכו' וכבר זכינו להרבה נסים אשר עשה הי עמנו עד כה, וא"כ נוכל להזכיר בפה אותן הנסים ובאותו זכירה יעשה לנו הי אותן הנסים ועלה נעלה כי יכול נוכל לה.

(ברך משה)

☆

שלח לך. ופירש"י לדעתך, ונראה דכתב בדבי"י כי המרגלים לא רצו ליכנס לארץ כי ידעו שעדיין לא תחיה ביאה נצחית ויצטרכו לעוד גליות להשלים ארבע מאות שנה שננזר עליהם במצרים, אכן מצינו עוד טעם למה יצאו קודם הזמן דקושי השיעבוד השלים, ובאלגזי כתב דזה תלוי אי אמרינן וי"ו להוסיף או וי"ו לחלק דהנה כתיב ועבדום וענו אותם וגו' ואי וי"ו דועינוי לחלק יצאת א"כ עבדות או עינוי קאמר וכיון שהמצריים עשו שניהם בזה נשלם הזמן, אבל אי וי"ו להוסיף א"כ כך היתה הגזירה שיעבדו בהם בפרך ואז צ"ל דשאר גליות משלימין, ובכי"נ כתב דדבר זה תלוי אי מהני תשובה לב"נ דבקין נאמר נע ונד תהיה ואח"כ מצינו וישב בארץ נוד ונתבטלה גזירת נע כי עשה תשובה, אמנם זה דווקא אי וי"ו מוסיף דאז היה הגזירה נע ונד וכיון דחזינן שוויתרו לו גזירת נע ראיה דמועיל תשובה לב"נ, אבל אי וי"ו לחלק א"כ לא היה הגזירה על שניהם וליכא ראיה דמועיל להם תשובה, והנה כתב האר"י בטעם שהרג משה את המצרי כי משה רבינו היה גלגול הבל והמצרי היה גלגול קין והרגו משה כדי לתקנו, ולפי"ז צ"ל דסי"ל למשה דלא המני תשובה לב"נ ולכן הרגו לתקנו והא דכתיב נע ונד וי"ו לחלק וא"כ נגזר על בנ"י במצרים או ועבדום או ועינוי וכיון ששעבדו בהם בפרך בשניהם לכן קושי השיעבוד השלים הזמן ושוב לא יהיה שאר גליות להשלים וביאתם לארץ תהיה נצחית, וי"ש הקב"ה למשה שלח לך לדעתך דסי"ל וי"ו לחלק וא"כ יוכלו לבא לארץ ביאה נצחית ולא יהיה להם מקום לטעות. **(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)**

על פי רוב ניכר מהות האדם לפי התנהגות בניו ותלמידיו

ומה הארץ השמנה הוא אם רזה היש בה עץ אם אין והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים. ופירש"י על 'היש בה עץ'. אם יש בהם אדם כשר שיגין עליהם בזכותו. רביה"ק [מרן בעל דברי יואל] **זי"ע אמר:** הרבה פעמים אפשר להכיר את מהות האיש, אם תוכו כברו, על פי התנהגות בניו או תלמידיו, דאם בניו ותלמידיו הולכים בדרך הישר, סימן שגם הוא איש כשר, אבל אם הוא אינו כברו, וכל הנהגתו רק כלפי חוץ, אזי ניכרין מעשיו בפירותיו, בבניו ובתלמידיו.

ורבינו ז"ל פירש בזה דברי רש"י ז"ל עה"פ **ומה הארץ וגו' היש בה עץ אם אין, ופרשי"ל אם יש בה אדם כשר שיגן עליהם בזכותו,** ולכאורה לפי דברי רש"י קשה המשך הפסוקים "**ולקחתם מפרי הארץ**". וביאר רבינו דמה שציוה משה רבינו עליהם לראות אם יש בה אדם כשר שיגן עליהם בזכותו, זהו **לכאורה דבר קשה מאוד להבחין ולדעת, כי מי יוכל לדעת מה בלב חבירו אם הוא אדם כשר,** ורק השם יראה ללבב, ואף אם נדמה לפעמים שפלוני אדם כשר הוא, מנין אפשר לדעת שכך הוא באמת, דילמא אין תוכו כברו, ואם כן איך יוכלו להבחין ולהבין אם יש שם צדיק. אולם **משה רבינו מסר להם סימן מובהק, דהיינו שעל פי רוב ניכר מהות האדם לפי התנהגות בניו ותלמידיו, דאם הוא אדם כשר ולבו לשמים, הרי הוא עושה פירות וגם פירותיו כמותו, שגם הם הולכים בדרך הטובה והישרה, מה שאין כן מי שאין תוכו כברו, ורק מראה עצמו לאדם כשר, אולם שבע תועבות בלבו, אז ניכרת מחשבתו ומעשיו על ידי פירותיו, כי בניו ותלמידיו אינם הולכים בדרך הישרה, והם מגלים את מהותו האמיתי של הנ"ל.**

וזה שאמר "**היש בה עץ אם אין**", אם יש שם אדם כשר וצדיק שיגן עליהם בזכותו, ומהיכן ידעו זאת, לזה אמר "**ולקחתם מפרי הארץ**", על ידי שיראו ויתבוננו בהפירות שלו היינו הנהגת בניו ותלמידיו, ומזה יוכלו לדעת אם הוא באמת אדם כשר.

בוצינא קדישא (ח"ב עמ' רכ"ב)

פנינים מאוצרותיו של מרן רבי"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "קדושת יואל" אשר על מכבש הדפוס

נמסר לנו בתשו"ח ע"י מערכת "ליקוטי אורה"

שלח לך אנשים (יג ג). פירש"י לדעתך, אני איני מצוה לך, אם תרצה שלח. ולכאורה קשה לכאן דהקב"ה לא צוהו, למה שלחם משה כשהיו בחטא.

ויש לומר על פי מאמר הגמרא (קידושין לג:, עבודה זרה ג.) גדול מצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ופירשו תוס' (ד"ה גדול) הטעם בזה, משום דמצווה ועושה מתגרה בו היצר הרע טפי, ודוגמ תמיד לבטל ילדו ולקיים מצות בוראו, אבל מי שאינו מצווה ועושה לא מתגרה בו היצר הרע כל כך, משום שיש לו פחד בשלו ואם ירצה יניחנה (עי' קדושת יום טוב לשפה"ג אות ד')

ועפי"ז יש לפרש לעניננו, כי משה חשב בלבו על רוח הקב"ה לצותו לשלוח מרגלים, לפי שמי יהיו המרגלים מצווים ועושים, ויקשה להם ביותר להתגבר על יצרם הרע שלא להוציא דיבת הארץ, על כן שלחם משה רבינו מעצמו, כי זה יהיו רק אינן מצווין ועושין, וממילא לא יתגבר עליהם יצרם הרע כל כך, ויצליחו מעצה הרעה.

[**ובדרך** זה נראה לומר טעם טוב על מנהג הקהילות מקדמת דנא, דכשבא רב אל איזה עיר מכבדים אותו ליתן דרשה, ולכאורה הדבר תמוה, דבמקום שיש שם רב יראת ה' וגדול בתורה וירא ומרגיז קדושה וטהרה, איזה צורך יש עוד לשמוע דרשה מרב הבא מעיר אחרת.

אך על פי האמור יפשר לומר, כי הרב המרע לעתרת הלץ מצווה ועומד להוכיח את בני קהילתו, וכמו כן בני הקהילה המה מצווים ועומדים לשמוע בקולו, וכיון שאניהם מצווים ועושים לכן מתגרה היצר הרע על אניהם שלא למלאות תפקידם, אבל כשבא רב ממקום אחר שאינו מצווה להגיד, וגם בני הקהילה אינם מצווים לשמוע בקולו, אז אין מתגרה בהם היצר הרע כל כך, ולכן יש תקוה שיהיה בכוחו להגיד דברים נכוחים, וגם יתקבלו דבריו לעשות פרי לטובה].

פתיחה לדרשה יום שב"ק שלח בעיר מאראש וואשארהעלי יצ"ו

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ (יג כ). יש להבין התחזקות זו מהו, וכי דבר קשה הוא ליקח מפרי הארץ, עד שהוצרך לומר להם והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ.

ונראה שבא לרמז על מה שאנו רואים בימינו אלה, אין שעמדו כתות הציונים שאין להם בעולמם רק מצוה אחת והוא "חיבת הארץ", ומעולם לא שמעו ורואינו שידקדקו בזיזה מצוה אחרת, כגון בשמירת שבת או מאכלות אסורות כדרך שמדקדקים במצוה זו, והבל יפלה פיהם בדברם בהתלהבות ממצות חיבת הארץ, ועושים תעמולה להסית את העם לעלות לארץ לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, ובשמת בחופן זה שעוברים עבירות אין כאן מצוה לעלות אל ארץ ישראל כלל, אלא אדרבה עבירה גדולה יש בה, וכידוע דארץ ישראל אינה סובלת עובדי עבירה והיא מקיאה אותם כמבואר בקראי (ויקרא יח כה-כח).

ואין ואומר, כי מיום בריאת העולם לא היה עדיין בעולם לדיק שיוכל לעשות טובה לכל העולם כולו, כדרך שיוכלו לעשות כתות הציונים המיניס והכופרים ה"י אם ישתמדו ברוב גלי וישרצו לגמרי מכלל ישראל, וזהו הטובה היותר גדולה שיכולים לעשות לנו, כי זה יכירו וידעו כל ישראל שהם משומדים ולא יבואו לממשכי אחתרייהו.

וזה שרמז לנו משה רבינו, והתחזקתם"ס, ר"ל דמתחלה לריכים להתחזק בשמירת כל התורה והמצות, ורק אחר כך ולקחתם מפרי הארץ, מוכלו לדבר ממצות חיבת הארץ, אבל כל זמן שאיננו שומרים את התורה והמצות כראוי, אין לכם שום שייכות למצות ישוב ארץ ישראל וחיבת הארץ.

דרשה פ' שלח תרצ"ג בק"ק סוואליאווא יצ"ו

[**ומעניין** הזה כדאי להעתיק מה שמסופר בספר זכרון ליום חי"ל (פרק ז עמוד סט) וזה לשונו, בעוד הימים התחיל רעיון הציוני להתפשט בתחנה שבישראל, והתחילו לתרגן עליות לארץ ישראל, ומשם נרשמתם רבים וטובים מירקי ה', כי העמידו פניהם שכוונתם לטובה לקיים מצות ישוב ארץ ישראל, וכמובן שכל אלו שנמשכו אחריהם הלכו מדחי אל דחי ר"ל, ורבינו הסכיל לרחות הסכנה העצומה הזה בבחינת

(תמיד לב.) ויזהו מכס הרוצח את הגולל, לכן חזר כגבור חלציו ולחם נגדם בעוז ותעצומות כדי שלא ימשיכו הילחים לחרי דעותיהם הנפסדות, ובפרט עמד כמומה בלורה שלא ליתן לגגע הליונות להתפשט בעיר סחטמר.

אולם פעם כחשר לא היה רציני בעיר במקך שני שבועות, עלה בידיהם למשוך לחריהם כמה כמורים מעיר סחטמר חשר לא למדו ביסיבתו של רבינו, על ידי שחרגינו להם שיעורי תורה בלוחתא, כדי שיוכלו למשוך לותם בדרכי עקלתון שיעלו לותם לארץ ישראל, וכחשר חזר רבינו לביתו נאוה קודם הגיע לשוניו השמועה הלא טובה, ותרה לו הדבר מאוד.

ובאשר הופיע כדרכו בשבת מברכים לחר בהכרים בבית הכנסת לדרוש בפרקי אבות, התחיל לעורר ולשמות בתוקף נגד הפירלה הלזה, ובתוך דבריו לתר לפרש הפסוק (תהלים יח ז) הפלה תסדיך מושיע חוסים ממתקוממים בימינך, ופי' הפלה, מלשון פלא, הפלא תסדיך, שתסדי ה' נפלאים המה, מושיע חוסים, שהקב"ה מושיע לכל החוסים בו, ממתקוממים 'בימינך', מלותן שקמים נגד ילחי ה' על ידי התורה הקדושה שנתנה מימינו (דברים לג ב, עי' ברכות ו.), היינו שהמתקוממים רוצים להרוס ולעקור כל דבר שבית היהדות נודפת ממנו, ומסתירים לת מעשיהם המגונים בדברי התורה שבקרלת ימין, כגון במצות ישוב ארץ ישראל, חולם הקב"ה מגיל ומושיע לת ישראל החוסים תחת כנפיו מתחבולותם.

ובאשר חוריינת קל מרחוק בית הכריו בקול גדול וחזק על הורי הבחורים החלו, 'בחלד מולתי שבת זחלט לית טרחגן די קינדער צום גלח', ועל ידי זה ירוימו שידעו הכל שיחלו מכלל ישראל, ולא יהיו יכולים לשמיעו בכל הר קדשי לתפוס לחרים ברשתם. ובלהב קודם לעק רבינו בטפחו על שכמו בית קדשו, 'עלי ועל צותרי זיי זחלן זיך גיין שמד'ן, מ'זחל ניסט גאכגעשלעפט ווערן גאך זיי צו ליונות', עכ"ל הגולים. (ועי' תסד לשברכם מעיין ג נהר יב, ועי' ויחל משה מאמר ב סי' קכז-קל בביחור הדבר)].

ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת (טו לב). יש לדקדק על חומרו וימצאו, דמשמע מזה שהיה כאן חיזה מציאה, אלא יותר היה לו לומר וירחו.

ואפשר לפרש בדרך רמז מוסר, שבא הכתוב להזהיר כנגד אלו המתחבשים בעיניהם בבתי ספר ללמוד תכמות שונות, ואומרים שעל ידי זה יתרמי להם אחר ניצוציהם מקור לפרנסה בנקל ובדרך כבוד, אמנם בדבות הימים בהיותם שמה מתבדרים במצבם ביותר, עד שפתאום רואים התבות אין שבניהם יכולו לתרבות רעה, ומחללים שבתות, ובאמת על דעת כן בודאי לא שלחו בניהם שמה, כי אם שומרי תורה ומצות בתמת. ולנגד זה בא הכתוב להזהיר, וימצאו"ו אין מקושש עצים ביום השבת (סנהדרין לז.), והייט כי אלו המבים ימצאו פתאום אין שבניהם יכולו לתרבות רעה חלילה, והקדימו תבשים, ומחללים שבתות. על כן החכם עיניו בראשו שלא ישלחם למקומות אלו רק ליבידות קדושות, והקב"ה הזן ומפרנס לכל הוא יפרנם לת העוסקים בתורה בנעימם.

דרשה שב"ק שלח תרצ"ב בעיר גרויסווארדיין יצ"ו

ועשו להם ציצית וגו' ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת (טו לח). אימא במדרש רבה (פי"ז ס"ק) הלא הוא דכתיב (תהלים לג יח) חור ה' אל יראיו וגו'. והוא פלא.

ונראה לפרש על דרך אמרם ז"ל (מנחות מג:) מניא היה רבי מאיר אומר מה נשתנה תכלת (פירש"י, שיחדו הקב"ה למלוה זו) מכל מיני לבעונין, אפי' שהתכלת דומה לים, וים דומה לרקיע, ורקיע לכסא הכבוד, ופירש"י מכח התכלת מזכיר היוצר על כסא. והייטו שים לו התקשרות לו יתברך. וכענין הלזה יתכן לפרש אלל הלדיקים, כי בעוה"ר אין לנו לדיקים וקדושים כאשר היו מימות עולם במשך השנים כולם, אמנם אם הלדיק שהוא חי בדור הזה הולך בדרכי אבינו, הוא דומה לאבינו, והרי אבינו דומה לאבי אבינו, וכן הלאה דור אחר דור, ועל ידי זה יש לו לדיק זה שהוא חי בדור הזה, התקשרות בלדיקים וקדושים הקודמים.

ובזה יבואר דברי המדרש, ועשו להם ליצית וגו' ונתנו על ליצית הכנף פתיל תכלת, והטעם שהוא הכתוב נתת תכלת דוקא, לפי שהוא דומה לים שהוא דומה לרקיע אשר הוא דומה לכסא הכבוד, וכיון שיש להם שייכות זו לזו יש לו התקשרות עם היוצר על הכסא, לזה הסמיך הכתוב חור זרוע לבדיק, כי כמו כן הוא בענין הבדיקים, שאם הבדיק דומה לבדיקים הקודמים, חזי יש לו שייכות והתקשרות עמהם.

מפי הגה"צ מסאלקא ז"ל, ששמע מפי רבינו ז"ל



סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
הפלאים זיו ונוגה מפיקים

ויקרא משה להושע בן נון יהושע

הגאון ר' יהונתן אייבשיטץ סבל כידוע מרדיפות שונות שהיו מנת חלקו ממתנגדיו שהוציאו עליו כל מיני לשון הרע וכדו', פע"א אמרו לו שמתנגדיו מתכוננים להתנפל עליו במקלות ולהכותו מכות אכזריות, אמר להם: כשיהושע הלך עם המרגלים התפלל עליו משה "י-ה יושיע מעצת מרגלים" אולם אח"כ נאמר "ויאמר כל העדה לרגום אותם באבנים" ולא מצינו שמשה עשה פעולות להצילם, ללמדינו שמהבל פיהם של ישראל יש לחשוש יותר מאבנים ומקלות שע"ז לא התפלל.

טובה הארץ מא"ד מא"ד

הרה"ק ר' שמואל אבא מזיכלין ז"ל היה נוהג לשלוח כסף לעניי ארץ ישראל בכל שנה ושנה ומלבד זאת שלח סכום כסף כל כמה חדשים לבני הרה"ק ר' משה מלעלוב ז"ל שהיו חביבים מאד על הרה"ק מזיכלין, פע"א בא איש אחד מחסידי הרה"ק מזיכלין שהיה בארץ ישראל והביא אתו מכתב אשר שלח הגאון רבי מאיר אויערבאך ז"ל בעל "אמרי בינה" (שהי' מקודם רב בקאליש, ואז היה רב בירושלים) להרה"ק מזיכלין, במכתב מתלונן הגאון על מה שהרה"ק שולח הרבה מעות לבני הרה"ק מלעלוב לחוד, ושואל מה היתרון להם משאר עניי ארץ ישראל, קרא הרה"ק מזיכלין את המכתב ואמר: במשך הזמן תתברר להגאון ר' מאיר האמת.

אחר זמן קצר נסע הגביר החסיד ר' לייב קושמירק לארץ ישראל וביקר גם את הגאון ר' מאיר אויערבאך ז"ל, כשנודע להגאון שר' לייב הוא מחסידי הרה"ק מזיכלין ביקש מאתו כי בטרם יסע בחזרה יבקרו שוב הואיל וברצונו לשלוח על ידו מכתב לרבו, הגביר עשה כן וכשהגאון ר' לייב מסר לו המכתב אמר לו, שתוכן המכתב הוא הבעת חרטה על אשר התלונן במכתבו הקודם על שהוא שולח הרבה כסף לבני הרה"ק מלעלוב, והוא מבקש עתה סליחה מהרה"ק מזיכלין שכן הוא רואה עכשיו שבאמת טוב הוא עושה בזה שהוא שולח להם כסף, שאלו ר' לייב: ילמדנו רבינו בתחילה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר, השיב לו הגאון: שבועות אחדים לאחר שכתבתי אותו המכתב, נראה לי בחלום זקן אחד ואמר לי: איך מלאך לבך לכתוב מכתבים לצדיקים ולדבר סרה על בניו הקדושים של הרה"ק ר' משה מלעלוב ז"ל, השבתי לו בחלומי: ומה אעשה הלא אני רואה בהם כמה חסרונות, השיב לי הזקן: זהו מפני שאין לך מידת ענוה, ואם תבוא למידת ענוה תראה בהם כל מיני מעלות, כי על ארץ ישראל כתוב בפרשת שלח: "טובה הארץ מאד מאד" רוצה לומר: כשהאדם הוא בבחינת "מא"ד מא"ד הוי שפל רוח" (אבות פ"ד מ"ד) אז הוא רואה כל טוב בארץ, ואינו רואה שם שום רע ח"ו, הקיצותי מחלומי ונזכרתי במכתב שכתבתי להרה"ק מזיכלין, והתחלתי להשריש בקרבי מידת הענוה ומאז והלאה הנני רואה בבני הרה"ק מלעלוב כל מיני מעלות ויתרונות ואני מתחרט על מה שכתבתי אז עליהם.

ועשו להם ציצית

הרה"ק מרוזין היו נוהג לעטוף את בניו מבני חודש ומעלה ב"ארבע כנפות", ומסופר על הרה"ק ר' דוד משה מטשארטקוב כשהיה תינוק מוטל בעריסה ולפתע החל בוכה בקולי קולות, ולא הי' אפשר להרגיעו ולהשתיק את בכיו, נבהלה הרבנית ונכנסה לחדר בעלה הרה"ק מרוזין, ושאלה אותו מה לעשות עם התינוק הבוכה ללא הפסק, אמר לה הצדיק לכי נא ובדקי בציציות של הטלית קטן שהלבשת היום את הילד, מיהרה הרבנית אל התינוק בדקה ומצאה שחוט אחד מן הטלית קטן נקרעה, הסירה הרבנית את הטלית קטן הפגומה ממנו ועטפה אותו בארבע כנפות כשרות וכהרף עין נרגע התינוק מבכיו, מאותו יום והלאה היו קוראים להרה"ק מטשארטקוב: יהודי בעל הציצית.

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו ישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

נחנה ראש ונשובה מצרימה. י"ל בדרך הלצה מה שטעו המרגלים בחטאם, וכבר מבואר בספרים כי טעותם היתה ברימון אשר לקחו. ונראה כי טבע של ארץ ישראל וגם בזמנו אנו רואים כן אשר שמה לא נמצא רבי, דהיינו שיסעו אליו אנשים המתחסדים כמו בכל הארצות, והטעם כי כל אחד ואחד מדמה בנפשו כי הולך בדרך תמים ולמה לו עוד ראש הדור המנהיג ושיאספו אליו חסידים ויראים על שבת ויו"ט, ולזה אמרו נתנה ראש ונשובה מצרימה, היינו שיהיה לנו ראש הדור ורבי, ע"כ נשובה למצרים שהוא בחוץ לארץ, כי בחו"ל נמצאים רבנים כאלה לא כן בארץ ישראל. ע"כ פגמו וחטאו ברמון לאשר אמרו ז"ל (מגילה ו.) ריקנים שבה מלאים מצוות כרמון, ופושעי ישראל מלאים מצוות כרמון, ובארץ ישראל נדמו האנשים כרמון, שכל אחד ואחד מלאים מצוות כרמון.

ונסמכה פרשה זו לפרשת בהעלותך יען כי שמה נאמר שמשה רבינו ע"ה אמר (יא, כט) מי יתן והיה כל עם ה' נביאים, ומזה יצאה טעותם שמחשבת משה היא שיהיו כל אפין שוין, לזאת יהי' יתכן ביותר בארץ ישראל. ובאמת טעו בזה כי גם משה רבינו ע"ה רצה שיהי' מנהיג הדור כאשר אמר (מ, כט) יפקוד ה' אלקי הרוחות וגו' ואדרבה, קרח ועדתו המה רצו שיהיו כל אפין שוין כמו שאמרו כי כל העדה כולם קדושים. (מכי"ק).

עטרת ישועה

ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ובתרגום יונתן כד חמי משה ענוותנותיה קרא להושע וצ"ב. וי"ל עפימ"ש במדרש מהיכן זכה משה לקרני הוד מפני שנשאר דיו קמעה בקולמוס והעבירו על ראשו ומשם נעשו קרני הוד ופי' דכשכתב משה רבינו ע"ה את התורה כשהגיע לפסוק והאיש משה עניו מאוד לא רצה לכתוב זאת מרוב ענוותנותו כי אין זה מדרכי ענווה לכתוב על עצמו שבח גדול כ"כ אך מה יעשה בצווי השי"ת לכן קיצר בכתיבה בכל האפשר וכתב ענו בלא יו"ד וז"ש המדרש שנשאר קמעא בקולמוס היינו אות יו"ד ובשכר זה זכה לקרני הוד ולכך כיון שנשאר לו יו"ד יתירה לכן נתנה ליהושע, וז"ש כד חמא משה ענוותנותי' של עצמו ומפני זה קיצר בכתיבה וחסר יו"ד ולכן קרא להושע בן נון יהושע.

(פנינים יקרים)

☆

עוד יל"פ דברי התרגום יונתן כד חמי משה ענוותנותיה קרא להושע בן נון יהושע, דהנה יהושע נקרא בן נון, בן בחיריק, ומצינו לזה ב' טעמים, האחד, ללמד שהי' מתבונן בשער נו"ן, ובין הוא מלשון התבוננות (כן אי' בילקוט ראובני בשם מגלה עמוקות), **וטעם** השני אי' דיו"ד של יהושע היא יו"ד של שרי, ושם היתה בלי נקודה, ועכשיו היא בנקודת שוא, לכך נטל מהסגול של בן ב' נקודות, וממילא לא נשאר רק חיריק, ולכך נקוד בן בחיריק במקום סגול, ולפי"ז ע"י משה שקרא לו יהושע עם יו"ד, והוצרך ליטול שוא הוכרח לקרוא לבן בחיריק, ואז אינו מוכרח לפרש דידע להבין בשער הנו"ן, ויש לו ע"י הוספת היו"ד גריעותא דאינו ניכר מעלה שלו שמתבונן בשער הנו"ן, והיה אפשר לומר דלא ניחא ליה ליהושע בזה, אבל כאשר ראה משה ענוותנותי' ובוודאי לא איכפת לי' דבר זה אז קרא אותו יהושע להנצל מעצת המרגלים.

(חתם סופר)

דורש טוב

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם וגו'. "לדורותם" הוא לכאורה כשפת יתר.

וי"ל, דהנה כמה וכמה מצות מצינו שצריכין שיעשה לשמה, **ומכל מקום חילוק יש ביניהם:** מצה, וכיוצא בה, בעינן שתהיה עשויה לשם מצוה אך אינה צריכה שתעשה לשם בעלים, משא"כ קרבן חטאת וכן גט, בעינן שיהא אפילו לשם בעלים. וטעם הדבר הוא, משום שבמצה כתיב: **"ושמרתם את המצות"** סתם, ולא כתיב **'לכם'**, לכן לא בעינן לשם בעלים. משא"כ גבי גט כתיב: **"וכתב לה"** לשמה, לשם האשה.

והנה כאן גבי ציצית, אפשר היה לומר דילפינן מ**"ועשו להם ציצית"**, שתהא צריכה עשיה לשמה, ולא די בעושה לשם מצוה, אלא בעינן אפילו לשם בעלים. ולפי זה אם ירש טלית מצוייצת מאביו, לא יקיים בה מצות ציצית, לכן קא משמע לן: **"על כנפי בגדיהם לדורותם"** שיכולים להנחיל כנפי בגדיהם גם לדורותם, **ואם שצריכים עשיה לשמה, מכל מקום אין צריך שתהיה עשויה לשם בעלים.**

ערוגת הבושם

והמתה את העם הזה כאיש אחד. ויל"פ עפי"מ דאמרו חז"ל (יומא פ"ו:) **עבר עבירה פעם ראשונה ושניה מוחלין לו, שלישית** אין מוחלין לו, ופריך בגמ' והתניא שלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין לו, ומתרץ לא קשיא הא ביחיד הא בציבור דבציבור מוחלין עד ד' פעמים, והנה רשיז"ל כתב (בפרשת קורח) עה"פ וישמע משה ויפול על פניו, שכבר היה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל ויחל משה, במתאוננים ויתפלל משה, במרגלים ושמעו מצרים, אמר מעתה אין בי כח להתפלל עליהם, והטעם י"ל משום דבציבור נתלה עד ד' פעמים לפיכך על השלשה פעמים היה יכול להתפלל ועל חטא הד' תשש כוחו, וא"כ כאן בחטא המרגלים דהיה עדיין חטא השלישי ובציבור מוחלין עד ד', וזו היתה טענת משה רבינו שאמר "והמתה את העם הזה" אע"פ שהם רבים. כאי"ש אח"ד, כאילו היה איש אחד שנפקד חטאו בפעם השלישית.

(משכנות יעקב)

☆

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי ביכורי ענבים. ונ"ל דבחזקוני הקשה אמאי אמר ולקחתם ולא אמר והבאתם, ותי' דלשון והבאתם משמע בע"כ, וגזל עכו"ם אסור, ולכך אמר ולקחתם ואין קיחה אלא בכסף עכ"ד, ולכאורה קשה דהא א"י מוחזקת לנו מאבותינו, א"כ אין כאן משום גזל ואמאי לא לקחו בחנם, אך י"ל דאע"ג דגוף הקרקע שייך לנו אבל הפירות שלהם ולכך ציוה להם ליקח בכסף, אך הא ניחא אם לקחו פירות שאינם צריכים לקרקע, דפירות הנצרכים לקרקע כקרקע דמי והקרקע מוחזק לנו מאבותינו, וז"ש להם משה והתחזקתם שאע"פ שא"י מוחזקת לנו מ"מ ולקחתם מפרי הארץ ואין קיחה אלא בכסף, והטעם מפני ש"הימים ימי ביכורי ענבים", והוי פירות שאינם צריכים לקרקע דשייך להם, ע"כ ולקחתם בכסף.

(דברי מהרי"א)

'לפני' צוען מצרים, פירושו מעולה או לפני.

וַיַּעֲלוּ בַנֶּגֶב וַיָּבֹא עַד חֶבְרוֹן וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי יְלִידֵי הָעֲנָק וְחֶבְרוֹן שֶׁבַע שָׁנִים נִבְנְתָה לְפְנֵי צֹעַן מִצְרָיִם: (פרק יג פסוק כב)

וחברון שבע שנים נבנתה. לפיכך שבנה משה את חברון לכנען כנו הקטן קודם שיבנה את צוען מלרים לכנו הגדול, מלמ שהיתה מבנה בכל טוב על אחד משבעה בטוען, ובמ להודיע שבמה של מרץ ישראל וכו' לשון רש"י.

והנלמה בעיני בלרך הפשט[א] [שתיבת 'לפני' הכוונה קודם], **כי חברון היא קריית ארבע** [כמו שכתוב בקרא (בראשית כג ב) 'בקריית ארבע הוא חברון'. והטעם שנקרא קרית ארבע], **הוא המלם הגדול בענקים שהיה שמו 'ארבע', והוא הבונה אותה, על כן נקלמה על שמו** [פירוש כי אדם ששמו 'ארבע' בנאו, ונקראת על שמו 'קרית ארבע']. **והוא שנאמר** (יהושע יד טו) **'ושם חברון לפנים קריית ארבע, החלם הגדול בענקים הוא'. וזה החיץ הוליד כן, וקרא שמו 'ענק', ועל שמו נקלמו 'ענקים'. ולכך אמר הכתוב כי שם בחברון אחימן ששי ותלמי ילידי הענק** [אחימן ששי ותלמי הם בנים של 'ענק', בן 'ארבע', שהוא בנה את חברון. והפשט בקרא כפשוטו], **וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מלרים, לומר, שבנה אותו 'ארבע' לבנו 'ענק' שבע שנים לפני הבנות צוען מלרים שהיא קדמונית. להגיד, הפלגת חיי האנשים החלה, כי בחלר הם מופלגים בקומתם, כן היו ימיהם מרוכים מכל החלם, כי לאחיהם נבנתה חברון לפני צוען מלרים שנקפלו בה כמה דורות מאז ועד עתה** [והכתוב מבחיש טענת המרגלים שעתידים לומר ארץ אוכלת יושביה][ב].

ויתכן לרמוז עוד [הטעם שהודיע הכתוב שנבנתה לפני צען מצרים] **במה שאמר** (פסוק כ) **'השמנה היא אם רזה', כי חברון קדמונית ממך, ועדיין עושה פרות שמנים וגדולים, כאשר הגיד באשכול** [כמו שנאמר באשכול ענבים שהיה משא שמונה בני אדם], **וכל שכן האדץ החאשה** [שעדיין לא הוציאה פירות] **שהיא יותר שמנה**[ג].

ואפשר[ד] [שלא היה אדם שנקרא ענק, רק שלשה אלה הם בני 'ארבע'[ה]. **כי 'ארבע' הוא אבי אחימן ששי ותלמי, ועל שם שהיו הענקים אלבעה** [הוא ושלשת בניו] **יקראו כן, והכתוב אמר** (יהושע טו יג) **'קריית ארבע אבי ענק הוא חברון'** [ולבאורה הוא היה אבי של שלשה ילדים, ולמה נאמר בלשון יחיד, ומתרץ רבינו] **יהיה פירושו אבי הענקים** [שתפס הכתוב לשון יחיד במקום לשון רבים], **על כן אמר 'ענק', וילידי הענק בני** [ארבע' שהיה] **הגדול בהם, כאשר אמר** (שם יד טו) **'החלם הגדול בענקים הוא', ולכך** [מבין ש'ענק' הוא שם התואר] **אמר בו ה"מ הידיעה. ונקראו 'ענקים' על שם יופי קומתם, כי הם** [כמו] **ענקים לגרגרות** [תכשיטים על צוארין] **בני החלם, כמו שנקראו בני המלאים בספר בראשית בראשי שם**[ו].

וזה טעם הכתוב וחברון שבע שנים נבנתה מיד הענק הזה לפני צוען מלרים. [דלפירוש הזה ש'הענק הוא בנה את העיר', א"כ היה צריך לכתוב 'ילידי ענק 'שבנה' את חברון וכו', ולמה כתיב 'נבנתה'. אבל לפירוש הקדום א"ש, שהרי הוא אבן נבנתה עבור ענק] ובעבור כי הבונה את חברון יהוע ומפרסם, כי בן שם העיר קריית ארבע, שמר 'ענקתה' [שכאן אינו מדבר ממי שבנה את חברון שזה היה מפורסם, רק מדבר מ'הזמן' שנבנתה חברון]. **או טעמו שנבנתה למלת, שנאמה להם קריית ארבע מיכיהם** [שהפסוק אינו מדבר ממי שבנה את חברון, אלא 'למי' בנה את חברון, והכי פירושו וחברון נבנתה לאלה המניים קודם] **והנה חיו שנים רבות מאוד מיום הוסדה ועד עתה.**

מעשה חש"ב

א לפי רש"י מבואר בקרא שחברון היה שבע פעמים יותר טוב מצוען שהיתה מעולה בארץ מצרים. אך לפי דבריו קשה שנבנתה לפני אינו כפשוטו. וכן קשה דלפי רש"י אין שום שייכות בין תחילת הקרא שנאמר 'ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק', לסיפא דקרא 'וחברון שבע שנים וגו''.

ב פירוש הקרא לפי שיטתו של רבינו הוא כדלהלן, 'ויבא עד חברון', – הוא קרית ארבע, ולכן נקראת 'קרית ארבע', שאדם בשם 'ארבע' בנה אותה, ועל שמו נקרא. 'ושם אחימן ששי ותלמי ילידי הענק' – דאותו אדם בשם 'ארבע' הוליד בן וקרא שמו 'ענק', ול'ענק' היה שלשה בנים 'אחימן' 'ששי' 'ותלמי', ולכן הם נקראים 'ילידי הענק'. 'וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים' – דהיינו ש'ארבע' בנה את חברון לבנו 'ענק' שבע שנים לפני שנבנתה צוען מצרים. והטעם דהקרא מספר לנו דבר זה, להשמיענו דכמו שהיה מופלגים בקומתם, כך היו חייהם ארוכים מחיי שאר בני אדם.

ולפי"ז א"ש כל הדיוקים דלעיל. א. אומרו 'וחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים', מתפרש 'כפשוטו', שחברון נבנתה לפני צוען שבמצרים. ב. וכן א"ש שייכות של תחילת הקרא ד'ארבע' בנה את חברון לבנו 'ענק', ולענק היה שלשה בנים, שהיה מופלגים בקומתם, להמשך הקרא דחברון נבנתה לפני צוען מצרים, שבא להודיענו שכמו שהיה משונים בקומתם, כך היו משונים באריכות ימיהם.

ג לפי רש"י 'שבע שנים נבנתה וגו'', הכוונה שחברון היה שבעה פעמים 'מעולה' מצוען, וקמ"ל שבחה של ארץ ישראל שהמקום החלש ביותר שבארץ ישראל חשובה יותר ממקום החשוב ביותר במצרים. ולפי הרמב"ן 'שבע שנים נבנתה וגו'' קמ"ל 'הזמן' שבנו את חברון, וקמ"ל שזכו לאריכות ימים מופלגת. וכן משמיענו בזה שכמו שהאנשים זכו לאריכות ימים מופלגת, כך העצים שנטעה לפני הרבה זמן עדיין מוציא פרות שמנים וגדולים.

ד לפי פירוש ראשון 'ענק' הוא שם של אדם. והכלל בדקדוק הוא שלא מוסיפים ה"א ידיעה על שם 'העצם' – שם האדם, רק על שם התואר מוסיפים ה"א, כגון חכם סופר אפשר לומר החכם הסופר. ולכן כיון שענק הוא שם העצם, למה נכתב הענק, הרי בשם העצם לא מוסיפים ה'. לכן מפרש רבינו שענק הוא שם התואר.

ה לא כמו שפירש בפירוש הראשון שארבע הוא אבי ענק, וזקנם של אחימן ששי ותלמי.

ו וז"ל רבינו שם "ויתכן שהיו כל בני הקדמונים אדם שת אנוש נקראים בני האלהים, כי היו ג' האנשים האלה בדמות אלהים ואז החל לעבוד עבודה זרה, והוחל לבא באנשים חולשה ורפיון עכ"ל. והיינו שעל שם שלימותם נקראו בני אלהים. והכא נמי לגודל יפיים קראו אותם ענקים על שם התכשיטים.

כפילות הלשון 'מאד מאד'

וַיֹּאמְרוּ אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הָאָרֶץ אֲשֶׁר עָבַרְנוּ בָהּ לָתוּר אֹתָהּ טוֹבָה הָאָרֶץ מְאֹד מְאֹד: (פרק יד פסוק ז)

וטעם טובה הארץ מאד מאד [טעם כפילות הלשון מאד מאד], **להכחיש הלכה, לומר שמינה מוכלת יופיה, כי** [גם] **המויר טוב, ו**[גם] **היא מרץ זכת חלב ודבש**[1].

מחלוקת רש"י ורבינו עד היכן השבועה

(כא) וְאוּלָם חַי אֲנִי וְיִמָּלֵא כְּבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ: (כב) כִּי כָל הָאֲנָשִׁים הָרֹאִים אֶת כְּבֹדִי וְאֶת אֹתֹתַי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם וּבַמִּדְבָּר וַיְנַסּוּ אֹתִי זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי: (כג) אִם יִרְאוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָם וְכָל מְנַאֲצַי לֹא יִרְאוּהָ: (כד) וְעַבְדִּי כָלֵב עֵקֶב הָיְתָה רוּחַ אַחֶרֶת עִמּוֹ וַיְמַלֵּא אַחֲרָי וַהֲבִיאֹתִיו אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר בָּא שָׁמָּה וְזַרְעוֹ יוֹרְשֶׁנָּה: (פרק יד פסוקים כא –כד)

(כא) חי אני. לשון שבועה. 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ וגו', אם יראו את הארץ', מקבילי מסורס הוא [וכאלו כתוב] **'חי אני, כי כל האנשים, אם יראו את הארץ, וכבודי ימלא את כל הארץ'. שלא יתחלט שמי כמנפח הזמת לומר, 'מכלתי יכולת ה' להמית', [משם] שלא לומיתם פתאום כמיד מחר, אלא כמחור מכעשים שנה מעט מעטו, לשון רש"י**[2].

ומינו נכון כלב[3]**. מכל המרגלים המלה מסרי** [חסרים בדפ תנאי] **השבועה, לכבוד שב מעלה, חי אני וימלא כבודי את כל הארץ. אם כל האנשים המנאים אותי יראו את הארץ אין הדבר ככה'. וכן 'חי אני נאם ה' וגו' אם אתם תטאו אל הארץ'** (להלן פסוקים כח ג) **יחסר השבועה. וככה יקראו לף בהליוטו, 'כה יעשה לי אלהים וכה יוסיף'** (שמואל ב' ג לה) **לא ילמו לפרש המלה. וכן 'כה יעשה אלהים למויבי דוד וכה יוסיף', יחסרו הבריכה.**

וכן מצינו שמשמר שכל ליהושע (יהושע יד ו) **'אתה ידעת את הדבר אשר דבר ה', על אודותי ועל אודותיך'. וכתיב** (שם פסוק ט) **'וישבע משה ביום ההוא לאמר, אם לא הארץ אשר דרכה רגלך בה לך תהיה לנחלה ולבניך עד עולם, כי מלאת אחרי ה' אלהי'. והוא ממה שנאמר כאן** (פסוק כד) **'ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחרי והבאותיו אל הארץ אשר בא שמה וזרעו יורישנה'. ויזכיר בהבטחה זו שבועה, כי הכל נקשר בפסוק, 'ואולם חי אני' שהוא שבועה כמו שפירשתי, ואמר 'וישבע משה', כי משה הזכיר השבועה**[א יב]**. ועל דרך האמת, 'ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ', הבטחה למשה בפליטה. יאמר, שימלא כבודו את כל הארץ מרעם, ולא בהם.**

מעשה חש"ב

א מבואר בדברי רבינו שלכן אמרו יהושע וכלב 'טובה הארץ מאד מאד', להכחיש הדבה של המרגלים. ולכאורה לעיל כשחזרו המרגלים וספרו מה שראו בארץ ישראל, כבר כתוב (פרק יג פסוק ל) 'ויהס כלב' וגו', וא"כ למה לא אמרו אז 'טובה הארץ מאד מאד'.

אמנם לפי מש"כ רבינו לעיל (פסוקים א – ג) שלפני משה ואהרן ספרו המרגלים רק שבחו של ארץ ישראל. ורק אח"כ לעת ערב כשחזרו לאהליהם אז דברו רעה על ארץ ישראל, א"ש, שמכיון בתחילה לא דברו נגד ארץ ישראל, רק הזכירו המרגלים 'עמלק יושב בארץ הנגב', כדי שיראו לעלות לארץ ישראל. ע"ז כתיב 'ויהס כלב וגו' ויאמר עלה נעלה' וגו', ורק אח"כ כשחזרו לאהליהם אז דברו רעה על ארץ ישראל, לכן רק עכשיו הכחישו את דבריהם ואמרו 'טובה הארץ מאד מאד'.

.

והנה צריך ביאור למה הוגדרו המרגלים כמוציאי דבה בזה שאמרו 'ארץ אכלת יושביה', הרי באמת היה כן, כמבואר ברש"י, שבכל מקום שעברו מצאו קוברי מתים וכו', ואמת שהיה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב להמרגלים. מ"מ הם לא הבינו את הרמז. וכי משום שלא הבינו הרמז יקראו מוציאי דבה.

ואפ"ל דהנה בגמרא (סוטה דף לה) יש בזה הוספה, שבכל מקום שעברו מת 'אדם חשוב' שלהם, ולכן היה כולם טרודים באבלם. ולפי"ז א"ש התביעה על המרגלים, שמכיון שהם ראו שבכל מקום שהיה מגיעים מתו דווקא 'אנשים חשובים' שלהם, היה להם לשים לב שזה לטובה כדי להטרידם באבלם. [דאם הסיבה שמתו היה משום שהיא ארץ אוכלת יושביה, היה צריכים למות גם אנשים פשוטים].

ח תמצית דברי רש"י בביאור הפסוקים, 'ואולם חי אני', הוא לשון שבועה, ומה הוא השבועה, המבואר בפסוקים כב כג 'כי כל אנשים הרואים את כבודי וגו', אם יראו את הארץ', ומפרש רש"י, ש'אם' ביאורו 'שלא' יראו, עד סוף הפסוק 'וכל מנאצי לא יראוה. וכאן מקומו של המשך פסוק כא 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ', שאע"פ שהם לא יכנסו לארץ ישראל, מ"מ לא יתחלל שמו במגפה הזאת לאמר מבלתי יכלת ה' להביאם, שהרי לא אמיתם פתאום כאיש אחד אלא באחור ארבעים שנה מעט מעט.

העולה מן האימורין דלפי דברי רש"י המשך פסוק כא 'וימלא כבוד ה' את כל הארץ', מקומו אחר פסוק כג. וכן ביאור הכתוב 'אם יראו', הינו 'שלא' יראו, ופסוק כד 'ועבדי כלב', אינו חלק מהשבועה, רק הכתוב מספר לנו שכלב כן יכנס לארץ ישראל.

ט אפשר לומר כמה טעמים למה 'אינו נכון כלל' פירוש רש"י. א. דלפי רש"י יש לסרס המקרא, והמשך פסוק כא 'וימלא כבוד וגו', מקומו אחר פסוק כג. ורבינו לשיטתו שאי אפשר לחתוך הפסוקים בסכין ולהקדים ולאחר (לשון רבינו ויקרא יד מג). ב. שתיבת 'אם' מפרש רש"י מלשון לא, ומשמעות המילה הרי הוא 'שמא'. ג. דלפי פירוש רש"י 'ועבדי כלב' אינו חלק מהשבועה, ומצאנו שכלב אמר ליהושע (יהושע יד ו) 'וישבע משה ביום ההוא לאמר אם לא הארץ אשר דרכה' וגו', וכוונתו להמבואר כאן בפסוק כד, ולפי דברי רש"י לא מצינו שהשביעו את את כלב על חלקו בארץ ישראל.

י רבינו מפרש תיבת 'אם' כפשוטו, מלשון שמא, שאם יראו אנשים האלו את הארץ אשר נשבעתי לאבותם, וצריכים להוסיף 'אין הדבר ככה', שח"ו יהיה ההיפך של 'חי אני', ולמה לא נכתב בפסוק שאם כן יכנסו לארץ ישראל יהיה ח"ו להיפך, ע"ז אומר רבינו שהכתוב מקצר ומחסר השבועה לכבודו של מעלה. והמשך הכתוב 'וכל מנאצי לא יראוה', מדבר הכתוב באופן שכל מנאצי לא יראוהו, אז יהיה חי' ה', וימלא כבוד ה'.

יא לפי דברי רבינו פסוק כד 'ועבדי כלב' הוא חלק מהשבועה שהשביע הקב"ה, ובזה א"ש מה שמצאנו שכלב אמר ליהושע 'וישבע משה ביום ההוא לאמר וגו', ואע"פ שהקב"ה השביע, ולמה אמר 'וישבע משה', ע"ז מתרץ רבינו כיון שמשה הזכיר השבועה.

יב ולפי דעת רבינו א"ש כל הדיוקים דלעיל. א. שכל הכתובים כסדרן נאמרו, שהשבועה היתה שימלא כבוד ה' את כל הארץ, כי כל האנשים וגו', ב. תיבת 'אם', מתפרשת כפשוטו מלשון שמא. ג. שפסוק כד ההבטחה לכלב הרי הוא חלק מהשבועה שהשביע הקב"ה.

ברכת כהנים ונשיאות כפים בזמן הזה (ג)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בשבועות העברו פ' נשא-בהעלותך הי' מאמרינו במה שמצינו בפרשה מצות עשה המיוחד רק לבני אהרן הכהנים, כדכתיב דבר אל אהרן ואל בניו לאמור כה תברכו את בני ישראל, אמור להם, דהיינו לישא כפים ולברך את ישראל באהבה, והזמן גרמא לעיין ולחקור האם גם בזמן הזה הם מצווים במצות עשה זו, ואם הם מצווים ועומדים גם בזמן הזה א"כ למה אין נושאין את כפים כהיום בחו"ל.

ובשו"ת 'בית אפרים' (סי' ו) כתב בטעמא דמילתא דכהנים דידן אינו עולין על הדוכן לישא כפים, דלפי"מ שנתבאר בפוסקים דכהני דידן כהני ספק, וכל כחם הוא מדיני חזקה וזה רק להחמיר עליהן לאסור עליהן כל פסולי כהונה, ולא לקולא, וא"כ איך נאכיל אותן דבר האסור להם ונצוה אותם לישא כפיהם לעלות לדוכן ולעבור על עשה, דהא זר הנושא את כפיו עובר אעשה, ובפרט לשיטת ההפלאה ועוד דכמו דיש חיוב עשה כל הכהנים לברך, יש חיוב על ישראל להתברך, וא"כ כהני דידן אם עולין על הדוכן עוברין נמי על העשה דמונח על כל אחד להתברך, ועי"ש דהאריך לבאר למה בארי"י ובמצרים לא חששו לזה ונושאין כפים בכל יום, וגם במדינותינו נושאין כפים ברגלים ומועדים ולא חששו להנ"ל, עי"ש.

ואח"כ מביא שם מש"כ בספר המקצועות (מובא גם ברעק"א שם ועוד) דאם יש אשה נדה בבית אסור לכהן לעלות על הדוכן לישא כפיו, והפר"ח מביאו וכ' ע"ז דאין לפרסמו דאין זה מעיקר הדין, ומוטב שיהי' שוגגין ולא מזידין, עי"ש. ומובא גם ב'באר היטב' שם, וכתב ע"ז הבית אפרים דבעל המחבר הזה ידוע דהוא רבינו חננאל, ואף דהפר"ח כ' דאין לפרסמו, מוכרח לפרסמו להראות דמנהגינו מיוסד על אדני פז, עי"ש.

ואם תרצה לומר דלא הובא דין זה בראשונים, דע דמובא בחי' הראב"ד למס' תמיד, והראב"ד שם במס' תמיד האריך, וזל"ק: "ובספר 'מקצועות' מצאתי כתוב היכא דאיכא נדה בביתא דכהן אסור ליה למסיק לדוכן כל אימת דאיתא בנדתה דחייש דלמא נגע במידי דנגעה היא ואתי לאטמויי, דאמר רבי יודן כל כהן שנושא את כפיו ואמו או אשתו או בתו טמאה ונכנס הוא באותו בית שנדה לשם הרי תפלתו על ישראל תועבה, ואף גורם לזרעו שיאבד מהעולם, ולא עוד אלא שאינו מוציא את ישראל ידי חובתן, ועליו הכתוב אומר ובפרישכם כפיכם אעלים עיני מכם, וכי היכי דאסור ליה לכהן למעיילי לביתיה שמונח ביה מת כך אסור ליה למיעל בביתא דאיתא נדה בגווה, ואי אייחד לה אדרונה ולא נפקיה מינה כל ימי נדותה שפיר דמי, וכו'. ועוד שאלו תלמידיו את ר"ע בן יוסף במה זכית לחכמה מפוארה א"ל מעולם לא הרהרתי לדבר עבירה ולא דברתי עם אשה כשהיתה נדה ולא הסתכלתי בכהנים בזמן שפורשים כפיהם מכלל דאסור. שאלו תלמידיו את ר' ישמעאל בן אלישע כה"ג מפני מה זכית לכהונה גדולה א"ל מעולם לא הקרבתי קרבן עם מי שהנדה בתוך ביתו ולא נשאתי כפי בלא נטילת ידים ע"כ העתקה. ולפירושם יש לתמוה מ"ט הנך תנאי דמחמרי כולי האי בנדה, והא קי"ל דמותר להתייחד עם נדה, י"ל דכל אלו שאמרנו לא אמרו אלא לבעלי נפש דומיא דיחזקאל דמחמיר אנפשיה במסוכנת ולכ"ע שרי, וה"נ הכא לדידהו אסרי הא לכ"ע שרי שאל"כ היה אסור להתייחד.

מיהו נראה דוקא באותן דברים הוא שיש חילוק בין בעלי נפש לשאר בני אדם, **אבל ודאי לישא את כפיו לכהנים**

לכ"ע אסירי כיון דאמר ר' יודן כל כהן כו' משמע שאין חילוק בשום כהן. וי"ל הטעם משום דלנדה וזבה סמך הכתוב והזהרתם את בני ישראל כו' בטמאם את משכני כו', לפיכך צריך לעשות הרחקה טובא לכל מה שנוהג במקדש, כגון ברכת כהנים והקרבת קרבנם שהם מעשה כהונה, שאע"פ שברכת כהנים נוהגת בגבולין מ"מ עיקרה היא במקדש, ואשכחן נמי דר"ע ס"ל דע"ז איתקש לנדה מכלל דצריך להרחיקה אפי' מן הבית, ולהיפך למידין כשם שע"ג מטמא באהל כך נדה מטמאה באהל מדרבנן לענין מצות כהנים, ולענין הקרבות קרבנות ונשיאות כפים וע"ז שמטמא באהל למידין דכתיב זבחי מתים הרי איתקש למתים, ועוד למידין דכתיב הרחק מעליה דרכיך שצריך להתרחק ד' אמות וה"ה לנדה כו' ואסור לספר עמה כשדעתו להקריב או לישא כפיו.

מיהו תימה לומר שאפילו בזמן הזה יהיה נוהג דבר זה דאמר ר' יודן, דילמא במקדש קאמר מפני שמזכיר השם כהלכתו וצריך פרישת טהרה ביותר וכו', עיין שם שהאריך. אבל עכ"פ מבואר מדבה"ק די"ל שבזמן הזה אינו נוהג דבר זה.

ובספר 'מחזיק ברכה' לרבינו החיד"א מצאתי, וזל"ק: "בפרי חדש הביא בשם ספר המקצועות דאי איכא נדה בביתי' דכהן אסור לדוכן וכו', אולם במדרש תנחומא פרשת תזריע דכהן אינו חושש ליכנס בבית שהנדה שם משא"כ כשהמת בבית, ולשון ספר המקצועות הובא בפירש הראב"ד למס' תמיד בסופו וכו', והנה הראב"ד כתב עלה דהיינו דוקא במקדש דמזכיר השם ועפ"ז ניחא דדברי התנחומא מתוקמו בגבולין" וכו', עי"ש. הרי מבואר שנקט להלכה דבזמנינו אינו נוהג דבר זה.

ובשו"ת 'בית אפרים' (שם) כתב ע"ז דתמוה לפרש כן "דוודאי כוונתם על זמן הזה, דאי על כהנים בזמן המקדש לא הי' לו לסתום אלא לפרש, ועוד שהרי הרבינו חננאל בספר המקצועות העתיק זה לדינא על כהנים שבזמן הזה וכו', ועכ"פ בגלות החל הזה שדירתינו דחוקה ואין איש שם על לב מי גבר מהכהנים יאמר טהרתי ולא נכנסתי להבית שהנדה שם, ולכן ראו הגאונים הקדמונים למעט בענין נ"כ שלא לרבות תועבה וקללה ח"ו והניחו הדבר על יו"ט לבד מטעם שכ' לעיל, וזמנין דמתרמי שאין הנדה עמם בבית בימים מועטים הללו, וגם דאף הראב"ד לא כתב אלא בלשון "דילמא" במקדש קאמר, דהיינו דמסופק בזה, וגם הראב"ד מסיים בה: **והמחמיר מתברך**, ומי הוא אשר לא יחפוץ לקחת הברכה אשר בירך איש אלקים הראב"ד ז"ל".

שוב מצאתי בספר דרך הקודש שחיבר הרה"ק ר' חיים אלפאנדרי שמעתיק הראב"ד הנ"ל, וכ' ע"ז "ואני שמעתי רוב קהלות אשכנזים אין הכהנים נושאים כפים בכל תפלה ותפלה כ"א פעם בחודש דים ולתקופת השנה וביוה"כ ואפשר שחוששין לזה האיסור", עי"ש. "וכיון דבלא ברכת כהנים ליכא איסורא ובברכתם איכא חששא דתועבה ושמא מביאין קללה לעצמם ולא ברכה ודאי שב ואל תעשה עדיף, ויותר טוב להחמיר שלא לברך ולקבל ברכת שמים שהטחינו הראב"ד ז"ל" וכו' עי"ש.

וע"ע ב'פרי מגדים' (מ"ז סקכ"ז) דהעולם אין נזהרים בזה, ובשו"ת 'חתם סופר' (או"ח סימן כ"ג) כתב לבאר דבר הראב"ד שכתב להחמיר בזה, וזל"ק: "והנה מ"מ סיים הראב"ד המחמיר מתברך, הנה אין כוונתו שכהן המטמא באהל נדה יחמיר שלא לעלות לדוכן, שזהו דבר תימה שנאמר לכהן המטמא למתים ש'יחמיר על עצמו' שלא לעלות לדוכן ויהי' עוד מוסיף על חטאתו פשע, אנן לא שבקינן לי' מטעם קנסא והוא יחמיר ויקבל על עצמו שלא לעשות עוד כמעשיו הרעים' וא"כ איך שייך המחמיר מתברך, ע"כ כוונת הראב"ד המחמיר שלא ליכנס לאהל ע"ז ונדה מתברך' דחייש לחומרת מתני' הנ"ל ותוספת קדושה היא, אבל הנכנס לאהל נדה אשר לדעת רובא דרובא עביד כדינא ניקום ונאמר לו שיחמיר ויקנוס את עצמו שלא לעלות לדוכן אתמהה הוא דבר שאין הדעת סובלו", עיין שם.

ועוד כתב שם לבאר דברי המקצועות וזל"ק: "ולולי דברי הראב"ד הייתי אומר חומרת המקצועות הוא עפ"י מ"ש 'רמב"ן' על התורה בפסוק (בראשית ל"א, ל"ה) לא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים לי, וגם בפ' נדה (ויקרא יב, ד) שהאומות הראשונים היו יודעים להזהר עוד שלא לדרוך על מקום דריכת כפות רגלי הנדה והיו נזהרים מהבל דבורה וכדומה הרחקות יתירות עפ"י ידיעתם בטבעיות שהוא ארס מזיק, וא"כ ס"ל דכהן שאינו נזהר בזה אינו ראוי לעמוד לשרת לפני ה' משום הקריבהו נא לפחתך, הנה כי כן בזמננו אלה דאין שום אדם נזהר מזה, או דנשתנו הטבעיים והזמנים והמקומות או כיון שדרשו בי' רבים שומר פתאים ה' בין כך ובין כך לעת כזאת אין כאן בית מיחוש בענין זה והמחמיר אינו אלא מן המתמיהים, וידעתי כי הגאון מו"ה זלמן מרגליות בתשו' בית אפרים חאו"ח סי' ו' נתעורר ע"ז לומר דמשום כן אין הכהנים נושאים כפים בכל יום ויום בזמננו" וכו', עי"ש.

המשך מאמרינו בענין זה בגליון הבא בעז"ה

בפרשתן ועשו להם ציצית... וזכרתם את כל מצות ה'

שורש המצוה, למען נזכור כל מצות ה' תמיד, ואין דבר בעולם יותר טוב לזכרון כמו נושא חותם אדוניו קבוע בכסותו, אשר יכסה בו תמיד (חינוך מצוה שפ"ו).

ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך (לזכור מצות ה') **דוגמא לדבר כאדם המזהיר את חבירו וברצונו שיזכור, הריהו קושר קשר באזורו בכדי שיזכרנו, ולכן יש בציצית ה' קשרים כנגד חמשה חומשי תורה, וארבע כנפים, בכדי שבכל צד שיפנה יזכור.** (טור סי' כ"ד).

מסופר, באסיפת הרבנים בפעטערבורג (בשנת תר"ב) **בימי הצאר ניקולאי הראשון, היה ראש המדברים הגאון רבי יצחק מוואלושין זצ"ל, שהיה מקובל מאוד על המלכות, האסיפה כונסה מטעם שר החינוך אובארוב, ונועדה לקבל את הסכמתה של רבי יצחק ושאר הרבנים שהיהודים ישנו מאורחותיהם, יקצורו בגדיהם ויקצצו בפיאותיהם, וישלחו את בניהם לבתי ספר שלהם רח"ל, הסרסור לדבר השכלה בישראל היה אז הרב מטעם ד"ר ליליינטאל, שנחשב מאוד בעיני אובארוב, והיה נוסע על פני קהלות ישראל ומטיף ללבוש ה"אשכנזי" ול"השכלה", ומדבר אליהם לקבל באהבה את דרך הטמיעה, שאליה התכוונו המלכות למעשה.**

בשעת האסיפה בין ישיבה לישיבה נפנה השר אובארוב אל הגאון מוואלזשין ואמר: מפני מה לובש הרב טלית גדולה מצוייצת בציציות ארוכות כל כך? כלום אי אפשר לו לאדם מישראל לקיים המצוה בלבישת טלית קטנה מצוייצת בציציות קצרות? והרי ד"ר ליליינטאל שומר דת, וגם רב, וודאי אף הוא לובש טלית ואין הוא נראית מבחוץ!

השיב לו רבי יצחק: אומר לך, מצות ציצית ניתנה לנו, שנהיה זוכרים את המצות שציוה לנו הקב"ה, ככתוב "וראיתם אותו - וזכרתם" ואין הזכרון שוה אצל הכל.. ד"ר ליליינטאל שהוא אדם משכיל, בעל מוח ובעל זיכרון, די לו בטלית קטנה ובציציות קצרות, שיהיו מזכירות לו את המצוות... כנגד זה, אני אינו אלא יהודי מן הדור הישן, בא בימים, ותש כח זכרוני, וכדי שאהיה זוכר את כל התרי"ג מצות, אני צריך לטלית ארוכה ולציציות ארוכות...

הסתכלות בציצית

טוב להסתכל בציצית בשעת העטיפה (שו"ע סי' כ"ד סעי' ג' בשם רב משה גאון, ועוד ראשונים, והביאו הגמ' מנחות מ"ג ע"ב דדרשי' וראיתם אותו ראיה מביאה לידי זכירה, זכירה מביאה לידי עשיה).

והעולם נוהגין להתבונן בציצית לפני העטיפה בשעה שמפריד את הציצית (ובכה"ח סק"י כתב דיוצאים בזה).

יש נוהגים להסתכל בציצית כשמגיעים ל"וראיתם אותו" וליתן אותם על העינים, ומנהג יפה הוא וחיבוב מצוה. ולכמה ראשונים מקיימים מצות עשה כשמסתכלים על הציצית. (שו"ע סעי' ד', ובב"י הביא סמ"ק ורבינו יונה וריב"ש שכתבו להסתכל בציצית, ולדעת הריב"ש וכן העתיק המח' בשו"ע שענין ההסתכלות הוא בגדר חיבוב מצוה בעלמא. וסתימת כמה ראשונים דכשמסתכלים על הציצית מקיימים מצות עשה, והם מונים מצוה זו בין התרי"ג מצות, בב"י הביא דעת הסמ"ק סי' ר"ח שכתב מצוה להסתכל בציצית דכתיב וראיתם אותו, ומדבריו משמע דזהו בגדר מצוה עשה. אלא דהב"י הביאום בין כל הני ראשונים שכתבו להסתכל בשעה שאומרים "וראיתם אותו" והוא נקט שזהו לחיבוב בעלמא. ובס' חרדים פרק ב' סתם וכתב להסתכל בציצית דכתיב

וראיתם אותו.. ממנין תרי"ג מצוות לסמ"ק ורשב"ץ. ומבואר דדעתו שהם סוברים שזהו ממנין המצות, ובכה"ח כתב בשם חס"ל שבשעה שמסתכל על הציצית ב"וראיתם אותו" יכוון לקיים מצוה. וכן מבואר בשפת אמת הגמ' במס' מנחות דמצות ציצית הוא מצוה קלה, ולכאו' אמאי הוא מצוה קלה, אלא דההסתכלות על הציצית זהו מצוה קלה כדברי החרדים.

אלא דלפי"ז אינו מבואר מתי מקיימים המצוה, אי בכל פעם שמסתכלים על הציצית אפשר לקיים המצוה).

בקב הישר (פרק מה) **כתב - קבלה בידי אנשי מעשה, שאם היו יושבים בטילים מן המצות היו ממשמשים בציצית ומסתכלים בהם, כי ההסתכלות בציצית הוא ענין גדול ותקומה אל השכינה בגלות.**

קיום המצוה בכל עת

בכף החיים (סי' ר"א אות ט"ו) **הביא משער הכוונות שיהא אדם זהיר שלא להסיר מעליו הטלית קטן בשום פעם, ורק בכניסתו לבית המרחץ יוכל להסירו מעליו** (ושם העתיקו לציין שיש לישן בלילה עם הטלית קטן, והביא ראיה מדוד המלך שאמר בבית המרחץ, אוי לי שאני ערום מן המצוות, ואם בהיותו ישן היה מסיר הציצית א"כ למה לא היה מצטער בכל לילה שנשאר בלי שום מצוה, ועי' במ"א סק"ב מה שכתב בדבריו).

ובטעמי המנהגים הביא מהרה"ק מנעשכיז ז"ל שיראה להקפיד שלא להסיר הציצית מעליו אפי' פסיעה אחת.

הידוק ציצית בביה"כ

להדק קשר הציצית בבית הכסא, מעיקר הדין אין בו איסור, כיון שאין כאן לא דיבור ולא מחשבה לאיזה דבר שבקדושה, ומכל מקום כדאי להזהר בזה (שו"ת שבה"ל ח"י סי' ט"ו, ב, והוסיף שגם הוא נהג כן).

טלית נאה, ציצית נאה

הטלית והציצית יש להקפיד שיהי' נאה נקי ומכובס, דכל המצוות צריכים לעשותם בהידור בכל מה דאפשר, שנאמר זה קלי ואנוהו התנאה לפניו במצות, (משנ"ב סק"ט כתב דצריך שיהיו נאים, ובשד"ח כללים מע' ז' כלל י"ב האריך אי דין הידור מצוה הוא מה"ת או מדרבנן, בכה"ח סק"ג בשם חס"ל ואורחות יושר שיש להקפיד בענין הכיבוס בכדי שיהא מלובן).

הפשטת וקיפול הטלית

נכון לפשוט הטלית ביד שמאל (דע"ת סי' ח' סע' ב, כה"ח סי' כ"ח סק"ח, ובא"ה, וכמו בתפילין שיש לפושטם ביד שמאל להראות שקשה עליו חליצתן, ובמח"ב לחיד"א כתב לפושטו מעומד כמו שהלבישה מעומד, ויל"ע מ"ש מתפילין).

קיפול הטלית הריהו גם בכלל מצוה, והמהרי"ל היה מקפל הטלית מיד במוצאי שבת כדי שיתעסק במצוה מיד, ולכן צדיקים הקפידו לקפל הטלית לבדם ולא היו נותנים לאחרים לקפל, בכדי להראות חביבות למצוה, (נימוקי או"ח והביא ראיה מהמהרי"ל הנ"ל, ובבן איש חי פר' נח, ט"ז כתב דיקפל הטלית לבד ולא יתנו לשמש דזה קשה למזל).

ויקפלו סמוך לפשיטתו ולפחות לא יניחנו ללא קיפול בלילה, ואם שכח ולא קיפלו, למחר יערנו תחילה לפני שלובשו (טעמי המנהגים בשם ס' זכירה דסכנה היא אם אינו מקופל, בא"ח, כה"ח).

סגולות שמועילות ההסתכלות בציצית

(הועתק מס' פסקי תשובות עם הוספות)

- **ליראת שמים** (בית אהרן בפרשתן, ראיה אותיות יראה דראיית הציצית מעוררת יר"ש).
- **לראיה של חזון ונבואה** (נועם אלימלך בפרשתן).
- **להתפלל בדחילו ורחימו, ולהביא לידי האדם יראת הרוממות** (טעמי המנהגים אות י"ד בשם האר"י ושם כתב שיקח הד' ציציות בידו ויסתכל בהם שתי פעמים כנגד ב"פ עין ויאמר או יחשוב כאילו יש בהם תכלת).
- **לינצל מחטא והרהורים** (גמ' מנחות מ"ד מעשה באדם אחד.. שהציצית טפחו על פניו והתגבר על היהצ"ר.

ובנועם מגדים בפרשתן, ציצת, הוא ר"ת צדיק יראה ציציותיו תמיד, כי מי שרוצה לזכות להיות במדריגות צדיק שמירת הברית, יראה ציציותיו תמיד.

ובעטרת זקנים סי' ח' כתב שהסתכלות בציצית הוא תועלת גדולה לנשמה שלא יזדמן לידו חטא, וגם להשיג תועלת גדולה).
- **לנצל מכעס** (קיצור של"ה מובא בכה"ח סקכ"ה, דכנף בגמ' כעס, ובס' שומר אמונים (הקדמון) תיקון לכעס שיאחז בכנף הציצית וע"ז יסיר הכעס, ובקב הישר כתב בשעה שלובש הציצית הוא עת רצון להתפלל שינצל מקנאה שנאה וכעס).
- **לינצל מעינא בישא** (חיד"א, הו"ד בכה"ח שם).
- **לינצל מדבר שבא לידו וזה אין לכבוד שמים** (הנהגות מוהרצ"א בעל בנ"י מובא בס' זכרון לראשונים).
- **מוספת קדושה לאדם** (שע"ת לרבינו יונה עפ"י ספרי בפרשתן).
- **תועלת גדולה לנשמה** (שער הכוונות דרוש ז').
- **תועלת לזכרון טוב** (ספרים).
- **לפרנסה טובה** (טעמי המנהגים בשם כתבי האר"י).
- **לרפואה** (אוצר החיים בשם החוזה מלובלין, סגולה לחולה להסתכל על הציצית).

דיני ברכת התורה (ג)

א] גם ביום שאינו יכול כלל לעסוק בתורה וגם אלו הטרודים אחר פרנסתם ואין זוכים כלל לעסוק בלימוד תורה בכל זאת חייבים לומר ברכת התורה בכל יום [א] ואף אם אינו מבין כלל מה שאומר בפסוקי ברכת כהנים [ב] ודווקא אם כוונתו באמירת הפסוקים לשם לימוד ולא לשם תחנה [ג] כמו כן העוסק כל היום במשא ומתן יכול לברך "לעסוק" בדברי תורה [ד].

ב] ברכת אהבה רבה של שחרית וכן ברכת אהבת עולם של ערבית פוטרת מלברך ברכת התורה [ה].

ג] אף באופן שלא התכוון כלל לצאת בברכה זו יצא [ה] ואם מכוון בהדיא שאינו רוצה לצאת בזה חובת ברכת התורה צריך עיון אם מועיל שלא יהיה נפטר בזה [ו].

ד] אמנם כל זה הוא דווקא אם למד "מיד" אחר התפילה ולא הפסיק אחר התפילה בשום דבר ואז אם נזכר לאחר התפילה שלא בירך עדיין ברכת התורה לא יברך אחר התפילה דנפטר בברכת אהבה רבה [ז] ודי שילמד אפילו רק מעט [ח].

ביאורים והוספות

(א) באשל אברהם בוטשאטש כתב דעכ"פ ברכת כהנים שאומרים אחר ברכת התורה כולם מבינים ועיין בשו"ת כתב סופר (או"ח סימן כ) ועיין בשו"ת שבט הלוי (חי"א סימן י"ד) דלעסוק בדברי תורה הוא ברכת המצוה ואינו דומה לשאר מצות שאם אינו מקיים המצוה לא שיך ברכה ואינו מברך רק על המצוה המזומנת לפניו אבל ברכת התורה הוא מברך על החיוב שנצטוינו לעסוק בדברי תורה וזה שייך גם אם אינו עוסק בתורה ממש אחרי הברכה אלא דלכתחילה תקנו לומר פסוקי יברכך ומשנת אלו דברים שאין להם שיעור אבל גם אם אינו אומר מיד וגם בהזדמן יום שאינו יכול כלל לעסוק בדברי תורה מחוייב בברכה זו דעיקר הברכה על עצם מצות חיוב לימוד ועסק התורה אשר היא בית חיינו עיי"ש.

(ב) בשו"ע הרב הלכות תלמוד תורה פ"ב סעיף י"ב כתב "לפיכך כל עם הארץ מברך ברכת התורה בשחר לפני הפסוקים וכן כשעולה לתורה כיון דמוציא בשפתיו אע"פ שאינו מבין אפילו פירוש המילות מקיים מצות תלמוד תורה.

(ג) בשדי חמד מערכת בי"ת (כללים סימן ל"ז) דדוקא אם כוונתו ללימוד אבל אם חושב בדעתו שתחינה בעלמא היא וגם אינו מבין מה שאומר אינו בגדר לימוד כלל.

(ד) בשו"ת כתב סופר שם שבזה שמחזיקים ומפרנסים עמלי תורה נחשב כאילו לומדים ועוסקים בה ובתורת חיים סופר (סק"ד) כתב דכמו שסומא מברך יוצר המאורות דנהנה מהמאורות על ידי אחרים כמו כן עם הארץ נהנה על ידי שאחרים עוסקים בתורה ומורים לו ההלכה ובליקוטי מהרי"ח (סדר ברכות השחר) מבאר עפ"י הייטב לב פרשת וישלח דגם בשעה שאדם עוסק במלאכתו ובמסחר צריך שיהיו עסקיו בדברי תורה דהיינו בדרך התורה.

(ה) שו"ע סימן מ"ז (סעיף ז') ובמשנ"ב סקי"ד דיש בה מעין ברכת התורה "ותן בלבנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות" כמבואר ברש"י ברכות (י"א ע"ב) ובתהלה לדוד (סק"ה) מסתפק אולי דווקא ברכת אהבה רבה של שחרית שיש בה בקשות אלו והוא דומה לברכת "והערב נא" אבל אהבת עולם של ערבית שאין בה בקשה זו לא הוי כברכת התורה אך הביא מתלמידי רבינו יונה בברכות (הובא בבאור הלכה ד"ה פוטרת) דאהבת עולם של ערבית ג"כ פוטרת וכן פסק במשנ"ב סקי"ג וכ"כ במאמר מרדכי בשם האורחות חיים ובקונטרס עובר אורח לבעל האדר"ת (סימן מ"ז ס"ז) נסתפק בזה וכן בשו"ת לבושי מרדכי (ח"א סימן י"ט) מצדד דאהבת עולם של ערבית אינה פוטרת ובערוך השולחן (סעיף ט"ז) כתב דאע"ג שעיקר הברכה היא הפתיחה והחתימה אך כאן שאומרים אהבה רבה או אהבת עולם ומסיימים הבוחר בעמו ישראל באהבה או אוהב עמו ישראל זהו ממש ברכות התורה דאין לך אהבה רבה יותר מנתינת התורה.

(ו) משנ"ב סקי"ד ומשב"ז סימן נ"ב סק"א ועיין בביאור הלכה ד"ה פוטרת שכתב דלדעת תלמידי רבינו יונה אם לא כיוון לצאת ידי חובת ברכת התורה אינו נפטר בברכת אהבה רבה אך לדעת הרא"ש אף שלא נתכוון לצאת יצא ידי חובת ברכת התורה.

(ז) בפמ"ג סימן נ"ב משב"ז סק"א כתב דמועיל אם יכוון בהדיא שאינו רוצה לצאת בזה אך בביאור הלכה סימן נ"ב (סעיף א' ד"ה ומ"מ) כתב שדבריו צ"ע מאחר שברכת אהבה רבה היא עצמה ברכת התורה לא שייך לכוין בה שלא לצאת חובת ברכת התורה.

ה] אף שצריך ללמוד "מיד" מותר לו לסיים כל סדר תפילתו עד הסוף וכן יכול לומר תחנונים ותפילות אחרי התפילה דכל זמן שלא הסיח דעתו להפליג בעסקיו או להפסיק בדיבור שלא מענין התפילה והלימוד אינו נחשב להפסק בין ברכת אהבה רבה ללימוד [ט] גם מה שהולך אחר התפלה להביא ספריו לבית המדרש לא נחשב הפסק אך אם הפסיק בדיבור שלא מעניני התפילה והלימוד הוי הפסק [י].

ו] ומותר אפילו לכתחילה לסיים כל סדר התפילה ואח"כ ללמוד ואינו צריך ללמוד מיד אחרי שמונה עשרה [יא].

ז] בימים שיש קריאת התורה יכול לצאת בזה חובת הלימוד אחר אהבה רבה [יב].

ח] יש שכתב שיכול לכוון באמירת "פיטום הקטורת" שיעלה לו לתלמוד תורה [יג].

ט] אם אינו לומד אחר התפילה יש להסתפק אם יצא חיוב ברכת התורה באמירת אהבה רבה או אהבת עולם על ידי שקרא אח"כ קריאת שמע שהם פסוקי תורה [יד] ולכן אם לא למד מיד אחר התפילה ועשה הפסק להתחלת הלימוד לפי דעת כמה פוסקים צריך לברך ברכות התורה קודם שיתחיל ללמוד [טו] אך יש מן הפוסקים הסוברים דמספק לא יברך שוב ברכת התורה [טז] ונכון לחזר אחר אחד שעדיין לא בירך ברכת התורה שיוציאנו ידי חובתו ואם אינו מוצא מי שיוציאנו יהרהר ברכת התורה בלבו [יז].

י] ולכן יש ליזהר לכתחילה לברך ברכת התורה קודם התפילה ולא יסמוך לצאת על ידי ברכת אהבה רבה ואהבת עולם [יח].

יא] אם קרא קריאת שמע בשעת התפילה לאחר שעבר זמן קריאת שמע אפשר דמועיל לכו"ע אפילו אם לא למד מיד אחר התפילה [יט] וכן אם מתפלל ערבית לפני צאת הכוכבים שאינו יוצא בקריאת שמע זו ידי חובתו ולכן מועיל למצות תלמוד תורה ואינו צריך ללמוד מיד אחר התפילה [כ].

ביאורים והוספות

(ח) שו"ע סימן ס"ז ובמשנ"ב סקט"ו והטעם שצריך ללמוד מיד כיון דעיקרו הוא ברכת קריאת שמע ולא ניכר שהוא לשם ברכת התורה אלא בשונה מיד.

(ט) משנ"ב ס"ק ט"ז.

(י) כ"כ בביאור הלכה ד"ה אם בשם אור זרוע הגדול וכ"כ במאמר מרדכי סק"ז ועיין פתח הדביר (סימן ז' ס"ב) דאף שאחר שמונה עשרה אומר ווידוי נפילת אפים ושאר דברים לא הוי הפסק דכל זמן שעוסק בתפילות ותחנונים נקרא עדיין "מיד" עיי"ש.

(יא) ביאור הלכה שם.

(יב) אשי ישראל פ"ו הערה כ"ה.

(יג) מקור חיים (ס"ח ד"ה ונ"ל) ועיי"ש במגיה שדן אם דווקא באופן שקורא בפיו פסוקי הפרשה עם העולים או אפילו אם רק שומע.

(יד) בית ברוך על החיי אדם כלל ז' סקי"ז.

(טו) שו"ע שם סעיף ח' דיתכן דקריאת שמע הוי רק כדברי תפילה כיון שאינו אומרו לשם לימוד ובשיח השדה (ברכות י"א ע"ב) מביא בשם החזו"א טעם הדבר דכיון שקוראה לשם מצות קר"ש שהוא מצוה אחרת מתלמוד תורה אינו מקיים בזה מצות תלמוד תורה ולפי זה אפילו אם יכוון לשם תלמוד תורה לא יעלה לו כי הוא ענין ומצוה אחרת לגמרי.

(טז) בביאור הלכה (ד"ה ויש להסתפק) מביא כן בשם הגרעק"א וכן פסק הבה"י וא"ר ובחיי אדם.

(יז) כן פסק בשו"ע הרב סעיף ו' דיש לחוש להפוסקים הסוברים דקריאת שמע נחשב לתלמוד תורה וכ"כ בקיצור שו"ע סימן ז' ס"ז ובכף החיים (סקי"ז) ובפרט ביום שיש קריאת התורה ושמע את הקריאה כמו"כ אם אמר פיטום הקטורת וודאי שעולה לשם מצות תלמוד תורה וכנ"ל.

(יח) שו"ת רשמי שאלה (סימן ע"ב) ומסתבר שיכול לצאת ידי חובתו גם על ידי שישמע ברכת אהבת עולם מאחר ובכוונה לצאת ולהוציא כ"כ בפסקי תשובות.

(יט) שו"ע סעיף ח' דשמא ישכח ללמוד אחר התפילה ועיין במקור חיים שאם בא לבית הכנסת סמוך לברכו טוב יותר שיאמר תחילה ברכת התורה ולא יסמוך על מה שיאמר אח"כ אהבה רבה אף שעל ידי אמירת ברכת התורה יפסיד מלומר כל פסוקי דזמרה לפני התפילה.

(כ) משנ"ב סקי"ז כיון דקר"ש זו אינו אלא כקורא בתורה ולא לשם מצות קריאת שמע.

(כא) שו"ת התעוררות תשובה ח"ב סימן נ"ו.

הלכות מזוזה (יג)

יא. סֵפֶר הֶחָג, בֶּחָג, וְהַבַּיִת שֶׁבַּסְּפִינָה וְהַחֲנוּיוֹת שֶׁבַּשְּׁוָקִים, פְּטוּרִים.

בית שבספינה

בית שבספינה פטור ממזוזה (שו"ע). ונחלקו הפוסקים בטעם הפטור, י"א[1] מפני שאינו דר שם בקביעות, שעיקר עשייתה רק לעבור ממקום למקום. וי"א[2] הטעם משום שהספינה ניידא ואינה קבועה במקומו.

חדרי הצוות

חדרים שבספינה המיועדים לצורך רב החובל, והפועלים הדרים שם בקביעות, האם חייבת במזוזה, תלוי לפי הטעמים שבסעיף הקודם. לפי הטעם שאינו דר בקביעות, יהא חייב במזוזה[3]. משא"כ לפי הטעם שהספינה ניידא ואינה קבועה במקומו פטור ממזוזה[4]. [ואולי עדיף יש להניח מזוזה בלא ברכה].

---

1 כתב הערוך השלחן (שם סעיף כז) "וכן יראה לי הך דבית שבספינה, זהו כשעשו בית ארעי בספינה, אבל בספינות שלנו שיש בהם בתים קבועים, וגם בספינות ההולכות על הנהרות שיש בכל ספינה בית קבוע וקורין לה קאיוט"א, חייבת במזוזה, שהרי היא דירה קבועה [ודין ספינה לא ידענו מקורו, והב"ח (סי"א) כתב שמצא כתוב דתוספתא היא עי"ש, וחפשתי ולא מצאתי] : וכ"כ בשו"ת מנחת יצחק (ח"ב סימן פב) "הנה לפענ"ד אין טעם הרמב"ם לפטור ממזוזה בבית שבספינה, משום עצם בנינו שבנוי באופן ארעי, או מטעם המקום רעוע שעומד עליו הבנין, שעי"ז יקרא רק בנין ארעי, דבאמת מה שבנוי בספינה אין חסרון בעצם הבנין, ולא במקום שעומד עליו הבנין, וכדמוכח מסוכה שבנוי על ספינה (במס' סוכה דף כג).... וע"כ נראה לענ"ד, דהרמב"ם למד דין בית שבספינה מדין סוכת החג בחג, מדכללם אותם ביחד, ובסוכת החג ע"כ לא הוה הפטור ממזוזה משום חסרון בעצם הבנין, דאף דלמ"ד סוכה דירת קבע בעינן, צריך להיות בנין הסוכה באופן קבוע, וכדמפורש יוצא במס' סוכה (דף ב' ודף ז), אבל למ"ד סוכה דירת ארעי בעינן, אין צריך להיות עשוי באופן ארעי דוקא, דגם כי עביד ליה בנין קבוע נמי נפיק וכו', והיינו ע"כ משום דאף דהבנין נעשה באופן קבוע, מ"מ הוא אינו דר שם באופן קבוע וכו'. **ובכה"ג הוא ג"כ בבית שבספינה, אף שהבנין הוא בנין קבוע, ומ"מ הוא דר שם רק בדרך נסיעתו למחוז חפצו, ולא באופן קבוע.** ובזה י"ל דדין סוכת החג הוי מקור דינו של בית שבספינה דנלמד זה מזה, וע"כ כללו יחד לומר דבא זה ללמד על זה". וכן כתב בחובת הדר (פרק ד הערה יג) "ומדברי הרמב"ם שכללו בדין סוכת החג, וטעמו לפי שאינן עשויין לדירת קבע, משמע שאין החסרון בבית עצמו, אלא משום שהדירה שם היא דירת עראי. וכן משמע בחידושי רעק"א (או"ח סימן שסו ס"א), שהוקשה מהך דמזוזה לדיני עירובין, וכן משמע בברכ"י שהשוה דין בית האסורים לדין בית שבספינה, שעשויין לדירת ארעי.

2 יעויין בקהלות יעקב (מנחות סימן כה) שמסיק "ומ"מ מודינא דפשטות דברי הרמב"ם ז"ל בהלכות ברכות הנ"ל, מורים יותר שהבית שבספינה פטור ממזוזה, גם כשדרים שם בקביעות, ויש לו תנאים הנדרשים בבית לחיוב מזוזה, ולהלכה צ"ע בזה, והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק". שו"ת בצל החכמה (ח"ג סימן פג)וז"ל: "נמצא לענין מזוזה דלכו"ע בעינן דירת קבע, בית שבספינה לכו"ע פטור ממזוזה, ומטעמא שאינה קבועה, כי הספינה מטולטלת היא. וממילא שחדרי רב החובל, המשגיחים והפועלים שבספינה, גם כן פטורים ממזוזה, ואפילו בספינות ש/לנו שהבתים קבועים בהם".

3 שו"ת מנחת יצחק (שם) ומאי דאתאן עלה, דמ"מ אם נעשית לשם דירת קבע, והוא דר שם בקביעות, אף בבית שבספינה חייב במזוזה, והוא הדין בבית שע"ג עגלה כמו בנדו"ד בקארוואן".

חובת הדר (פרק ד שם) "ונראה לענ"ד לדעת רוב הפוסקים, שדין הנוסעים בספינה כדין דר בפונדק, והמלחים העובדים בקביעות על הספינה ודרים שם בתאים המיוחדים להם, אע"פ שיש להם בית ומשפחה גם ביבשה, ובין הפלגה להפלגה חוזרת לבתיהם, כיון שהבית שבספינה ניתן להם על ידי בעל הספינה לדור שם, והוא חלק משכרם, אפשר שיש להם דין שוכר, ועכ"פ לא גרע מפונדק".

באס/ באהן / עראפלאן

באס, באהן, ועראפלאן פטורים ממזוזה, כיון שאין דרים שם בקביעות[5].

קארוואן על גלגלים

קארוואן המונח על גבי גלגלים, ונוסעים בו ממקום למקום, חייבת במזוזה, אבל בלא ברכה[6]. [כמובן שאם הוא שוכרו לכמה ימים לצורך טיול, דינו כפונדק שפטור ממזוזה, והחיוב הוא כשדר שם עכ"פ שלשים יום באותו מקום[7].

מזוזה בקאנטרי

היות שבשבועות הקרובים נוסעים הרבה מאנ"ש בחו"ל להקאנטרים, ע"כ אמרנו דבר בעתו מה טוב, לסיים מאמרינו בענין חיוב מזוזה בקאנטרים והמסתעף, מתוך ספר קובץ הלכות למעונות הקיץ, מהגאון המפורסם רבי ישראל דוד הארפנעס שליט"א

הסכמת האחרונים דחייבים במזוזה בקאנטרי, [וגם לענין ברכה דעת הרבה פוסקים דחייב, וי"א שלא לברך]. וכיון שכן צריכין ליזהר שיהיה מזוזה כשרה. [ע"כ לא יפה עושים אלו המשתמשים בהמזוזות הקטנות המונחות כבר על פתחי הבאנגעללא שקבוע שם משנים קדמוניות ע"י אנשים ע"ה וכו']. ובדרך כלל רובם ככולם פסולים לגמרי. [ואם קבע מזוזות מהודרים, ולאחר הקיץ רוצה ליטלם ולחזור ולקבוע הישנות, אז אם הישנות כשרות בשעת הדחק יש מקום להקל, לפי מש"כ הרבה אחרונים, דאם רוצה ליטול מזוזות שלו המהודרים ולקבוע מזוזות פשוטים שפיר דמי. אבל בלא"ה לא יחזירם, וכ"ק מרן מסאטמאר זי"ע הקפיד מאוד על כך].

---

4 קהלות יעקב (שם), שו"ת בצל החכמה (שם). וכן כתב בקונטרס המזוזה (על סימן רפו סעיף יא, הערה קמב) "בית שבספינה שאמרנו דפטור, היינו אפילו ספינה של ישראל, והישראל מנהיג ספינתו, כיון שבבואם לישוב או לנמל ביתם אינם מתגוררים בספינה, וכל דירתם בספינה אינו אלא להוליך הספינה ממקום למקום, מיקרי דירת ארעי ופטורה."

5 חובת הדר (שם הערה יד) "באופן זה פשיטא דפטורים, דהרי לא נעשו כלל לדירה, ואפילו לגבי הנהגים אין שם שום תשמיש דירה, אע"פ שאוכלים שם לפעמים, ועוד דניידי".

6 שו"ת מנחת יצחק (שם הערה ט) אחר שהביא דעת בנו שליט"א לפטור ממזוזה, כיון שדר שם רק מחמת אונס, שאין ידו משגת לקנות בית, ובאם יקבלו איזה כסף אז יעזבו מלגור שם, א"כ נחשב כדירת ארעי כתב שם המנחת יצחק "והנה הגם שדבר חכמה אמר בזה בני נ"י, ואם חכם בני ישמח לבי גם אני. אולם לדעתי חוץ מזה דקשה להחליט דמחמת זה יהיה נחשב דירתו ארעי, אף שדר בו בקביעות, מטעם שאין לו דירה אחרת כדבעי, דאם נאמר כן, אם כן כל מי שדר בדירה פחותה וקטנה, שאינו לפי כבודו, ולפי מספר בני ביתו, ומחכה לדירה גדולה ורחבה, יהיה נחשב מחמת זה דירתו הקטנה דירת אונס ועראי ויפטר ממזוזה. אלא ודאי צריך לומר, כיון שדירה זו נעשה לדירת קבע לשום אדם, גם הדר שם דר בקביעות, אפילו רק מחמת אונס שאין לו דירה אחרת חייב במזוזה וכו'. הרי ש"מ היכא דבאמת עשוי גם לדירת קבע, אף שהוא דר שם איזה חדשים, לא בקביעות גמורה רק לשאוף אויר, מחוייב במזוזה, וא"כ כש"כ כאן דבאמת דר שם בקביעות מחמת שאין לו דירה אחרת, ומכ"ש להפוסקים דמחייבי במזוזה גם בדירת בית האסורים, דבודאי הוא רק דירת אונס ועשוי לכך כנ"ל וכו'. **א"כ לפי"ז י"ל בנדון דידן כיון דהקאראוואן נעשה בשביל תכלית זה חשוב עשוי לדירת קבע, וגם הדר שם אף באופן שדר רק מחמת אונס גמור בקביעות, חייב במזוזה, כיון דנעשה לדירת קבע לשום איש, ודמי לפונדק וכנ"ל. ומכ"ש שזה שדר מחמת שאין לו דירה אחרת, לא נחשב כ"כ לאונס שכן הוא סדר העולם, ע"כ נלענ"ד דמדינא חייב במזוזה, ובנוגע לברכה צע"ע".**

7 תשובות והנהגות (ח"ב סימן תקמב) "ולפי"ז בנידון שנשאלתי שהקארוואן קבוע שם תמיד, ורצונו לגור שמה כחודש ויותר פעמיים בשנה, ומונח אז ולא נייד, נראה שראוי לקבוע מזוזה, אבל בלי ברכה. אבל במקום שהוא תמיד נייד ולא נמצא אפילו שלשים יום, במקום אחד לא חייבו חז"ל, דלא דמיא לבית ופטור לגמרי ממזוזה".



לעילוי נשמת

הרה"ח

מוה"ר **יעקב זאב זאלדאן** ז"ל

בן הרה"ח ר' **שאול ארי'** ז"ל

נלב"ע ג' תמוז

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בנו הרבני החשוב והנעלה

מוה"ר **שאול לייב זאלדאן** הי"ו

אב"י בקרית יואל יע"א

ל' סיון

הגה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע
בעמח"ס טוב טעם ודעת ושא"ס

יניק וחכים

רבי שלמה נולד בשנת תקמ"ה לאביו הג"ר ר' יהודה אהרן אב"ד קומרוב שהי' אוכל חולין בטהרה כל ימיו שהי' מגזע ל"ו דורות רבנים מקטנותו ניכר כי לגדולות נוצר וכשהי' בן שש כבר החל לחדש בהלכה ומכיון שלא נמצא לו מלמד לימדו אביו בעצמו ביום הבר מצוה דרש בחריפות ובקיאות להשתוממות הכל, בשנת תקנ"ט נתייתם מאביו לאחר הרבה הפצרות נענתה לו אמו שיסע ללמוד בהישיבה בזאמושץ שהי' בנשיאתו של הראב"ד דשם ר' מדרכי ראבין שבחנו וקיבלו בישיבתו בה למדו בחורים בני עשרים ולפום חורפי' לא ישר בעיניו הלימוד בהישיבה ופרש והלך לו לביהמ"ד ללמוד לעצמו בשמונה ימים למד את סוגית ר' חנינא סגן הכהנים בפ"ק דפסחים ורבי מדרכי הנז' שלח את תלמידיו לבוחנו ונדהם לראותו בקי ומחדש בה כשבא שמע הבחור המופלא הזה אל אזני האב"ד דשם המשנת חכמים (על הרמב"ם) לקחו ללמוד עמו והיו מפלפלים ביחד לילות שלמים גם למד שם עם המגיד מדובנא שפתח לפניו שערי הגדה ולמד עמו מדרשים וספרי מחקר של הראשונים.

כשהגיע לפרקו נשא את אשתו בעיר ראווא ושם ישב בביהמ"ד ולמד י"ח שעות ביום והי' עוסק בקבלה, והי' מצורף לבוררות כשהי' רק בן כ"ב שנים גם הרבין שם תורה לתלמידים מובהקים ביניהם ההק"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע בשנת תקס"ט (או בתחלת שנת תק"ע) נתמנה לאב"ד בקולקוב שהי' סמוך ללבוב והי' נוסע הרבה להגאון הישועת יעקב בתקע"ה נתמנה לכהן ברבנות בעיר יוזפוף בפולין והתעכב בראווא לשנה וחצי והגיע ליוזפוף בתחילת תקע"ח (נ. א. בסוף תקע"ז) ביקש לישב בשלווה קפץ עליו רוגזו של שוחט אשר אסר אותו מפני מעשה שהי' והשוחט הזה שהי' תקיף בעירו ושליטי הקהלה היו לצדו וימררהו את חייו וקיפחו את פרנסתו בחורף שנת תק"פ נקרא לבוררות סמוך לעיר ראווא והגאון רבי יוסף יוזפא ז"ל אב"ד זאלקיווא הי' השליש וסח לו צערו ויעץ אותו הגאון הנז' שיסע לבראד שחסר מקום הראב"ד בעל לב ארי' שנפטר וכתב לו מכתבי המלצה לגדולי הדור דשם ביניהם הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות ז"ל ונסע לשם לפני חג המצות ובבואו העירה נכנס בבוקר להגרא"ז לפלפל עמו וכשראהה עזוזו ושניצחו בהלכה עיכבו לסעודת הצהרים עם אחיו רבי געציל ורבי יעקב ועסקו בפלפולא דאורייתא כשיצא ליוהו הגרא"ז עד הרחוב באומרו שהוא ספר תורה והזמינו גם למחרת ושיהי' אורחו עד אחרי חג הפסח וכן הי' הי' שנתעכב שם והתאכסן בבית הגאון הנז'

על כס הרבנות



כ"ט סיון

- רבי משולם פייש מטאהש ב"ר מרדכי תרל"ג

ל' סיון

- רבי משה נגארא ב"ר לוי (לקח טוב על רש"י) - שמ"א
- רבי יחיאל יעקב מקאזניץ ב"ר אלעזר - תרכ"ז
- רבי שלמה קלוגר מבראד ב"ר יהודה אהרן - תרכ"ט
- רבי מאיר מקרעטשניף ב"ר מרדכי מנאדבורנא - תרס"ח
- רבי חיים אלעזר וואקס אב"ד קאליש (נפש חיה) ב"ר אברהם יהודה -תרמ"ט

א' תמוז

- רבי קלונימוס קלמן מקראקא ב"ר אהרן (מאור ושמש) - תקפ"ז
- רבי (חיים) שלמה מבאבוב ב"ר מאיר נתן - תרס"ה

ב' תמוז

- יוסף הצדיק משבטי י-ה בן יעקב - ב"א ש"ט
- רבי נחמן מהורדנקא (תלמיד הבעש"ט) ב"ר יצחק - תקכ"ה
- רבי אלימלך מסאקאלוב ב"ר אשר ישעי' מראפשיץ - תרכ"ב
- רבי מרדכי זאב איטינגא (מפרשי הים) ב"ר יצחק אהרן - תרכ"ג
- רבי אברהם מטריסק (מגן אברהם) ב"ר מרדכי מטשערנובל - תרמ"ט
- רבי דוד מאיר ב"ר יוסף באב"ד בעל מנחת חינוך - תרנ"ד
- רבי אליעזר ניסן מצפת ב"ר נפתלי חיים הורוויץ מדזיקוב - תרע"ז

ונשא דברים לפני הנאספים בבית ורכש לו שם טוב בעירו הגרא"ז דיבר עם ראש הקהל דשם ר' יוסל נאטנזון ואחר שנתיעץ עם הישועות יעקב נתמנה לראב"ד עיר בראד והוא בן ל"ד שנה.

חכמת שלמה

רבי שלמה הי' תל תלפיות שמכל פינות העולם רצו אליו בשאלות אף ממדינות הרחוקות ואיי הים כאמעריקא ואוסטרלי' (ככותב נכדו בתולדותיו) ובפרט אחר שנת ת"ר משנסתלקו עמודי ההוראה החתם סופר והישועות יעקב והחמדת שלמה, גם לרבות שכתב חידושים בכל מקצועות התורה ככותב בהקדמת ספרו שירי טהרה דיש בידו קל"ו חיבורים על תנ"ך וכל הש"ס פוסקים ראשונים ואחרונים ואחרי פטירתו אמר בנו להמדפיסים שאביו הניח ק"ס חיבורים בכל מקצועות התורה ושלושים כרכים גדולים שלש שו"ת (כמובא בהקדמה לספר צוואתו לשון צדיק) סיפרו שהי' לו תיבות גבוהות ובהם מגרות שבכל אחת הניח מה שחידש בשנה אחת ושהי' לו מזכירים לנושאים השונים, וכתב בספרו חידושי אנשי שם סי' קצ"ז ז"ל, אין בי כדי התפארת כי ת"ל הוראתי מלאה פני תבל וכולם שמחים על הוראתי בעזה"י זולת בני בלי שם מיעוטא דמיעוטא.. ת"ל הגאונים המפורסמים מו"ה זלמן מרגליות ובעל גור ארי' יהודה אב"ד פה שמחו על הוראה שלי כנד בקציר כמבואר בהסכמת ספר החיים עוד בילדותי והגאונים המובהקים בעל חוו"ד והחת"ס לא ההרהו אחר הוראותי אפילו כמלוא נימא וכותב נכדו בתולדותיו שכאשר פגש החוו"ד את זקינו פא"פ אמר להאנשים אשר עמדו שם בזה"ל: דעו כי הרב רבי שלמה הוא גאון עולם משוש הדור ואף אם הי' בדור שלפניו הי' חידוש הגרא"ז מרגליות אמר עליו שידיו רב לו כהנודע ביהודה וידידו הגרח"נ דעמביצר ראב"ד קראקא כתב עליו דחכמי דורו אמרו עליו שאילו נשתכחה תורה הי' מחזירה בפלפולו.

סדר יומו הי' שבערב הלך לישן שעה אחת והתעורר ליטול ידיו ולכתוב את חידושיו גם אלו שנגלו לו בחלום ושכב לישן עוד שעה וקם לחצות וגמר את כל ספר תהלים והמשיך בשיעוריו עד הבוקר והתפלל בשעה שבע ולציין שהתפלל במהירות לבל יתערבו מחשבות זרות, ובספרו קנאת סופרים דף ע"ד כותב ז"ל: אם הי' רואה כת"ר טרדתי הי' מתמיה כי ביום ד' וה' אני כותב מילי דאגדה מה שחנני ד' בפרשה שעברה בעזה"י לא נעדר בכל שבוע וסמוך לשבת איני מעיין בדברי הלכה בהו"ת ותשובה רק ביום א' ב' וג' ובזה יעברו לפני כמה ענינים בשבוע העבר השבתי ז' ענינים לז' מקומות במשך ב' ימים ובספרו טוטו"ד כותב: ובאמת אני טרוד מאוד ביום בוא מכתבו באו עוד ח' מכתבים ולהשיב לכל אחד מעט נמי הוי טירדא רבה כי ביום שלאחריו יבואו עוד בעזה"י.

ג' תמוז

- רבי ארי' לייב מבענדר ב"ר שמעון שלמה המגיד מסאווראן - תרי"ד
- רבי ארי' מרדכי ב"ר יהושע אשר מפאריסוב - תרמ"ה
- רבי ארי' לייביש ב"ר יהזקאל שרגא משינאווא - תר"צ
- רבי שלמה איגר מלובלין ב"ר אברהם - תש"א

ד' תמוז

- רבינו יעקב תם ב"ר מאיר (רבינו תם) - ד"א תתקל"א
- רבי פנחס אב"ד פפ"ד ב"ר צבי הירש (הפלאה) - תקס"ה
- רבי יעקב ריינמאן מנאראל ב"ר מרדכי - תקע"ד
- רבי יהושע העשיל מקאמארנא (תלמיד החוזה) ב"ר ברוך פרנקל - תר"ג
- רבי ישראל מסטאביחוב ב"ר יעקב ארי' מק אוולי - תרמ"א

ה' תמוז

- רבי ישראל מסטאשוב ב"ר מאיר אפטא תר"ב
- רבי ישכר בעריש מליטובסק (תלמיד ר"נ מראפשיץ) ב"ר שמואל אנוויל - תרי"ט
- רבי בצלאל יהושע מגלונא ב"ר יחיאל מיכל (החתן הד"ח) - תרע"ד

לא תגורו מפני איש

רבי שלמה כתב בספרו טוב טעם ודעת בזה"ל: האמת אתי בעזה"י אעפ"כ לא אשא פני איש ולא אהבה ושנאה יקלקל השורה אצלי חס לזרעא דאבא לשקר במילי דאיסורא, בשנת תקצ"א פשטה בבראד מגיפת החולי רע רח"ל ורבים חללים הפילה וע"י כן עלו מחיר התכריכין למעלה ראש ועשו ראשי הקהל אסיפה וגמרו ביניהם שמתי העניים יקברו במלבושיהן בלא תכריכין כשמוע כן רבי שלמה הלך תיכף לאחד מראשי הגבירים אשר הי' לו משען ומשענה יותר מכל הגבירים והוא הי' יושב בביתו סגור מפחד המחלה שלא יחלה בה ונכנס אצלו והתרה בו דגם הגבירים ישתו כוס התרעלה ולא יועיל הון ביום עברה אם תעשה בזיון לעניים אחרי מותם, והגביר הזה עלה עשן באפו על אשר נכנס אצלו בלא רשות ודבר אליו דברים קשים כדרבונות, ובאותו מעמד הי' בן משק ביתו של הגביר אשר הי' למדן ות"ח ושאל לרבי שלמה הא הגביר הזה הוא איש חסדו ומטיבו וביום חרון אפו יפסיק להחזיקו והשיב לו דד' לי לא אירא מה יעשה אדם לי ואני מתפלל בכל יום שד' לא יסיר השגחתו מעלי, בלילה ההוא נחלה הגביר וישלח לקרוא לו בן משק ביתו שילך לפייס את רבי שלמה כי הי' מתיירא מתרעומותו ויאמר לו כי הוא ישתדל בכל כחו שיהי' מן המוכן בגדי תכריכין לעניים כמאז וגם נתן בידו סך ח"י רו"כ לפדיון נפשו והוא הלך תיכף לרבי

שלמה והוא ראה ותמה איך שד' לא יעזבוהו בגודל בטחונו בו ולמחרת נתן הגביר לרבי שלמה ב' אלפים רו"כ לבגדי תכריכין לעניים (תולדות שלמה)

לא תקח שוחד

ביום הפורים כאשר הגבירים והנכבדים הביאו אליו משלוח מנות ובתוכם בא גביר אחד נכבד שהי' דרכו בכל שנה ליתן לו אדום זהב (דוקאט) אחד ובשנה ההוא שלח לו ששה אדומים ובראותם לקח לעצמו רק אדום אחד וחמשה הנותרים שלח לו חזרה והי' הדבר לפלא וכששאלוהו ע"ז השיב דהא הגביר הזה דרכו מימים ימימה לשלוח רק אדום אחד ואיך פתאום עבר עליו רוח נדיבות ואין זאת כי בלי ספק יש לו ד"ת או שאר דבר הנוגע לדת ד' ותורתו ורוצה לשחדינו בממון ות"ל כי ירדתי לסוף דעתו והי' בעיניהם לחדה סתומה, אולם חכם עדיף מנביא דכעבור שמונה ימים אחר פורים בא הגביר ובא אצלו שיתן הכשר על משקה ראם אשר הביא אתו מעיר לונדון והוא אסר זה המשקה וכתב תשובה ארוכה לאסרו על פסח ונדפס בהגהותיו על שו"ע או"ח חכמת שלמה (תולדות שלמה)

הסתלקותו לחיי העוה"ב

בשנותיו האחרונות נחלש למאד וכתב לראשי הקהילה דאינו יכול להורות יותר בין הדברים כותב במכתבו ואעידה לי עדים נאמנים את השמים ואת הארץ כי משך מ"ח שנים הללו עבדתי את עבודתי באמונה ובתום לב.. כל ימי שבתי עמכם נקל הי' לי למסור גופי נפשי ומאודי וכל חפצי בעבור להעמיד ממשלת הדת והדין על תילם, ובתשובה נענו שהם ימשיכו לשלם את שכרו, בתרכ"ט חלה למאוד חושיו וזכרונו לא נפגעו בליל יום ד' ל' סיון בירך את בנו ואחרי שהוא הלך לביתו הורע המצב ונקרא לשוב ובשעה ארבע בעלות השחר נסתלק, לפי צוואתו ערכו לו מעין ד' מיתות וכן הורה לפני כן לאנשי הח"ק להניח מחבוריו על איבריו כל חיבור לפי שורשו של אותו אבר והחיבור על חו"מ על ליבו, השואל ומשיב רצה לבוא להספידו אבל הבריקו לו שלא יבוא שכן כתב בצוואתו שלא יספידו אותו אנשי הח"ק העידו שבעת הטהורה הי' נראה כמו בחייו ואף בפנים יותר צהובות ונערכו לו הספדים בכל עולם היהודי.

מורשתו הרוחנית

כנ"ל הי' ספרא רבה והשיב תשובות לאלפים וכתב חידושים בכל מקצועות התורה השנים בשנת תרי"ט פרצה שריפה ופגע האש בדירתו אבל חיבוריו ניצלו בדרך נס אבל הרבה מחיבוריו נאבדו במשך השנים ונפרט מה שנשאר לנו לפליטה.

ספר החיים על שו"ע או"ח ומהדורא תנינא בשם שנות חיים ומצורף ספר סת"ם ס' טעם ודעת על יו"ד, משפט צדק על חו"מ, מזבח אבנים על אה"ע, ס' מי נדה עמ"ס נדה, ס' עבודת עבודה על מסכת ע"ז, ס' בגדי יום טוב על מסכת ביצה, ס' נדרי זריזין עמ"ס נדרים, הגדה של פסח עם פי' מעשי ידי יוצר עם חידושי דינים, ס' גבורות שלמה דרושים עה"ת, ס' כרם שלמה מאמרים באגדה על המועדים, ס' מאמר אסתר על מגילת אסתר ג' מהדורות, שו"ת טוב טעם ודעת על יו"ד ג' מהדורות, שו"ת שירי טהרה על הל' נדה ומקוואות שו"ת שבעה עינים, היתר עגונה מבראד משנת תק"ץ, שו"ת האלף לך שלמה אלף ומאתים תשובות שהשיב בד' חלקי שו"ע בקיצור (לעת זקנתו ככותב בספרו קנאת סופרים:, אך כעת לעת זקנתי אני מוטרד מאוד כי הקיפוני בכל יום שו"ת להלכה למעשה אשר הכרח להשיב גדרתי בעדי שלא להשיב בשום פלפול רק מה שנוגע להלכה בקצרה) ס' חידושי אנשי שם לקט מחיבוריו על שו"ע אה"ע ס' קנאת סופרים דיני סת"ם נדה מקוואות ונדרים, ס' עין דמעה הספידיו על גדולי הדור, ס' מאיר עיני המחכים לסליחתו הספד על הה"ק מפרעמישלאן זי"ע שהי' קרוב אליו ככותב בהקדמתו שהתקרב אליו וראוהו פעמים וגלוי לכל עניוותו וצדקת פזרונו ועניים בני ביתו ומאסו בהבלי העוה"ז בתחלת הספר בירור הלכה להצדיק הנוהג שהחל כאן לפי מנהג קדום שבארצות המערב לבנות אוהל על קברי צדיקים, מצורף הספד על שלושת הצדיקים הה"ק רצ"ה מזידיטשוב זי"ע הג"ר יוסף אשר ארנבערג מפרעמישלא והגור ארי' יהודה.

א' תמוז

הגה"ק רבי קלונימוס קלמן עפשטיין זי"ע בעמח"ס "מאור ושמש"

תולדותיו

נולד בשנת תקי"א בעיר ניישטאט שבפולין ואח"כ עבר לגור בעיר קראקא. סיפר הרה"ק בעל דרכי תשובה זצ"ל ששמע מהרה"ק ר' אהרן קראקעווער זצ"ל בנו של בעל מאור ושמש, שזקנו דהיינו אביו של בעל המאור ושמש הי' מלאכתו מלאכת אופה בעיר קראקא ובנו בעל המאו"ש כשהי' ילד כבר שית ושבע הי' מסייעו במכירת הבייגעל והי' חריף מאוד במלאכתו, פ"א בימי החורף כשגמר מכירת הבייגעל והיתה לו קר מאוד מהקרירות ששררה בחוץ נכנס לביהמ"ד להחם עצמו, וכראותו את תלמידי חכמים שביהמ"ד מפלפלים זה בזה בהלכה בחריפות ובקיאות הטה אזנו לשמוע ולא זז עיניו מהם והתענג מאד מהמראה עד כמה שעות בלילה, ולמחרת גמר מהר את עבודותו והלך עוד פעם לביהמ"ד להתענג עצמו, כך הי' כמה ימים, והי' שם אחד מהמפלפלים שבביהמ"ד שהי'

עשיר מאוד ות״ח גדול ויפלא מאד בראותו נער קטן אינו נלאה כל יום כמה שעות לבוא לביהמ״ד ולשמוע קול התורה ויפנה אליו ושאלו בני אתה יודע איזה דבר מהפילפול דיברו היום, וענה לו הנער שיודע ואמר לו כל הפילפול מהחל עד כלה ויפלא מאד העשיר ושאלו מי הוא ובאיזה חדר לומד ויען הנער ויאמר הננו בנו של האופה ואיני לומד בחדר כי לאבי אין לאל ידו להחזיק אותי אצל מלמד, ויהי כראות העשיר דבר פלא זה כי נער קטן אפי׳ חומש אינו יודע יוכל להחזיר פילפול מכמה שעות הבין שאם יחזיקו אותו אצל מלמדים לאילנא רברבא יתעביד, וילך אצל אביו ויאמר לו הנה יש לי בת קטנה בת ששה שנים ואם תתן את בנך לחתן לבתי אז אלביש אותו ואחזיק אותו, ולעת החתונה אתן לו נדן גדול עשרת אלפים זהובים, והסכים אביו, ויעשו התנאים, והגביר קיים את דברו והלביש אותו והוליכיהו אצל מלמד, ויהי׳ בהיותו כבן עשר שנים נעשה לת״ח גדול ויקנא בו עשיר אחר ורצה לקחתו לחתן לבתו הלך אצל אביו ואמר לו שאם יתן לו בנו לחתנו לבתו, מוכן להחזיר כל ההוצאות של המחותן שהי׳ לו עד כה, וגם אני אתן עשרת אלפים זהובים לנדן, ואוסף גם לך עשרת אלפים זהובים, הלך ר׳ אהרן אצל המחותן ואמר לו דברו של אותו עשיר, אמר לו המחותן הן אמת ידעתי שמוכרח אתה לכסף אז אתן גם אני לך סכום הנ״ל, וכדי שלא יבוא למחר עשיר אחר ויאמר הננו מוסיף עוד, על כן בעוד כמה שבועות ובנך נעשה בר מצוה אז נעשה החתונה בשעטו״מ, וכן הוה ביום נעשו י״ג שנה התקיים החתונה עם בתו של אותו עשיר.

רבותיו

רבו הראשון הי׳ רבן של ישראל הרה״ק ר׳ אלימלך מליזענסק זי״ע, ובו הי׳ דבוק מאוד מאוד, ותיכף אחר שבעת ימי המשתה שלו בראותו שאין לו תכלית לישב בקראקא ותחל רוח ד׳ לפעמו בקרבו לנסוע להרה״ק ר׳ אלימלך זי״ע ויגל את אשר בלבבו לאשתו ונסע בסוד לר״א, כי באותו זמן שררה בקראקא התנגדות גדולה לדרך החסידות וגם חותנו הי׳ מתנגד גדול מאוד, ויהי׳ כאשר בא לליזענסק ויעמוד אחורי הדלת ור״א נתן לו שלום ושאלו מי אתה, ולמה בא, השיב אני קלונימוס מקראקא ובאתי ללמוד אצל הרבי, ענה לו ר״א איני לומד עם תלמידים, ויעמוד שם כמו שעה וישאלהו שנית כבראשונה ויענהו כבראשונה כך הי׳ כמה פעמים, עד שאמר לו אם רוצה להיות משרת אצלו יהי׳, ור׳ קלונימוס הסכים, וכך זכה לצקת מים על ידיו הק׳ ונתדבק בו מאוד, וגם רבו הק׳ החשיבו לתלמידו הנאמן ולו גלה היכן יהי׳ מקום קבורתו כידוע העובדא שפ״א באמצע הלילה אמר לו רבו שיבוא עמו לבית החיים ויקח עמו מקל, וכל מה שיראה יעשה במקל סימן על הארץ במקום ההוא וראה המו״ש שנתגלה עמודא דנורא, ומסביב עמודא דנורא ניתזו ניצוצות אש, ועשה סימנים על הארץ במקום ההוא עם המקל, ואח״כ אמר הרד״א שהעמודא דנורא הי׳ הבעש״ט זי״ע, ובהמקום שנתגלה העמודא דנורא יהי׳ הקבר שלו, ובהמקום שבו ניתזו הניצוצות אש יהי׳ האהל מסביב. פ״א הי׳ על ציונו של רבו הנוע״א וצוה לבניו שיעמדו מן הצד והשכיב עצמו על הציון בפישוט ידים ורגלים זמן רב מאוד, ובניו נבהלו וניגשו אליו והתחילו להקיצו, ובקושי הקיצו אותו, ואמר אח״כ מה רציתם ממנו אם הייתם מניחים אותי לישכב עוד כמה דקות, אז כבר הלכתי עם רבי ישר לגן עדן. כמו״כ נסע להרה״ק המגיד מזלאטשוב ע״פ ציוו של רבו ר״א, וכן נסע להרה״ק רבי ר׳ זושא זי״ע, ולהרה״ק מאפטא זי״ע, וגם זכה להיות אצל הרה״ק מבארדיטשוב זי״ע, וגם הי׳ מבקר בהיכלי הרה״ק מהר״מ מרימנוב ומ״מ הרבי ר׳ הערש מרימנוב זי״ע, כן נסע להרה״ק ר״נ מראפשיץ חבירו בבית מדרשו של הרה״ק החוזה מלובלין, ואהבת דודים שררה בינו ובין הרה״ק האור לשמים מאפטא זי״ע.

סמיכתו

פ״א באותן השנים ששימש את רבו ר״א באמצע הלילה בעת שערך רבו תיקון חצות, צוה עליו רבו להביא לו כוס טייא כשחזר לחדר רבו והכוס בידו, ראה עומד לפניו איש זקן וזיוו כמלאך ה״צ, נפל עליו פחד גדול ונרתע לאחוריו ומרוב פחד נפל הכוס מידו ונשבר והוא ברח מהחדר, והיתה תמיהה בעיניו איך נכנס הזקן הלא כל הדלתות הי׳ סגורות בלילה, עבר זמן מה ורבו קרא אותו והזקן כבר לא הי׳, ושאלו רבו מה היתה הפחד שנפל עליך, אמר לו ראיתי זקן אחד אצל הרבי ומזיו תוארו נפל עלי פחד גדול, עד שכמעט נתעלפתי, שאלו רבו האינך מכיר אותו ויאמר לא, אמר לו רבו ״אוי לו לבן שאינו מכיר את אביו הלא הזקן הי׳ אברהם אבינו ע״ה ובא להתנצל על כובד אריכת הגלות״, ואז כשהי׳ לו המדריגה לראות מראה נוראה זו צוה לו רבו שיסע לביתו ויקבל עליו להנהיג עדה בחסידות, בשנת תקמ״ז נתיישב בעיר הגדולה קראקא והתחיל להפיץ בה תורת החסידות הוא הי׳ הראשון שפרץ חומת ההתנגדות בעיר המעטירה קראקא, ושם סבל מאוד מהמתנגדים שלא סבלו התנהגתו בשעת התפילה בהתלהבות העצומה, ולא השלימו כי ההעילוי הצעיר נתפס לחסידות, פ״א ניגש אליו אחד באמצע תפילתו והצליף על אצבעתו עד שהתיז דם, והמאו״ש שהיה דבוק בתפילתו אף לא הרגיש את הכאב, וכהנה וכהנה מכשולים ומניעות עשו לו והוא התגבר על הכל, ותוך תקופה קצרה עלתה בידו לשנות את האויר של קראקא, והרבה גדולים הצטרפו אליו, ופתח ביתו לבית מדרש. אבל לא מצא שם מנוח ורדפו אותו עד שמסרו אותו לשלטונות ועצרוהו במשמר ותמורת סכום כסף גדול שוחרר, אולם הוא יצא מקראקא ועבר לגור בניישטאט עיר מולדתו ושם קנו לו חסידיו דירה, ועבד עבודתו באין מפריע, כשיצא מקראקא אמר שהמתנגדים שנלחמו לשם שמים יצטרפו בסופו של דבר לחסידות ואילו אלו שנלחמו שלא לש״ש

יתקלקלו ויצאו לתרבות רעה, וכן הוה.

גדלותו בתורה

כשחזר לקראקא אחר שהותו בליזענסק, חותנו שרגז מאוד עליו על שנתפס בחסידות אסר עליו לדרוך על מפתן ביתו, והוא הלך לביהמ"ד רק לאחר שבועיים ימים החלו כמה מנכבדי העיר להשלים בין החותן והחתן, ובקושי הסכים, בסעודתם הראשונה שאלו חותנו מה למדת בליזענסק, השיב לו כי בליזענסק למד מפי רבו דרך בעבודת ה' לדעת שיש אלוקים בעולם והוא מנהיג לבירה, אמר לו חותנו כל בר בי רב יודע זאת, ענה לו אבל שם למדתי להרגיש זאת בחוש, אבל הוא עדיין לא נחה דעתו בזה ואמר לו הבה נראה מה למדת בליזענסק והציע לפניו קושיא עצומה ששבועות מספר לפני זה הציע לפני כל גדולי העיר ונלאו למצוא תירוץ, ואמנם ההתנגדות של חותנו נפשרה כאשר חתנו הציע תיכף תירוץ נפלא, פ"א באחד מימי החול המועד נאספו אצל אביו ר' אהרן כל בני משפחתו לסעודת החג, וכל אחד השמיע פילפול מעניני דיומא, כאשר הגיע תורו לומר התבטא אחד האורחים שהי' מתנגד "במקום הפילפול יסיק קלמיש'ל את התנור כפי שלמד בבית מדרשו של ר"א כאשר התחמם לאור" (כידוע שהי' שם משרת מקודם) המאו"ש החליט באותה שעה להראות את כוחם של החסידים בלימוד התורה ועל אתר החל לדרוש פילפול נאה שבהם הפריך בזה אחר זה את כל הפילפולים של אחיו, ואת כל הקושיות שהעלו בדבריהם תירוץ בחדא מחתא עד שכולם העידו על כוחו הגדול לאמיתה של תורה. ולא רק בתורת הנגלה הי' רב חיליה אלא גם בתורת הנסתר, והדבר נודע בעקבות הבהרת מימרא בזוהר, שנתקשה לרבה של קראקא, ולא מצא פירוש נכון על זה ומשמשו סיפרו בדרך אגב שבלילה עבר ביתו של המאו"ש ושמע מאחורי הפרגוד איך שלומד ספר זוהר הקדוש, ואף הסביר הדברים בהסברה נפלאה ומובנת, הוזמן אותו הרב, בראשונה נסה להסתיר יכולתו ברז, אולם הרב גזר עליו בגזירת מרא דאתרא ורק אז נענה לו והסביר לו בטוב טעם מה שקשה לו.

איש אלוקים

בין רבותיו של המאור ושמש הי' הרה"ק רבי ר' מענדעלע זי"ע מרימנוב ידוע שהרה"ק רבי ר' מענדעלע זי"ע הי' מדקדק מאד בין המסובין על שלחנו, בשבת אחת הכריז ר"מ מי שאינו שומר הברית יעזוב מיד שלחנו, וכולם עזבו את השלחן וברחו בבהלה, חוץ מהמאור ושמש שנשאר על מקומו, ובענוותונתו אמר יהודי זקן אני ואין בידי לרוץ ולברוח. – הרה"ק בעל דברי חיים שהגיע לניישטאט להסתופף בצילו הפליג בשבחו ואמר "מכיר הייתי בשלשה צדיקים שהיו בבחינת אדם הראשון לפני החטא, וכל מה שאוכלים יותר היו מרבים במצוות והם: הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ, הרה"ק ר"מ מאפטא בעל אור לשמים, והרה"ק בעל המאור ושמש זי"ע. באחד מימי החול המועד סוכות תקע"ד אמר המאור ושמש לידידו הרב מקארוב שיודע שאותו יחוד שמסוגל ליחוד ביום הזה, אסור ליחד אותו רק בארץ ישראל ומי שמיחד אותו בחוץ לארץ מוכרח ליפרד מעלמא הדין, חושש אני שהיהודי הקדוש מפשיסחא זי"ע לא ישגיח על איסור זה וחושש אני לחייו, ואמנם היהודי הק' מפשיסחא זי"ע נפטר לעולמו באותו יום, וכאשר פתר כן הי'. – בנו הרה"ק מהר"ר יוסף מניישטאט סיפר מעצמו ג' פלאים אחד מן הפלאים היתה שאביו בירך אותו שבכל עת שיצטרך למעות יושיט ידו לכיס וימצא שם, ומעולם לא עשה זאת חוץ מפעם אחת כשבא אליו אורח הגון לשבת והי' אז דחיקא ליה שעתא והתיר לעצמו משום דבר מצוה והושיט ידו לכיס ומצא שם כסף.

אשכבתי' דרבי

בשנת תק"פ חלה ונפל למשכב, הרופאים יעצו לו לנסוע לקראקא ולדרוש ברופאים ושם הלך ונחלש עד אשר נאסף לעמיו בן ע"ב שנים ביום ג' א' תמוז תקפ"ג – וזה אשר נחרת על מצבת קבורתו: פ"נ ק'וננ'יה על איש חי רב פעלים, ל'חכמים מאיר ומנהיר למשכילים, ו'אמרותיו טהורות שבעתים מזוקקים, נ'תפאר קהילתו בקהל חסידים, י'ראי ה' הי' אל דברו חרדים, מ'גיד אמרי קדשו שפתים ישקום, ס'לסול למודו בנסתר ובנגלה, לא מש מאהלה של תורה יומם ולילה, הרב החסיד המופלג פאר הצדיקים מוה"ר קלמן בהרבני מ' אהרן הלוי זצ"ל י"נ בקדושה ובטהרה ונשמתו בצרור החיים צרורה ויקם עם נקיקום ביום ב' דר"ח תמוז תקפ"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

מורשתו הרוחניות

הירושה הרוחנית אשר השאיר לנו הוא הספר הקדוש שעל שמו ידוע הוא בקרב עם סגולה ה"ה "מאור ושמש" בספרו זה מביא ובונה מסורות מוסמכות ביותר בתורת החסידות, מפי רבותיו תלמידי המגיד זי"ע הרה"ק ר"א, ר"ז, החוזה, ר"מ מרימנוב, והוא שהעלה דבריהם לראשונה על הכתב ולכן נמנה ספרו בין ספרי היסוד מוסכים בתורת החסידות, בהקדמת הספר מצוין שהדברים נכתבו בעירוב ימיו, שנים מספר לפני פטירתו, עד חומש דברים נכתבו על ידו, ואילו מכאן ואילך ע"י תלמידיו, וידוע שהדברים אלו מועטא דמועטא מה שאמר דרכו הי' להגיד ולהגיד בסעודת שבת עד שנתקררו המאכלים, ועוד מובא שם שלפני פטירתו ביקש לקבץ כל החידושים לכרך אחד, שם הספר קבע הרה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע חתנו של מרן בעל הישמח משה זי"ע כדבריו "כשמו כן תהלתו המאיר לארץ ולדרום עליה אור שבעת הימים, והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וכשמש וירח", ויש בכך רמז לשם המחבר כי מאור ושמש בגימטריא

קלונימוס קלמן בן אהרן הלוי בצירוף י״ב אותיות של שמו, גדולי החסידות מפליגים בשבח ספר זה, הרה״ק השר שלום מבעלזא זי״ע הי׳ אומר את רבי קלמיש ידעתי והכרתי גודלו בלובלין, אבל גדלות נעלה כאשר ראיתי בספרו על זה לא פללתי מעולם, בעל ארי׳ דבי עילאי העיד כי יש בכח הספר ליטול נשמה מגוף אדם לכבסו וללבנו ולהחזירו כברי׳ חדשה, הרה״ק ר׳ שלמה מבאבוב זי״ע הי׳ אומר ״כי מאור ושמש הוא שלחן ערוך של חסידות״.ובדברי הדרכה שאמר כ״ק מרן רבינו בעל ברך משה זי״ע לאחד התלמידים, אמר לו מרן ז״ל שכל אחד צריך שיהי׳ לו שני שיעורים בשני ספרי חסידות, שיעור אחד על הדף, ושיעור על סדר פרשת השבוע, וסיים רבינו שבבחרותו למד בספר מאור ושמש על הדף.

א׳ תמוז

הרה״ק רבי שלמה האלבערשטאם זי״ע מבאבוב

צור קודש מחצבתו

נולד בשנת תר״ז לאביו הגה״ק רבי מאיר נתן בן השלישי למרן הק׳ מצאנז זי״ע, ולאמו הרבנית מרת ביילא בת הרה״ק רבי אליעזר מדזיקוב זי״ע, כבר בשנות חייו הראשונות הי׳ ניכר עליו שלגדולות נוצר מספר שבחתונת אחד מבניו של הדברי חיים כשהי׳ עוד נער צעיר לימים הי׳ נישא על זרועותיו של אחד מתלמידי הרה״ק מצאנז, כשעבר לידו הרה״ק מצאנז אמר לו בזה״ל: ״אם חפץ אתה לראות כיצד נראה צדיק בינקותו התבונן היטב בילד זה שעל זרועותיך״, בגיל שמונה נתייתם מאביו שנפטר ביום ט״ו באב תרט״ו (אחיו הגה״ק משינאווא אמר שמחמת שהי׳ בו הרבה אמת ולא הי׳ יכול לסבול את עולם השקר נסתלק בדמי ימיו), ונתגדל על ברכי זקינו הק׳ הדברי חיים שלא זז מחבבו ולמד עמו הרבה, למד בחברותא עם הגה״ק רבי משה מבארדיוב בן הגה״ק מגארליץ זי״ע ועליהם הטיל הרה״ק מצאנז שיסדרו את תשובותיו לדפוס, ופקודת הקודש עליהם לבל יהי׳ לנכרי שום מגע ומשא בעבודת הדפוס ואפי׳ בהנייר לא יגע, ואמר הגה״ק מבארדיוב שהגם שהדבר עלה לו בקושי גדול אעפ״כ מילא רצון קדשו בשלימות, מגודל חביבותו של זקינו הק׳ אליו נתן לו במתנה את ספה״ק עץ חיים שהי׳ לומד מתוכו לילות רבות, והי׳ ניכר על הדפים סימני שעוה שנטף מן הנר שלמד הד״ח לאורו.

גם זקינו הרה״ק רבי אליעזר מדזיקוב זי״ע קירבו מאוד, ולשאלת בנו האמרי נועם דהלא הזהירו חז״ל שלא ישנה אדם בנו בין הבנים ולמה מקרבו יותר מכל נכדיו, ענה לו דצורתו של נכדו (ה״ה הרה״ק רבי שלמה) הוא כצורתו הקדושה של אביו הגה״ק מראפשיץ ועל כן חיבה יתירה נודעת לו.

האיש מקדש

בשנת תרכ״א נשא את הרבנית רבקה הענא בת הרה״ק רבי יהושע בן הגה״ק רבי שלום מקאמינקא זי״ע וישב שם כשתי שנים סמוך על שולחן חמיו, ונלווה אליו כשנסע להסתופף בצל הרה״ק רבי אייזיקל מזידיטשוב זי״ע, ואח״כ שב לצאנז לזקינו הק׳ בעל דברי חיים זי״ע.

על כס הרבנות

בשנת תרכ״ד כשהי׳ בגיל י״ט שנים נתמנה לאב״ד בוקאווסק זקינו הק׳ נפרד ממנו בברכה חמה בהזכירו את דברי הגמ׳ אילן במה אברכך וגו׳ והמשיך ואמר במה אברכך בתורה, ביראה, הרי פירותיך מתוקים וצלך נאה, אלא אברכך שיהיו בניך ובני בניך דומים לך, שם כיהן ברבנות עשר שנים.

בשנת תרל״ט התיישב באושפיצין בהתחלה כשעלה שם על כסא הרבנות היתה עיר זרה מתורה ויראה ולא היתה בה כמעט ילד עם פיאות, והי׳ עליו לעמול קשות עד שהכניס בה רוח תורה וחסידות, הוא נהג לארגן בעצמו את הילדים וללמד עמם, גם הרצה שיעורים לבעלי בתים, וגם לחם קשות נגד בתי ספר החילונים (כמסופר להלן באריכות) וכך במשך שהותו הקצר שם הפך את העיר לעיר ואם בישראל שהצטיינו בתורה וחסידות.

בשנת תרמ״ב נקרא לעלות על כס הרבנות בעיר וויזניצא שם כיהן הברוך טעם ועוד, כשקבלו אותו לרבנות בעיר וויזניצא אמר בדרשתו הראשונה בענוות קדשו משל למלך שבנה ארמון מהודר וקרא לציירים אמנים לקשט קירותיו והי׳ שם צייר נפלא במיוחד והמלך קבע לו מקום בחצירו כדי שיוכל תמיד לתקן את ציוריו לימים מת הצייר וכל הציורים העלו אבק קרא המלך לציירים אחרים ואמר להם אם אין בכוחם להחזיר הציורים כראשונה שלפחות יסירו האבק מן הציורים, כך – סיים הרה״ק מבאבוב – הרבנים הראשונים שבעיר היו ציירים אמנים בחכמת תורתם אך בעוונותינו אין אתנו אנשים שיוכלו למלא מקומם והעלו הציורים אבק וזה תפקידי כאן להסיר האבק.

שם בוויזניצא הי׳ לו מחלוקת מאנשי העיר ואמר הגה״ק מבאבוב דבדוק ומנוסה דבני העיר הזאת אינם בשלום עם שום רב, כי בעל הברוך טעם שהי׳ שם רב והי׳ גדול בתורה ולא רבי של חסידים והי׳ להם מחלוקת עמו, הגה״צ רבי צבי הירש (נכד הרבי ר׳ שמעלקא מניקלשבורג זי״ע) כיהן שם כרב והי׳ רבי אבל לא הי׳ גדול מפורסם כל כך, וגם עמו הי׳ להם מריבה, גם האר״י דבי עילאי הי׳ שם רב והי׳ הן גדול בתורה וגם רבי ואף הוא הי׳ לו מחלוקת בעיר (אגב, ידוע שהאר״י דבי עלאי כתב פעם מכתב בפר׳ קורח ופתח מכתבו בזה״ל: פה קורח פר׳ וויזניצא), וסיים בענוות קדשו: אני איננו לא גדול ולא רבי וגם יש לי מחלוקת, הרי דאין העיר מוצלחת לשום רב.

בשנת תרנ״ב עבר לעיירה הקטנה באבוב הוא וישיבתו

ע"פ ציוו הרופאים מחמת בריאותו ומשם יצאה הוראהלישראל ועל שמה נקרא.

תופס בישיבה

הוא הי' האדמו"ר הראשון בגאליציע שייסד ישיבה לבחורים שהי' מדריכם לתורה וחסידות, שעד אז למדו הבחורים בהקלויזען והשטיבלעך ביחד עם המבוגרים, והי' אומר לפניהם שיעורים יום יום, (בנו הק' הקדושת ציון הי"ד ערך ספר "עשר דרשות" דברי פתיחה של אביו שאמרם לפני הבחורים ונאבד בימי מלחה"ע הראשונה) הרבנית הצדקנית נחמה'לע ע"ה (בת מרן הק' מצאנז הרבנית של הרה"ק רבי יצחק טוביי רובין זצ"ל) סיפרה כי הדברי חיים לפני הסתלקותו חלק ירושה רוחנית לכל בניו ונכדיו וכאשר הגיע תורו של הגה"ק מבאבוב אמר בלש"ק: "פאר ר' שלמה'לען געב איך איבער דאס חסידות, ער זאל פיהרן בחורים מיט יונגעלייט", נכדו כ"ק האדמו"ר מבאבוב זצ"ל כותב על זקינו וז"ל: הראש והראשון לייסד ישיבה במדינת גאליציע עוד בשנת תר"מ בערך (בק"ק ווישניצא יע"א), והוא בכבודו ובעצמו הרצה השיעורים בישיבתו מדי יום ביומו, לפני מאות התלמידים שנהרו אליו מכל רחבי המדינה ומשאר ארצות, והאירו אח"כ את פני ערי ישראל כי רובם נתגדלו לגדולי רבנים ודיינים מפורסמים ראשי ישיבות ותלמידי חכמים מובהקים.

פע"א אמר שידוע שלכל אחד מישראל יש לו אות בתורה אשר בו הוא מרומז, ואמר על עצמו שאות שלו מרומז מהתיבה "ובנוחה יאמר" כי הוא מחזיר את בני ישראל לתשובה ע"י הישיבה גדולה שיסד שיצא משם רבנים ות"ח חסידים ואנשי מעשה, ולכן יכול לישב בביתו וא"צ לנסוע הרבה ממקום למקום להחזיר את ישראל לתשובה.

פזר נתן לאביונים

צדקת פזרונו הי' ידוע עד להפליא, וירש זאת מזקינו בעל דברי חיים זי"ע, וסיפר כ"ק מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל כי כאשר נסתלק נשארו אחריו הרבה חובות מאשר פיזר נתן לאביונים, ובניו הק' לא ידעו לשות עצה לסלק החובות המרובים, ונתיישבו בדעתם ועלו על הציון, והתפללו ובקשו שיהא בעזרם כי הולכים לקנות לאטערי שיצליחו בגורלם סכום גדול שיוכלו בזה לשלם החובות, וכך הוה שקנו לאטערי והצליחו ושלמו את כל החובות.

במצותיו חפץ מאוד

הי' רוכל אחד שהי' מסבב על פני הערים ומוכר תשמישי קדושה, והרה"ק הי' תמיד קונה ממנו איזה דבר כדי להטיב את העני, פעם אחר שבועות כשבא הרוכל בבית מדרשו ורצה הרה"ק לקנות ממנו כמנהגו, אמר לו הרוכל דהפעם לא הביא תשמישי קדושה רק סתם סחורה, ביקש ממנו הרה"ק שיראה לו הסחורה, ופתח הלה את אמתחתו והוציא ממנו צעיפי משי שעשירים לובשים אותם, והרה"ק מדד בידיו הק' את אורכם וקנה מהרוכל עשרים צעיפים, הדבר הי' תמוה בעיני החסידים כי אל מה צריך להצעיפים האלו, לימים כשהגיע חג הסוכות צוה הרה"ק לחבר את כל הגזרים ולתלותם בסוכתו לנוי סוכה, ואז הבינו מדוע קנה הרה"ק את הצעיפים מהרוכל, והפליא בנו הקדושת ציון כיצד בכל דבר חשב איך לעשות בזה רצון קונו כי כבר בסיון דאג לעצמו נוי סוכה.

לוחם מלחמת ה'

לחם בעוז ותעצומות נגד המשכילים והמתחדשים למיניהם, ועמד לידי גדולי גאליציע ה"ה הגה"ק רבי יהושע'לע מבעלזא והגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל לייסד החברה "מחזיקי הדת", במכתב לראשי הקהלה בעיר טארנא כותב: כל המונע עצמו מלבוא בברית "מחזיקי הדת" לא ידמה שהוא בשב ואל תעשה, רק הוא מחזיק בידי מנגדינו ועתיד ליתן את הדין, וכאשר קבעו הציונים את המגן דוד לסמל שלהם, ציוה הגה"ק מבאבוב להסירם מן הפרוכת ומן המפה שעל הבימה וכדומה, אבל הגה"ק מגארליץ הורה שאותם הפרוכת שיש להם מכבר אין צורך להורידן רק אין לעשות חדשות עם צורות אלו.

בספר קדושת ציון מביא כדלהלן: שמעתי מפה קדשו כ"ק אאמו"ר רבי שלמה מבאבוב זלה"ה בעת אשר הרשע המפורסם בארץ הירש שר"י, שרצה לייסד שקאלעס (בתי ספר) ללמד את ילדי ישראל לימודים זרים וחכמות חיצוניות ר"ל, ואאמו"ר היה לוחם כנגדו בכל עוז ופעם אחת בשעת סעודת ראש חודש השמיע קול דברו ואמר זכות התורה הקדושה וזכות ילדי ישראל העוסקים בתורה יגן עלינו שימות במיתה משונה, וביאר אז בשם צדיק אחד כוונת הפסוק (בפרשתן) אם כמות כל האדם ימותון אלה ופקודת כל האדם יפקד עליהם לא ה' שלחני, דקשה למה אמר אם כמות כל האדם ימותון הוי ליה למימר בזאת תדעון כי ה' שלחני אם בריאה יברא ה' ופצתה וגו' ואם לא יברא לא ה' שלחני ואמר שראה בספר ישן קדמון דאם הרשע מת על מטתו כדרך כל הארץ, אז עדיין לא אבדה רשעתו מן הארץ, ויבואו אחרים ויחזיקו ברשעו, לא כן אם הרשע מת במיתה משונה, אזי במותו יקח הכל וירד אחריו רשעתו ולא ישאר לה שם ושארית בארץ, וזהו כונת הפסוק אם כמות כל האדם ימותון אלה אז יבואו אחרים במקומם ושוב יאמרו שלא ה' שלחני, כי תישאר עדיין הרשעות לא כן אם בריאה יברא ה' וימותו במיתה משונה שלא היתה כמותה בארץ, אז וידעתם כי נאצו האנשים האלה את ה' רק אלה ולא יעמדו אחרים במקומם, כי אתם תמות רשעתם ולא תהא לה שארית, אז הכל ידעו נאמנה כי מנאצי השם הם ע"כ, וכאמור היה זה זה ביום ר"ח, וביום המחרת באה השמועה כי הרשע הנ"ל שתה כוס של סם המות ומת במיתה משונה, ויהי' לנס.

פועל ישועות

סיפר כ"ק אדמו"ר מבאבוב זצ"ל כי פעם הביא איש אחד לבאבוב את בתו ילדה בת י"ב שנים שנכנס בה רוח, הרוח דיבר מתוכה שמלאכי חבלה מענישים אותו והי' שר שירי עגבים בלשון אונגארי"ש (ואמר אדמו"ר מבאבוב זצ"ל שראו בחוש מה שאמרו חז"ל שרשעים אפי' על פתחו של גיהנום אינם חוזרים בתשובה) וסיפר שהי' שו"ב בעיר קאשוי תחת רבנותו של הגאון ר' משה יונגרייז בן אחיו של המנוחת אשר, והי' מאכיל לבני ישראל טריפות, והרב הנ"ל פיטר אותו ממשרתו ואסר את שחיטתו, (אגב, הרוח היה אומר קטעים שלימות מספר שמלה חדשה מבעל תבואות שור על הל' שחיטה) ואמר לו הגה"ק מבאבוב שיצא מהילדה והבטיח לו שיקח עשרה תלמידי חכמים שילמדו משניות שנה תמימה עבור עילוי נשמתו, ואכן מיד יצאה הרוח ממנה ונתרפאה, לימים פגש הגה"ק בעל קדושת ציון את הגאון רבי משה יונגרייז בעיר בארדיוב ואמר לו הקדושת ציון שיש לו פריסת שלום עבורו מעולם העליון, וסיפר לו אז את כל המאורע שהרוח סיפר לאביו שהוא הרב העביר אותו משחיטתו.

גם ענוש לצדיק לא טוב

הגה"ק רבי שאול בראך זצ"ל בספרו "חלק לעולם הבא" על מס' אבות פ"ו כותב וז"ל: שמעתי מפי קדשו של הגה"צ מו"ה שלמה זצ"ל מבאבוב, שבקהילה אחת רצו לבנות מקוה ודר שם עשיר אחד שעיכב על ידם, וזה העשיר הי' רגיל ליסע אל הצדיק מבאבוב, ובקשו בני קהילה זו שישכון הצדיק אצלם על שב"ק להטות לב העשיר שיסכים לבנין המקוה וכן עשה, והצדיק דיבר שם על לב העשיר שלא יעכב רבים לעשות מצוה, והקשה ערפו לשמוע תוכחות הצדיק, ואז אמר לו הצדיק כתיב "עשיר יענה עזות" פי' אם העשיר ע"י עשרו מעיז פנים, "יענה" מלשון עני, ובכל זאת לא רצה לשמוע לו והשיב בעזות "נראה מה יהיה", ונתקיימו דברי הצדיק שאבד בזמן קצר את כל עשרו, וחשב להציל את עצמו וזייף חתימות על שטרי חוב והוצרך לברוח למדינת הים, ובאותו יום שהייתי שם בא מכתב וכתבו שחידוש הוא שממש באותו יום שלפני שנה העיז פניו ברבו הוצרך עכשיו לברוח מביתו.

וממשיך הגאון הנ"ל: ואני דנתי לפניו כדן לפני רבו, ואמרתי לו שסיפר לי הגאון מו"ה פייבל פלויט בעל ליקוטי חבר בן חיים, שהוא הי' באותו מעמד בעת שסיפרו לרבו הגאון החתם סופר זצ"ל, מעשה שהיה אצל הגאון בעל שערי תורה זצ"ל, שפעם אחת בעת שרצה לדרוש דרשת כל נדרי, הי' שם איש אחד עז פנים ולא הניח לדרוש בשום אופן עד שבא לכלל כעס ואמר שלא יוציא שנתו, ובשנה אחרת ביוהכ"פ בא האיש הנ"ל אל הגאון בעל שערי תורה ואמר כמצחק אי' הבטחתך, ועל זה השיב הגאון זצ"ל "עוד היום גדול", וזה היה בבית הכנסת והאיש הנ"ל הרגיש תיכף חולשות בגופו והוכרחו להוליכו לביתו, וכאשר ראה כי כלתה אליו הרעה שלח שלוחים אל הגאון זצ"ל לפייסו, והשיב הגאון בזה"ל: "קיין סליחה קיין מחילה נאר איין כפרה" וכך היה, ואמר ע"ז החתם סופר זצ"ל שאין זה חידוש כי הלא "רצון יראיו יעשה" כתיב אבל לדעתי אין ראוי שהיראים יהי' להם רצון כזה.

ועל זה השיב לי הצדיק זצ"ל מבאבוב, למה לי להביא ראיה מהחתם סופר הלא מקרא מלא הוא "גם ענוש לצדיק לא טוב" רק הפירוש בזה הפסוק הוא כן, אמת הוא שאין הצדיק מעניש לשום ברי', רק שהצדיק משפיע שפע וחיות לכל העולם, ולזה שהוא רשע אינו משפיע, וממילא נפסק החיות ממנו, וזהו "גם ענוש לצדיק" היינו אם הצדיק צריך להעניש אינו מעניש בפועל, רק "לא טוב" כלומר שאינו מטיב עמו וממילא יענש ברוע מעשיו.

אשכבתי' דמר

בשלש שנים האחרונות הכביד עליו חולי הלב, ונסע מפעם לפעם לעיר באדנויהיים הסמוכה לפראנקפורט לרחוץ במעייני המרפא שם, סיפר בנו הקדושת ציון כי בר"ה האחרון לחייו האריך אביו בתפילתו יותר מהרגילו, והיסב לסעודה עם דמדומי חמה, עד שבאמצע הסעודה החשיך עליהם היום ופרס מפה וקידש, ואז – אמר הקדושת ציון – נתמלאה לבי דאגה מרובה דזקינו הרה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זי"ע בשנה האחרונה לימי חייו עשה ג"כ את ההלכה של "פורס מפה ומקדש".

באותו חורף שנת תרס"ה החלים קצת ממחלתו וביום כ"ה ניסן הי' בצאנז על היארצייט, אך בשובו מצאנז לבאבוב התגבר שוב מחלתו, ואח"כ נסע לעיר באדנויהיים בלויית בני משפחתו, הרה"ק הרגיש שימיו ספורים והצטער שנגזר עליו להסתלק בארץ נכרי', וביום ב' דראש חודש תמוז שנת תרפ"ה יצאה נשמתו בטהרה.

מקורביו לא ידעו אם לטלטל את ארונו עד עיר מגוריו באבוב או שיקברוהו פה באשכנז, ואחד מהם נטל את חומשו של הרה"ק שהי' מעביר בו הסדרה, ומצאו מקופל באחד מהדפים פתחו וראו שמקופל בהפטרת פר' ויחי שכתוב "וישכב דוד עם אבותיו ויקבר בעיר דוד והימים אשר מלך דוד על ישאל ארבעים שנה", והי' לפלא כי הרה"ק ישב על כסא הרבנות מבוקאווסק עד באבוב ארבעים שנה, והבינו שצריך לקברו בעיר שמלך בה והוליכו לבאבוב.

מסופר שפ"א ישבו הרה"ק ר' אהרן קרייז' רב בנו של מרן הד"ח, והרה"ק ר' ברוך גארליצער, והרה"ק מבאבוב זי"ע, ובתוך השיח אמר הרה"ק מבאבוב: "דער זיידע האט זיך זעהר גוט אויסגערעכנט" שנפטר ביום כ"ה ניסן שממילא לא אומרים תחנון, הוא ידע, אבל אנחנו לא יודעים אבל לכה"פ טוב בר"ח, וכך הוה ששלשתם נסתלקו בר"ח, הרה"ק ר' אהרן נסתלק בר"ח אב, והרה"ק מגארליץ נסתלק ר"ח אדר, והרה"ק מבאבוב נ"ח נפשיה בר"ח תמוז בשנת הח"ן לחייו.



נלקט מספר "מקראי קודש - לשבת" אוצר נפלא על ענייני שבת

תְּגַלּוֹן פִּתְגָמִין וְתֵימְרוֹן חִדּוּשָׁא לְעַטֵּר פְּתוֹרָא

דברי תורה וסיפורי צדיקים בסעודת שבת

אמירת תורה ◇ שמועה מפי צדיקים הקודמים ◇ חינוך הבנים בשלחן השבת ◇ סיפורי צדיקים

בסעודת שבת מתחילין בדברי תורה

'ביום השביעי כטוב לב המלך', אמר רבא, יום השביעי 'שבת' היה, שישראל אוכלין ושותין, מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות.

(מגילה יב:)

לעשות הדברי תורה עיקר

בגמרא (מגילה יב.) יום השביעי שבת היה, שישראל אוכלין ושותין, מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות. לשון 'מתחילין' ר"ל שעושין עיקר סעודתן לדברי תורה ולדברי תשבחות.

(שפתי חכמים - מגילה יב:)

אמירת תורה

יעסוק רק בתורה ותפילה להשי"ת

כלל הדברים, הואיל וביום השבת מתגלה השורש שלנו בהשי"ת, אין לנו לעסוק רק להתדמות בכל דבריו להשי"ת, ולדבקה בו בתפלה ותורה ובסעודה להתענג לשמו, ולדבר דברי תורה על השלחן בכל הסעודות, ובפרט בסעודה ג' שהוא סעודת יעקב שנקרא בזוהר מארי תורה, ועיקר להשמר מן החטא ח"ו במחשבה בדיבור ובמעשה, ועיקר הכל להשמר עצמו מן העצבות וכעס ח"ו, רק להיות שש ושמח עם אשתו ובני ביתו, ולקבל האושפיזא באנפין נהירין, כמבואר בזוהר ובכל הספרים.

(ישר דברי אמת - סימן נ)

ידבר דברי תורה לכבוד האורח

יאריך על שלחנו מעט משום כבוד שבת, וידבר דברי תורה על שלחנו יותר ממה שדרכו בחול, משום כבוד האורח הבא אליו כל אחד כפי כחו, ואם אין עמו אחד שיכול לדבר עמו, יאמר איזה דין או ענין של תורה לאשתו או לבניו וב"ב.

(סדר היום - סדר הנהגות יום השבת)

ידבר הרבה דברי תורה

כשמדבר דברי תורה על השלחן, הד"ת הם נשמה לאותו הגשמיות שעל השלחן, וידבר הרבה ד"ת על שלחנו תמיד בסעודתו בחול, וכל שכן בשבת.

(בעל שם טוב – דף סד)

בכל סעודה לכל הפחות פעם אחת

כתב מהר"י צמח זצ"ל בפי' הזמירות של שבת (בפיסקא קריבו שושבינין), שצריך האדם לומר על שלחנו לפחות ג' דברי תורה, אם לא יהיה ממנו עצמו עכ"פ יהיה ממפורש אחר וכו' עכל"ת.

וצ"ע בכוונתו לומר ג' דברי תורה, אם בהג' סעודות בכל אחד דברי תורה עכ"פ פעם אחת, הרי ג' פעמים, או שכוונתו לומר עכ"פ ג' פעמים בכל סעודה, ונראה יותר כוונתו דהג' פעמים היינו בכל ג' סעודות עכ"פ פעם אחת בכל סעודה, וכמנהג אבותינו זי"ע.

(דברי תורה, מונקאטש - ח"ב אות ב)

דברי תורה על השולחן בסעודת שבת

ועשרה דברים צריך אדם לעשות בסעודה של שבת, א. נט"י, ב. לערוך ב' חלות לשבת, ג. לאכול ג' סעודות וכו', ד. שדברי תורה יהיו על שולחנו וכו'.

קון הששי הוא שיהיו על שולחנו דברי תורה, כי כך העמידו בעלי המשנה, ג' שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה וכו' (אבות פ"ג מ"ג), וסוד הדבר, משום שהעמידו שהשולחן הוא בצפון, והתורה נתנה בימין, ע"כ צ"ל ד"ת על השולחן כדי לחבר הימין שהוא רחמים בשמאל שהוא דין וכו'.. ומשום שהשולחן הוא בשמאל העמידו חכמי המשנה כי קשים

מזונותיו של אדם בקריעת ים סוף, ומשום זה צריך להזמין עמו תלמיד חכם למי שיעסוק בדברי תורה.

(תרגום זוה"ק - פ' עקב רעג.)

בכל עת דעתו על התורה

כאשר אדם מישראל יושב בביתו ביום שבת קודש ומועד שלשה סעודות בשבת, ובעת ההוא אינו עוסק בדברי הבאי חלילה, אלא פותח בדברי תורה ובשירות ותשבחות, אלו הדברים מוכיחים כי בכל עת ובכל שעה דעתו על התורה ואינו מסיח דעתו ממנה, והראיה שאף גם בעסקו בדברי הרשות בתענוג אכול ושתו, הוא זוכר את בוראו לעשות נחת רוח לפניו ית"ש ומתעורר בלהב יקוד אש ברון שיר ושבח ובדברי תורה.

(ברך משה - פרשת נצבים עמוד ריט)

שמועה מפי צדיקים הקודמים

ידוע מה שכתוב ביבמות (צו:) אגורה באהלך עולמים, וכי אפשר לאדם להיות דר בב' עולמות, אלא שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה". ומבאר שם: כי כשאומרים דבר שמועה מפיו, אז נשמת הצדיק מתלבשת שם בלומדים, ועומדת שם וכו', ולכן שפיר אמרינן דדר בב' עולמות, עולם הנצחי, ובזה העולם בלומדים האומרים דבר שמועה מפיו.

(יערות דבש – ח"ב דרוש ז)

בספר חסידים (אות רכד) כ' וכל האומר דבר שמועה מפיהם, הם מתפללים עליו שם, ומליצים טובה עליו.

מרן מהר"ש זי"ע [בעל דברי שמואל מסלונים] פעם אחד בי"א חשון בהלולא של כ"ק א"ז בעל יסוד העבודה זי"ע, בדברו על גודל ענין לימוד ספריו הקדושים, אמר, כי הצדיק בעולם הזה הוא בבחינת הולך, וכשנסתלק אז הוא בחינת עומד, וכשחוזרים על דבריהם הקדושים, מחויב הצדיק לעזור להם, ונהיה לבחינת מהלך, ומקויים בו ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה.

(בית אברהם, סלונים – בפתיחת הספר)

אבי הרה"ק הרש"ב זי"ע אמר כשיהודי לומד תורה של איזה צדיק, בא מלאך ממחנה מיכאל להיכל הצדיק, ומבשרהו הבשורה טובה שפלוני בן פלוני לומד בספרו, והצדיק בעל הספר מעורר רחמים על הלומד ובני ביתו עכד"ק. [ומקורו טהור מפורש מהספר חסידים הנ"ל].

(אגרות קודש, מוהריי"צ – ח"ח עמוד קל)

וכשאנחנו אומרים הדברי תורה אלו בשמו הקדוש והטהור של אותו צדיק, בוודאי יושפע בכח בקדושתו כל הטוב הרוחני והגשמי, כמו שבוודאי הוא ז"ל בקדושתו הגדולה המשיך בדבריו הקדושים את כל הטוב הזה מכח אל הפועל, כן גם עתה כשאומרים הדברי תורה בשמו בוודאי שפתותיו של אותו צדיק דובבות להמשיך כל הטוב הזה לכל ישראל אמן.

(תורת אמת, לובלין – פרשת ויקרא בד"ה הספר הזה)

חינוך הבנים בשלחן השבת

ביאור ענין לעשות את השבת לדורותם

לעשות את השבת לדורותם וגו' (שמות לא, טז). ביאור הענין על דרך שכתוב דור לדור ישבח מעשיך, דהנה זקיני הקדוש ואבי הקדוש ראו איך שהיה נראה אצל אביהם השבת, הרה"ק משינאווא ומגארליץ ראו איך שהיה נראה השבת אצל אביהם הרה"ק מצאנז. הקדושת יו"ט ראה איך שהיה נראה השבת אצל הייטב לב, והקדושת יו"ט היה צריך למסור לבניו הרה"ק מסאטמאר והעצי חיים האיך נראה השבת ומה שראה אצל אביו, כל אחד במה שראה איך היה נראה השבת בדורות הקודמים, ה"ה מחויב למסרו לדורות הבאים, וזהו

שבת קודש

ענייני שבת קודש בפרשת השבוע

שבת היא המוח והדעת של ימות החול

שלח לך אנשים פירש"י לדעתך, דהנה הש"י ברא את העולם בעולם שנה נפש ובכל אחד יש קומה שלימה בחי' ראש וידים ולב ושאר איברים וכן בשנה ראש השנה בחי' ראש, **שבת בחי' מוח ודע"ת, ודעת הוא לשון חיבור ושבת קודש הוא הדעת וחיבור לכל השבוע, כמו ששמעתי אומרים בשם הרב הקדוש מלאנצהוט דכבו"ד שב"ת, ר"ת כ'ל ב'רכתא ד'לעילא ו'תתא ב'יומא ש'ביעאה ת'ליין, עכד"ק, ע"כ הוא הדעת והמוח של כל השנה**, ע"כ אמר שלח לך אנשים ר"ל ימות החול נקראים אנשים, ושל"ח לשון חיבור, כתרגום על וישלחו אתו ואלויאו יתי', והנה כמו שהצדיק הוא הדעת של כל ישראל **כן שבת הדעת של כל ימות החול, ובשבת בא לדיעה שלימה**, ע"כ אמר שלח כלומר תתחר אנשים דהיא ימות החול, לדעתך היינו שבת קודש שנקרא דעת כמ"ש לדע"ת כי אני ה' מקדשכם, ויתורו את ארץ ר"ל שיתורו שיפתחו הארציות של כל ימות החול, שבכל ימות החול הארציות אינה מצוה ובשב"ק היא מצוה והוא לשון ויתורו לשון מותר דשב"ק אפילו אוכל לשם תענוג הגוף מותר, וזהו א"ת אר"ץ כנע"ן שבשבת קודש בא לידי הכנעה שב"ת אותיות בש"ת, אש"ר אנ"י נות"ן לבנ"י ישרא"ל, ר"ל **שבת קודש הוא מתנה ע"ד שאחז"ל מתנה טובה יש לי בבית גנזי, וזה אש"ר אנ"י נות"ן לבנ"י ישרא"ל**, הש"י יזכינו להיות משומרי שבת כדת אמן.

(רביד הזהב)

לעשות את השבת לדורותם ברית עולם, שימשיכו השבתים מדור לדור.

(שיחות חיים ואמונה, קרעטשניף – פ"ו אות סז)

בימי החול טרודים מאד, אבל השבת נועם הנשמות יש להקדיש להבית, להאריך בסעודת שבת לישב עם בני ביתו ולעסוק בדיבורי תורה ובסיפורי צדיקים ובשירות ותשבחות להקב"ה, שעות אלו ישאירו רושם כביר על כל ימי השבוע, ושוב על כל ימי חייהם, ומבשרי אחזה אשר כמעט אין עובר שבת אחת שאין אני זוכר על השבתות בבית אבא מארי זצ"ל שישב עמנו שעות ארוכות מתוך אהבה וחבה יתירה בדברי תורה ויראה, וכמה פעמים כאשר היה עיף ויגע בכניסת היום מטירדת הבית, היה הולך לנוח על שעה אחת אחרי התפלה, כדי לישב עם בני הבית בצלילות ראש והרחבת הדעת, להיות כלי משפיע להבני בית. ויסופר על הרה"ק מלעכוויטש זצ"ל שהיה אומר אם אין ישנים קצת בערב שבת, אז הסעודת שבת הוא רק וועטשערע.

(שמן ראש, ווינ - ז אדר שנת תשסה עמוד קצ)

סיפר לי תלמיד הגה"ק מגאלאנטא זצ"ל, שהיה רגיל לומר לתלמידיו, שבשבת אצל הסעודה צריך כל אב להיות לבניו, מה שרבי הוא בלי שב"ק לחסידיו ותלמידיו. וכל אב בכל מצב שהוא, הוא אז כרבי לבניו. הילד צריך להרגיש שכאן הוא המקום שהוא שואב את היראת שמים שלו, ומכאן יש לו קשר עם הוריו, זהו בנוגע לסעודת ליל שב"ק, ואפילו כשאחד הוא עיף בליל שב"ק, אז עכ"פ בסעודת שבת ביום יהי' לו קירבה עם בניו, ולא שבאים הביתה בליל שב"ק עיף ויגע, וממהרים לאכול מהר כדי שיוכלו ללכת לישון, וכן בסעודת היום ג"כ ממהרים הסעודה והולכים לשינת צהרים, מזה לא יהיה כלום לילדים, זה לא ישאיר עליהם חמימות של בית יהודי.

(שמן ראש, ווינ - ו סיוטים שנת תשנד עמוד קעג)

כבר כתבנו שיש להאדם להאריך בסעודת שבת ולשוחח עם בניו ובנותיו בדברי תורה על פרשת השבוע, ודברי השקפה על חובת האדם בעולמו, שאז כשבניו כשתילי זיתים סביב לשולחנו הוא עת מוכשר להשריש בלבותם אמונה טהורה ובטחון בהשי"ת, ואהבת תורה ויראת שמים, ואף אם הוא בן תורה והוא חושב שאצלו הוא בגדר ביטול תורה ידע כי בנפשו הוא, שהוא א' מיסודי היהדות, [ויש לזה מקור בש"ס נדרים (לז:) שאין מתחילין עם התינוקות בלימוד בשבת, ומפרש בגמ' שם הטעם כדי שיפנו אביהון דהתינוקות למצוות השבת. ופי' הר"ן שאבות התינוקות פונין למצות שבת ומשתעשין עם התינוקות].

ומפורסם שהי' מקומות בפולין שהאבות הי' תלמידי חכמים מופלגים בעלי עבודה וכשבאו ליל שבת הבית קודם שהתחילו הסעודה ישבו שעות ארוכות לעסוק בתורה וללמוד בזוה"ק וספרי חסידות וכו' ולא טיפלו במשפחתם כלל, ובעוה"ר הרבה מהם יצאו לתרבות רעה, ושמעתי שבהרבה מן הבתים בליל שב"ק בזמן שהאבות עסקו בתוה"ק ובלימוד זוה"ק וכדומה, בנותיהם הלכו בתיאטראות וכו' רח"ל. ושמעתי שא' בא לאחד מהצדיקים להתאונן שבתו יצתה לתרבות רעה רח"ל, צעק עליו הלא הזהרתיך שבליל שבת לא תמתין על שעה שבע רק תעשה קידוש מיד, ועל שלא שמעת והמתנת בינתיים הסתובבה בתך בשוק וכו' וקרה מה שקרה.

גם שמעתי מאחד מגדולי הדור שאמר על עצמו שמכיר את טעותו על מה שאין לו בנים טובים כדראוי, ואילו אנשים פשוטים יש להם בנים יותר טובים, משום שבשב"ק אצל השולחן בשעת סעודת שבת בזמן שאחרים יושבים עם בניהם כשתילי זיתים סביב לשולחניך ומשוחחים עמהם בדברי תורה אז הוא יושב ומעיין בגמרא וברמב"ם ולא טיפל עם בניו.

שבת בשבתו

עניני שבת קודש בפרשת השבוע

בכל יום צריך לקשר עצמו לקדושת שבת

כמספר אשר תעשו ככה תעשו לאחד, י"ל **כי ידוע אשר בכל יום צריך לקשר עצמו בקדושת שבת קודש**, וע"כ כשסופרין מספר הימים אומרים היום יום ראשון בשבת וכדומה, והנה שבת נקרא אחד, כמו דאיתא בזוהר רזא דשבת [איהי שבת דאתאחדת] ברזא דאחד, וגם אמרם ז"ל (ב"ר יא ח) לכולם נתת בן זוג כו', וזהו כמספר אשר תעשו, היינו כשתהיו סופרים מספר הימים, אז תעשו לאחד כמספרם, **לקשר קדושת שבת הנקרא אחד עם מספר הימים.**

(אמרי נועם)

לענג את השבת בשמחת התורה

עלו זה בנגב, ע"ד ופרקתו עולו, כי כל המענג את השבת ניצול משעבוד עכו"ם (שבת קיח:) וז"ש **ופרקת עלו**, וע"י מה יפרוק, ע"י עונג שבת, וז"ש **על"ו, ר"ת למפרע ו'קראת לשבת ע'ונג** (ישעיה נח, יג) וז"ש הכתוב (תהלים מד ב) **פועל פעלת בימיהם**, פוע"ל, ר"ת **פ'עולת ו'קראת ל'שבת ע'ונג**, רק אם תאמר האיך אפשר לענג השבת לזה אמר ר"ת פוע"ל **ל'ו ע'לי ו'אני פ'ורע** (ביצה טו:) פעלת בימיהם וכו' (ר"ל ע"ז יקיים פעולת וקראת לשבת עונג בימי שב"ק), וז"ש **'עלו זה בנגב'** על"ו ר"ת כנ"ל ו'קראת ל'שבת ע'נג, ומהו העונג לזה אמר **'בנגב', היינו בתורה** (דמנורה בימין, והרוצה להחכים ידרים כידוע) כנ"ל.

(ברית אברם)

עוד ראיתי שכשיש לו ילדים קטנים בבית יש לו להשתדל שיום השבת וימים טובים יהיה יום שהילד צופה ומביט ומצפה וממתין על בואו כגון שילבישנו בבגדיו הנאים, שיקנה לו מעדנים, שיערוך השולחן עם מאכלים טובים וזמירות, שזה ישריש בלב התינוק אהבה עזה לשבת ויו"ט, ויהי' מצפה לקראתו.

(חינוך ישראל, הארפענס – פרק יא עמוד תרטו)

אולם באמת קדושת יום השבת וקדושת תינוקות של בית רבן, הן תרין רעין דלא מתפרשין, כי ביום שבת קודש הזמן מוכשר מאוד לחינוך הבנים, דאז אין בלבבו שום דאגה יתירה ויושב על שלחנו יחד עם בני ביתו, ולזה צריך כל אב לדבר אל בניו בשעת סעודות שבת קודש דברי מוסר ודברי אמונה, להחדיר את לבם לתורה ויראת שמים, ומן הנכון הוא לכל אב שיתכונן קודם יום השבת בדברי תורה ודברי אגדה מספרי קודש, וסיפורי צדיקים המושכין את הלב כדי להכניס בלבבם אמונה ובטחון ויראת שמים לכל דבר שבקדושה, כי על ידי ההדרכה שיקבלו ביום השבת קודש ישאר בלבם רישומא דקדושה, ויושפע אליהם שפע קודש על כל השבוע הבא לעורר שקידתם בלימוד התורה ועבודת השי"ת. **(לב אהרן)**

❧ טהורים יירשוה ויקדשוה / מעשי צדיקים ❧

ידוע כי הספר תורת משה להחתם סופר נתחבר באופן זה, כי בכל ליל שב"ק אחר התפלה אמר החתם סופר דבר תורה להתלמידים שהלכו לאכול הסעודה אצל הבעה"ב כדי שיאמרו ד"ת בעת הסעודה, ומאותן הדברי תורה נתחבר אח"כ הספר תורת משה.

(משלחן מלכים - ח"א עמוד תלג)

סיפר הרה"ח ר' מרדכי ווילינגער ע"ה שאחר עריכת השלחן בליל שב"ק היה מרן העצי חיים עורך שלחן של פירות והיו קורין לה 'אויבער טיש' ואחר כך רקדו, והיה מספר מעשיות מצדיקים, וגם היה אוהב לשמוע מעשיות מזקנים שסיפרו לו.

(שיח זקנים - ח"א עמוד קכ)

מרן החתם סופר זיע"א אהב לספר סיפורים מרבותיו, והיה מספר וחוזר ומספר את אותם סיפורים ועובדות הרבה פעמים. ומרן הכתב סופר זיע"א שהיה מתמיד גדול היה לו ספר תחת השולחן, כי כבר ידע ושמע את הסיפורים מאביו, אמר לו אביו מרן החתם סופר זיע"א: אל תלמד עכשיו, אלא האזן לסיפורים, כי זה יצטרך לך.

וידוע שבשבת קודש האריך מרן החתם סופר זיע"א בסעודת הצהרים בסיפורים מרבותיו הק', עד שבאו התלמידים לומר רבינו הגיע זמן תפלת המנחה, והשיב להם החתם סופר, א"כ נברך ברכת המזון, ונתפלל מהר תפילת מנחה, ונמהר ליטול ידינו לאכול כזית פת דסעודה שלישית, ואח"כ נמשיך לספר סיפורים מרבותי הק'.

(הליכות הסופר - עמוד ג)

שמעתי מהרה"ח ר' שמעון לויפער ע"ה שסיפר, שהי' דרכו בקודש של הרה"ק בעל אמרי נועם זי"ע, בליל שבת קודש מעת שנטל ההאנטי"ך על כתיפו אחר קידוש כדי ליטול ידיו, התחיל לספר סיפורי צדיקים והמשיך כן בכל הסעודה (בין מאכל למאכל) ואח"כ, ומהרה"ק הרבי ר' הערש מרימאנוב זי"ע, האט ער קיינמאהל נישט פארפעלט.

(נועם שיח, סאלקא - עמוד כח)

הרה"ק מוה"ר משולם פייש מטאהש זי"ע, היה דרכו בקודש בעת סעודת ליל שבת קודש, להתעולל בליצנות מן הדייטשען, והיה לו (מנהג זה) כמו חיוב, וכן ידוע מהרה"ק רבי פינחס מקאריץ אשר זמן הלזה גרמא ומסוגל להכניע השונאי ישראל, (כן ידוע סיפורים מכמה צדיקים זי"ע שהיו מדברים בענינים כאלו, וכן מענייני מלחמה לה' בעמלק בליל שב"ק קודם קידוש, או אחר הסעודה).

(נועם שיח, סאלקא - עמוד קסה)

ראש ישיבת גייטסהעד ז"ל סיפר שבהיותו בבראנוביטש ראה את הגה"צ רבי משה מידנער זצ"ל יושב עם בחורים ומשוחח ומספר סיפורים כמנהגו בכל מוצש"ק, והיה הדבר מוזר בעיניו, כי חשבו לביטול תורה, וגמר בדעתו להכנס לבית אברהם זי"ע לעורר על כך, ונכנס אליו ושאלו בטרוניא: היתכן כזאת, חבורה שלימה של בחורים במקום לשבת וללמוד, יושבים ומספירם סיפורים, איזה מן מנהג זה, הרבי בשמעו את טענתי לא נכנס עמי בדין ודברים, אלא הפטיר ואמר: "יא יא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים", הדברים יצאו מפי קדשו, ואני נאלמתי דומיה.

(מזקנים אתבונן - ח"א עמוד טז)

יפה שעה אחת ברקידה, מכל חיי עוה"ב

אדמו"ר מהר"ש (מסלאנים) התעורר פעם בערב שביעי של פסח וניגון בפיו, וזימר ורקד בזה הניגון כל הלילה, ואחר כן כשנתכנסו החברייא אצלו אמר: חכמינו ז"ל דיברו בקדשם יפה שעה אחת וכו' בתשובה בעולם הזה יותר מכל חיי העולם הבא, רק אין אנו יודעים לאיזה שעה אמרו, האם שעת הריקוד או שעה התפלה.

(מאמר מרדכי, סלאנים - ח"ב עמוד שו אות כא)

בשמים קומט צונוץ יעדעס טענצל

מרגלא בפומיה דהרה"ק רבי איציקל מפשעווארסק זצ"ל, בשם מרן משינאווא ז"ל, שאם רואים יהודים טאנצן צוזאמען, זאל מען אריינטאנצן מיט געוואלד, ווייל אויפ'ן עולם האמת קומט זיך צוניץ יעדעס אידישע טענצל.

(מאמר יחזקאל - עמוד לא)

רקידה בליל שבת למעלה מגדר הטבע

כשחותנו של מורי ה"ה הגאון הצדיק רבי יהושע העשיל לאנדא אב"ד וויטקא הי"ד היה מגיע לישיבת פאיע הרבה פעמים, ואף על גודל תעניותיו וסיגופיו וחולשת גופו, אמנם כשהיה עורך שולחנו בליל שב"ק והגיע להזמר 'מנוחה ושמחה' נעמד מכסאו והתחיל לפזז ולרקד, וכשלא רצה להטריח את היושבים היה קופץ מעל השולחן, וכך רקד שעה ארוכה עד כלות הנפש ממש והיה מזיע מרוב דביקות, והיה מחזה נרעש ונפחד לראות איש כחוש ורזה מרוב תעניות עובד את ה' מעל לכוחות אנושיים, והבחורים היו מתחלפים ביניהם להצטרף להרקידה כעין משמורות כי לא היה להם כח לרקוד שעה ארוכה, אבל הוא היה רוקד בעינים עצומות ובדביקות עילאה.

וזכורני שפעם אחת נרדמו שני בחורים בשעת הסעודה בליל שב"ק, מחמת איחור השעה והחום הכבד ששרר שם, ואיזה בחור שחמד לצון, החליף את כובעיהם באמצע שנתם ונעשה מזה צחוק, ומורי הבחין בזה, ונזדעק: ווער איז דער חצוף וואס אינמיטן א שבת'דיגן טיש קען דאס מאכן, ונזף בו קשות.

(נפלאים מעשיך - ח"ב עמוד תקמז)

רפואה ע"י ריקודין של מצוה

אמו של הרה"ק רבי אלימלך מרודניק היתה פעם חולנית מסוכנת ל"ע, וכבר נראו עליה סימני גסיסה, באותו שעה עברו שם חתן וכלה, וקרא להם רבי אלימלך לתוך החדר ששכבה אמו ורקד לפני הכלה, ומיד הוטב לאמו. (אולי עשה זאת בתורת סגולה, או אולי הוטב לה בזכות שעשה המצוה במסינ"פ, שאפילו בשעה כזו הסיח דעתו מצערו ושימח חתן וכלה).

(יג אורות, פשעווארסק - ליזענסק עמוד קח)

די חשיבות וועז אידן כאפן זיך אן און טאנצן

אויפן זמר "ידיד נפש" וואס מיר זאגן בשעת די הקפות, יערב לו ידידותי"ך מנופת צוף וכל טעם, ווייל במשך דעם יו"ט סוכות איז מקיים אסאך מצות מיט די הענט, מ'נעמט די ד' מינים, מ'מאכט נענועים א.א.וו. אבער אום שמיני עצרת איז נישטא קיין מצוות מעשיות, וועגן דעם טאנצט מען אין דעם טאג ריקודין לכבוד הקב"ה ותורתו הקדושה, און א יעדער איד כאפט אן די הענט פון א צווייטן איד, אזוי ווי ס'איז דער סדר ביים טאנצן, אז מיט די רעכטע האנט כאפט מען אן איין איד און מיט די לינקע האנט א צווייטן איד, און מ'טאנצט אינאיינעם, און דאס איז חשוב ביי השי"ת אזוי ווי די אלע מצוות וואס מיר טוען אינעם יו"ט.

דאס איז פשט אין די וועריטער יערב לו ידידותי"ך, צוויי מאל דאס וואריט "יד", אז ער כאפט אן אויף ביידע זייטן א אידישע האנט, דאס איז זיסער פארן באשעפער "מנופת צוף וכל טעם", פון די מצות ד' מינים וואס מיר האבן מקיים געווען דעם יו"ט, ווייל די גרעסטע תענוג ביי השי"ת איז ביי די שמחה פון שמיני עצרת וועז אידישע קינדער כאפן זיך אן באהבה אחוה שלום וריעות און טאנצן אינאיינעם לכבוד השי"ת.

(שה לבית - סקולען)

קהל
יטב לב
ד'סאטמאר

נתייסדה ע"י רבינו הגה"ק
מהרי"ט צ"ב זצוקללה"ה

בני ברק
ע"י"ו

נשיאו"ה
כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק
שליט"א

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

טוב טוב ומיטיב טוב יהא לנו ולכל ישראל אמן

קול צהלה ורינה, שפתותינו תרנה
נברך לאלוקינו, שהשמחה במעונינו, עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל טול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעננו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היוורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל הולדת הבן נ"י למזל טוב

אצל נכדו הרב חננ' יו"ט ליפא רובין שליט"א
מאריות שבחבורה במבצר הכוללים קרית יואל יצ"ו

חתן חדב"נ הגה"צ רבי ברוך טייטלבוים שליט"א
רב ביהמ"ד "ויואל משה - ברך משה" בקרית יואל יע"א

ומצלאן אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה מכל יו"ח במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו, במהרה בימינו, אמן.

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת הקהילה

ובכן צדיקים יראו וישמחו
וישרים יעלזו וחסידים ברינה יגילו

פנימי תשע"א בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביקור הגה"צ רבי ישראל יעקב ישורון רובין שליט"א

אדמו"ר מבריזדאוויץ, בארא פארק יצ"ו

בבית כ"ק מרן רבינו שליט"א בקרית יואל יע"א

יום ה' פרשת לך לך תשפ"ג לפ"ק

האדמו"ר מבריזדאוויץ הראה לרבינו את ספר 'שמע יעקב' מהגאון החכם רבי יעקב ישראל אלגאזי ז"ל,[1] מסודר ומוגה באופן נאה ומהודר שעומד להוציא לאורה בקרוב

ואמר: ס'איז מלא וגדוש דער ספר, ס'איז פלאי פלאים, אן דער אמת איז ס'איז פנים חדשות באו לכאן.

רבינו: יא, איך זעה, ס'איז זייער שיין, ממש א נייער ספר, א שיינע ארבייט, כ'בין עומד ומצפה...

דער מונקאטשער רב (הגה"ק בעל מנחת אלעזר ז"ל) האט געמאכט א שהחיינו אויף יעדן ספר ווען ער האט ארויס געגעבן.[2]

---

1 נולד באיזמיר ועלה לעיר צפת בשנת תק"א, ואח"כ עלה לירושלים וכיהן שם כא' מדייני וגדולי העיר, ואח"כ נתמנה לראשון לציון, ונסתלק בשנת תקט"ז ומנו"כ בהר הזיתים, והיה ידוע כא' מגדולי דורו ואבי המהרי"ט, והוא היה הראשון שהביא לבית הדפוס את הספר 'חמדת ימים' הידועה.

יש לציין שחיבורים רבים הותיר ר' יעקב ישראל אלגאזי ז"ע, כאשר רק בודדים מהם נדפסו בעודו בחייו ומרביתם נדפסו לאחר פטירתו, ואמנם ברכה מרובה הותיר בכתיבת ידו כפי שהעיד החיד"א בערכו, וקרוב מאוד שכתבים רבים נעלמו ברבות השנים וחבל על דאבדין.

וברשימה בסמוך נלקטו שמות החיבורים הקיימים כאשר רובם באו בדפוס ומיעוטם עדיין בכתובים ולא יצאו.

א) ארעא דרבנן כללים בהלכה על סדר א"ב. ב) אמת ליעקב דיני כתיבת ס"ת וקריאתו, ג) שלמי ציבור דיני או"ח לימות החול, ד) שלמי חגיגה דיני או"ח לשבת ומועד, ה) שלמי יחיד דיני אבלות, ו) שמע יעקב דרשות על ספר בראשית ושמות, ז) שארית יעקב דרשות על ספר ויקרא במדבר ודברים, ח) מגיד דבריו ליעקב דרשות על הגדה של פסח ונדפס בסו"ס שארית יעקב, ט) קהלת יעקב על הש"ס, י) מענה לשון ה' חלקים על כללי התלמוד ונדפס בסו"ס קהלת יעקב, יא) דעת לישאל עניני שו"ת ונדפס בסו"ס קדושת יו"ט מבנו המהרי"ט, יב) נאות יעקב עניני שו"ת, יג) פני שבת דרשות לשבת ומועדים ונדפס בסו"ס נאות יעקב, יד) חוג הארץ דיני פורים שחל בשבת, טו) חזון למועד פסקי דינים לבני חו"ל הבאים לא"י, טז) רמזים כת"י, יז) פירוש על אידרא כת"י, יז) בית מועד כת"י, יח) קונטרס הכוונות כת"י, יט) לשון למודים כת"י, כ) וידוי לתלמיד חכם כת"י שראהו החיד"א והזכירו בשה"ג, כא) מזבח חדש כת"י, כב) הערות לספר חמדת ימים.

2 ע' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' ס"ה) "ולפענ"ד מכ"ש בגמר חיבור ח"ת בדפוס אשר לאו כל אדם זוכה לזה, והוא דבר חשיבות ביותר וכו', על כן נהגתי לברך שהחיינו גם בהוצאת חיבוריי מנח"א ח"א וח"ב בפני אאמו"ר רבן של ישראל זי"ע (ה"ה הדרכי תשובה) בחיים חיותו נהגתי כן. [וע"ע בהקדמות שו"ת מנחת יצחק ח"א וח"ה שנו"ג בדבר זה באריכות בדין ברכת שהחיינו בגמר הדפסת חיבור.]

וע' בשערי תשובה (סי' רכ"ג סק"י) עוד כמה שיטות במחבר ספר חדש. ואגב מזכיר שם גם הדין כשנשא אשה שהכניסה לו נכסי מלוג האם יברך. [וע' בדברי יואל פ' בהר עמוד שפ"ו מ"ש מרן ז"ל בדרשה לתלמידי ישיבתינו הק' בסיום מס' פסחים, כמה נקידות נאות בדין ברכת שהחיינו]

וכ"כ הגאון היעב"ץ בספר מור וקציעה (סימן רכג) וז"ל: נראה שהגומר ספר שחיבר בחידושי תורה לשם שמים בלבד בכתיבה, וכל שכן בהדפסה שיש לו לברך שהחיינו, שכן עושים סעודה שמחה לגומרה של תורה שאין שום קנין ובנין שיש בו שמחה יותר מזה עכ"ל.

וגם החיד"א במחב"ר (שם אות ז) כ"כ דפשיטא דחייב להודות לה' על שזיכהו לכך, והרב גידולי תרומה כשגמר הדפסת הספר דרש ברבים לשבח להקב"ה שזכה לזה כמו שכתב הרב בספרו בינה לעתים (דרוש ב) ע"כ. וכן הובא להלכה בשערי תשובה (שם אות י) וכ"כ הכה"ח (שם אות בו),

האדמו"ר מבריזדאוויץ: דער חתם סופר (או"ח תשו' נ"ה) שטעלט זיך פארוואם מ'זאגט נישט קיין שהחיינו וועט מ'האט חתונה.

דער חת"ס ענטפערט, אז א מענטש קען זיך אליינם אויסקלויבן.[3]

איך פארשטיי עס נישט אזוי, ס'דארף עפעס הסבר, ווייל א הויז קען ער זיך דען נישט אליינם אויסקלויבן? אויב א הויז איז בידי שמים... ווי קען זיין אז א שידוך איז מער בידי אדם ווי א בית?

ער (מהר"י אלגאזי ז"ל בספרו שמע יעקב) גייט אויך אויף דעם מהלך, נישט לגבי שהחיינו, נאר אויף אן אנדערן ענין, ביי די ברכות אז יעקב אבינו איז נישט געווען קיין עני המהפך בחררה לגבי עשו.

רבינו: יא, אין פ' ויצא, ער זאגט דארט אז יעקב אבינו איז נישט געווען קיין עני המהפך בחררה, לויט שיטת התום' (קידושין נפ, ד"ה עני) אז ביי מתנה והפקר זאגט מען נישט קיין עני המהפך בחררה, נאר ווי אייגער וויל מרוויח זיין אדער עפעס קויפן און ער כאפט אויס דעם חבר הייסט מען א עני מהפך החררה, ווייל פארוואם מוזטו קומען דא ווי דער חבר זיכט צו מרוויח זיין אדער קויפן, גיי ערגעץ אנדערש און קויף דארט, אבער ביי א מתנה און הפקר איז נישט שיך ווייל ער וועט דאס נישט טרעפן ערגעץ אנדערש, זאגט ער פארדעם האט יעקב אבינו געקענט נעמען די ברכות פאר עשו איז געקומען ווייל ביי מתנה והפקר נישט שיך קיין עני מהפך בחררה, אזוי זאגט ער דארט.

האדמו"ר מבריזדאוויץ: יא, אבער דאס איז נאר לויט שיטת התום'.

רבינו: יא, רש"י דארט לערנט אז ביי מתנה והפקר זאג איך אויך עני מהפך החררה.[4]

וחזר רבינו על מה שהזכיר בדברי החת"ס: פארוואס מ'מאכט נישט קיין שהחיינו ביי א התונה?, אויף א מצוה איז דא א גרויסע מחלוקה צי מ'זאל מאכן א שהחיינו, און דער מגן אברהם זאגט ביי א ספר תורה אין סימן רכ"ג אז ווייל מצות לאו ליהנות ניתנו מאכט מען נישט קיין שהחיינו, ער ברענגט אבער צו נאך א שיטה,[5] ער ברענגט א ברכת רמ"מ – ער איז א ראשון – וואס ער זאגט מ'זאל יא מאכן א ברכת שהחיינו.[6] איך האב טאקע אהנגעטוהן א נייעם טלית ביי אונזער ספר תורה, פארץ עולה זיין.[7]

והוסיף שגם מי שזיכהו ה' להדפיס מממונו ספר חידושי תורה של אחרים יש לו לברך שהחיינו בלי שם ומלכות.

3 וז"ל שם: כי אנו מברכים להקב"ה שהגיענו לזמן הזה לקנות כלי חדש זה או להנות מפרי חדש ומכ"ש בקדושת זמן עצמו כרגלים וכדומה והכל תלוי בהקב"ה עצמו הוא יעץ ומי יפיר, אבל דבר התלוי בבחירת וחפץ האדם ואין הקב"ה משנה בחירתו של אדם ואילו לא רצה הזוג הזה להזדווג זע"ז לא הי' ממעשי שמים לכופם לכך. עיי"ש באריכות.

4 מרן שליט"א ביאור בזה פע"א בתוד"ק את המשך הפסוקים בפ' תולדות 'וירח את ריח בגדיו ויברכהו ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה', ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ' מהו הדמיון לשדה דוקא, ומה שייכות יש לזה עם הברכות, כי התוס' הביאו ראיה לשיטתם מהא דאמרינן (בבא מציעא י.) מי שליקט מקצת הפאה ופירש טליתו עליה, מעבירים אותו הימנה, ואמאי עני מהפך בחררה הוא, ועל כרחך דבהפקר ליכא איסור, עי"ש בתוס'. ולפי"ז ביאור מרן שליט"א שיצחק אבינו ברוח הקודש הרגיש אשר יעקב הוא הנכנס להתברך מפיו, ועם כל זה ויברכהו שהסכים לברכו, ויאמר ראה ריח בני כריח שד"ה אשר ברכו ה', רמז על מצות פאה הנקרא פאת שדך, וקי"ל מי שליקט מקצת הפאה ופירש טליתו עליה מעבירים אותו הימנה, ואמאי הא הוי עני מהפך בחררה, ועל כרחך דבהפקר ובמתנה ליכא משום עני המהפך בחררה, ואם כן ראוי יעקב לקבל הברכות, ולזה ברכו בכל הברכות האמורות בפרשה.

5 עיי"ש סי' רכ"ג סק"ה בד"ה כלים חדשים וז"ל: לא ראיתי נזהרין בזה ואפשר דסומכין עמ"ש התו' בפ"ד דסוכה בשם רב שרירא גאון דאין מברכין כיון שאינו בא מזמן לזמן ע"ש ד' מ"ו ומ"מ אין להקל, וע"ל דוקא כלי תשמיש אבל על ספרים חדשים אינו מברך דמצות לאו ליהנות ניתנו, אין מברכין רק על מצות הבאים מזמן לזמן כמ"ש סימן כ"ב ע"ש אבל בברכת רמ"מ כתב לברך על ספרים.

6 ולחיבת הקודש נעתיק כאן מתוך דברות קודש של מרן רבינו שליט"א במסיבת לחיים לאלפי תלמידי הישיבות לרגל ברכת שהחיינו בעת קריאת התורה בס"ת החדשה, יום ב' כי תשא תשפ"א לפ"ק בביהמ"ד הגדול בקרית יואל יצ"ו:

אבער ס'וועט נתעורר דא א צווייטע שאלה פון א ברכת שהחיינו, צי מ'מאכט א שהחיינו אויפן מקיים זיין מצות כתיבת ספר תורה, דער מגן אברהם אין סימן רכ"ג זאגט מ'מאכט נישט קיין ברכת שהחיינו אויפן שרייבן א ספר תורה, ער זאגט מצות לאו ליהנות ניתנו מ'מאכט נישט קיין ברכה, ער ברענגט אבער צו א ברכת רמ"מ, א ראשון, אז מ'זאל יא מאכן א ברכה א שהחיינו, אזוי אז ס'וועט א פלוגתא צי מ'דארף מאכן א שהחיינו אויף א ספר תורה צי מ'זאל נישט מאכן א שהחיינו.

אויב יא מאכן שהחיינו, ווען זאל מען מאכן די שהחיינו, ס'איז דא וואס זיי זאגן ווען מ'ענדיגט שרייבן דעמאלטס זאל מען מאכן די שהחיינו, אבער אין תשובת מהר"י בי רב איז דא א תשובה פון די ספרד־ישע גדולים זיי זאגן מ'זאל נישט מאכן דעם שהחיינו ווען מ'ענדיגט שרייבן, נאר ווען מ'ברענגט דאס אריין אין ביהמ"ד אין ארון קודש, ווייל דעמאלטס איז די גמר פון די מצוה. אנדערע זאגן ניין, נישט ווען מ'ברענגט עס אריין, נאר דאס ערשטע מאל ווען מ'איז עולה דעמאלטס זאל מען מאכן דעם שהחיינו.

און אפילו דעמאלטס איז אויך א פלוגתא ווען מ'מאכט דעם שהחיינו, ס'איז דא וואס זאגן אזוי ווי מען קומט ארויף צום ספר, קודם מאכט מען

שהחיינו און נאכדעם מאכט מען די ברכה פון עולה זיין, די ערשטע זאך מאכט מען שהחיינו, אנדערע זאגן ניין, מ׳זאל קודם מאכן די ברכה, און פארן ליינען דעמאלטס מאכט מען די שהחיינו, אנדערע זאגן ניין, נאכן ליינען נאכן מאכן די ברכה אחרונה דעמאלטס זאל מען מאכן די שהחיינו. אזוי ס׳ווערט א גרויסער שמועס - א בחור דארף צו וויסן - ס׳איז א גרויסער מדובר אין די פוסקים ווען מ׳זאל מאכן דעם שהחיינו. כ׳האב געזען שטיין אז ס׳איז דא אפאר צדיקים וואס האבן טאקע געמאכט די שהחיינו נאכן ערשטן ליינען נאך די ברכה אחרונה, דעמאלטס האט מען געמאכט דעם שהחיינו.

כ׳האב א געזען א טעם, דער יד יהודה, ער איז געווען א גרויסער מורה הוראה אין סאדיגורא, ער זאגט אויך אז מ׳זאל מאכן דעם שהחיינו אויך ביים ליינען ביי די קריאה ראשונה, ברענגט ער אראפ א טעם פארוואס זאל מען מאכן די ברכה הערשט ביי די קריאה, וואס איז די הסבר צו מאכן דארט א ברכה, ברענגט ער אראפ - דאס איז א סאדיגור׳ע תורה פונעם סאדיגורער רבי׳ן רבי אברהם יעקב [בן הרה״ק מרוזשין ז״ל], ברענגט ער נאך משמו וואס ער האט געזאגט, ווען ווערט נגמר די ספר תורה, מיר האבן גשמועסט, ס׳קען נגמר ווערן ביי די כתיבה, און ס׳קען נגמר ווערן ביי די הכנסת ספר תורה, אין זוהר הק׳ איז אזוי משמע. ער זאגט אזוי, די תורה האט מען איבערגעגעבן פאר משה רבינו אין סיני, האט מען איבערגעגעבן פיר זאכן, ראשי תיבות טנא״ת, מ׳האט אים געגעבן אזוי, ט׳עמים, די טראפן וואס מ׳ליינט, דאס איז הלכה למשה מסיני, די נ׳קודות ווי אזוי מ׳דארף ארויסזאגן דאס ווארט דאס איז א הלכה למשה מסיני, די אותיות וויזוי מ׳זאל שרייבן יעדעס אות איז הלכה למשה מסיני, די ת׳גין וואס מ׳שרייבט אויף די אותיות איז הלכה למשה מסיני, זאגט ער אפילו מ׳האט שוין געשריבן די תורה און מען האט געשריבן די אותיות און מ׳האט געשריבן די תגי״ן, אבער מ׳האט נישט געליינט די נקודות און מ׳האט נישט געליינט מיט די טעמים, ס׳איז נישט נגמר געווארן די ספר תורה ביז מ׳ליינט נישט אין די תורה, ווען מ׳ליינט די נקודות מ׳האט געליינט מיט די טעמים דעמאלטס איז דער גמר פון די ספר תורה, ממילא אז דעמאלטס ווערט נגמר די ספר תורה האט מען דעמאלטס מקיים געווען די מצוה, ממילא קען מען מאכן נאר דעמאלטס דעם שהחיינו מאקע ביים ליינען, ווייל דעמאלטס איז נגמר געווארן די ספר תורה.

פארשטייט מען פארוואס מ׳מאכט נישט קיין ברכה על מצות כתיבת ספר תורה, ווייל אז ס׳איז נישט נגמר געווארן די מצוה נאר הערשט ביים ליינען, און ביים ליינען איז נישט שייך צו מאכן א ברכה על כתיבת ספר תורה, ווייל ס׳איז שוין אפגעשריבן, אבער א שהחיינו קען מען יא מאכן דעמאלטס.

איז א גרויסע שמחה ווען מ׳שרייבט א ספר תורה, שטייט אין פסוק די וואך (שמות לה, ג) כתב לך את הדברים האלה, בפשטות איז דאס שרייבן מצות כתיבת ספר תורה, ׳כתב לך את הדברים האלה׳, מיינט מען די אותיות מיט די תגין, ׳כי על פי הדברים האלה׳ דאס מיינט שוין די נקודות מיט די טעמים וואס ווערן ארויסגעזאגט, ׳כרתי ברית את ישראל׳, ס׳איז דא די אלע פיר זאכן, ס׳איז דא אותיות, און ס׳איז דא די תגין און ס׳איז דא די נקודות און ס׳איז דא די טעמים, דעמאלטס איז דא א כריתת ברית פון הקב״ה מיט א איד.

איז ייטב לב (פ׳ עקב) איז דא א גוטער הסבר אויף דעם, ער זאגט אזוי, א גשמיות׳דיגע זאך, איך האב עם נישט געהאט ביז יעצט, און יעצט איז עם א נייע זאך, און אז ס׳איז א נייע זאך איז עם ביי מיר א גרויסע שמחה, אבער ביי א מצוה איז נישט אזוי, בכל יום יהיו בעיניך כחדשים. עם איז נישטא אזא מין זאך ווי א נייע מצוה. ווייל איך מאך עם דאס ערשטע מאל מאך איך א שהחיינו, די צווייטע מאל נישט? די דריטע מאל נישט? יעדן טאג דארף דאך צו זיין כחדשים, במילא איז נישט שייך צו מאכן א שהחיינו, אזוי שטייט אין ייטב לב.[8]

ס׳איז דא מצוות וואם מ׳מאכט א שהחיינו ווייל עם קומט מזמן לזמן, אז ס׳קומט מזמן לזמן מ׳האט דאך נישט געקענט עסן מצה פאר פסח, במילא איז יעצט דער זמן, און אזוי אויך ביי שופר אין ראש השנה וואם נאר יעצט איז געקומען דער זמן פון די מצוה, דעמאלטס מאכט מען א ברכה, שהחיינו

קומט אויס וואספארא גרויסע שמחה איז דאס פאר א איד ער איז זוכה צו שרייבן א ספר תורה, און ער איז זוכה צו ליינען אין די ספר תורה, און ס׳איז דא די אותיות און די תגין, און ס׳איז דא די נקודות און די טעמים, דעמאלטס איז מען זוכה צו א כריתת ברית פון הקב״ה מיט א איד, דעמאלטס איז די גומרה של תורה, ממילא דעמאלטס קען מען מאכן א ברכה.

און אזוי ווי סוף כל סוף איז דא אין די הלכה איז א מחלוקה צי מ׳קען מאכן א שהחיינו צי נישט, פאלט מען אריין אין א ספק ברכה, וואס איז די עצה מיט א ספק ברכה, דער דין איז ס׳שטייט אזוי אין שלחן ערוך אז מ׳קויפט א נייעס בגד מאכט מען א שהחיינו, און דאס איז די עצה ביי א ספק שהחיינו, וועגן דעם פאר מ׳האט עולה געווען האב איך אנגעטון א נייעס טלית, אז ס׳איז געווען א נייער טלית איז דאס א בגד חדש, און אויף א בגד חדש קען מען אליבא דכולא עלמא מאכן א שהחיינו, און מ׳פאלט נישט אריין אין א חשש פון ספק ברכות.

דאס וואס איך וויל זאגן, איך וויל בחורים זאלן וויסן מ׳זעהט מ׳האט אנגעטון א נייעס טלית, דער נייער טלית איז געווען ביים עולה זיין כדאי צו קענען מאכן א שהחיינו, ממילא פאלט מען אריס פון א ספק ברכות.

7 עיי׳ בשו״ת דברי יואל או״ח סי׳ י״ד, ובמחזור דברי יואל לר״ה בסדר המנהגים בעת ברכת שהחיינו ביום ב׳ דר״ה שלבש רבינ״ל בגד חדש.

8 עיי׳ שם בייטב לב פ׳ עקב וז״ל בתו״ד: ״ועפ״י זה הבינותי מה דתמו׳ טובא על דעת רוב הפוסקים שאין לברך שהחיינו על עשיית מצוה חדשה שלא עשאה מעולם, עיי׳ ביו״ד סי׳ כ״ח בש״ך, הלא אין לך שמחה גדולה יותר מזה, ועל פרי חדש או בגד חדש יברך ועל מצוה שיש בה הנאת ושמחת הנפש לא יברך, אתמהה, עיי׳ בס׳ מור וקציעה סי׳ רכ״ב, ולמ״ש י״ל דה״ט דבאמת כל מצוה אפי׳ ישנה צריכה להיות חדשה בכ״י, ואם יברך על המצוה החדשה שהחיינו נראה דמה שאינו מברך על הישנה הוא משום שאינה אצלו כחדשה, א״כ כדי ביזיון, ולזה אין מברכין כלל אפי׳ על מצוה החדשה והבן״.

וקימנו והגיעגנו ׳לזמן הזה׳, אז ס׳איז אנגעקומען דער זמן. אבער א זאך וואס עם קומט נישט מזמן לזמן, ס׳איז נאר ווייל ס׳איז א נייע מצוה, נו א נייע מצוה האט עם דאך נישט מיטן זמן.[9]

א׳ הנוכחים: ס׳איז דא א מדובר צי מ׳זאל מאכן א שהחיינו אויף תפילין ביים ערשטן מאל.[10]

רבינו: ס׳איז דא אפאך איבער דעם, דער רמב״ם (הל׳ ברכות פי״א ה״ט) זאגט טאקע אז מ׳מאכט א שהחיינו דאס ערשטע מאל.[11]

אנדערע ראשונים קריגן אויף איהם,[12] אין מס׳ סוכה (מו:) זאגט תוספות אזא גדר, אז דאס האט מיט שמחה.[13]

אבער ס׳איז דא די תשובה אין חתם סופר סי׳ נ״ה, ער זאגט א לשון ׳הנכנם לחיוב מצות יברך׳,[14] נישט אויף די מצוה, נאר ווייל ער איז נכנם לחיוב און דאס איז נישט נאר אויף די מצוה פון תפילין, מ׳קען דאס מאכן אויף די ציצית אויך, מ׳מאכט איינמאל פאר אלע מצות ווייל מ׳וועט מחויב.

א׳ הנוכחים: און וואס איז ווען מ׳טוט אן א טלית גדול דאס ערשטע מאל נאך די חתונה?

רבינו: ביי א טלית דארט איז עס א נייער בגד, בכלל א חתן האט דאך נייע בגדים, קען ער מאכן א שהחיינו אויף איין בגד און אינזין האבן אלע בגדים. די זעלבע זאך די כלה קען מאכן א שהחיינו דאס ערשטע מאל אויפן לעכט בענטשן, אבער זי דארף האבן א נייעם מלבוש, דעמאלטם קען זי מאכן א שהחיינו.[15]

---

9 עיין בטו״ז (או״ח סימן כב סק״א) שכתב בשם מהרי״א לבאר הטעם מדוע אין מברכין שהחיינו, כי אין מברכין שהחיינו אלא על מצוה הבאה מזמן לזמן, ומצוה זו מצוה תמידית היא וכ״כ המג״א שם.

ועיין בד׳ הש״ך (שם) מהרוקח (סימן שעא) בשם הריב״ק משפירא וז״ל: ׳כל מצוה שעל אדם לעשות ולא עשאה ומתחנך לכתחילה צריך לברך שהחיינו, והביא ראיה מדאמרינן במנחות (דף עה.) היה עומד ומקריב מנחות בירושלים אומר שהחיינו שנתחנך לעבודת הזמן׳ עכ״ל. ועפ״י כתב להקשו א״כ מדוע אין מברכין על ציצית ותפילין ושאר מצוות כשמתחנכים בהם, ומכח קושיא זו כתב לחדש שגם הריב״ק שפירא מודה דאין מברכין שהחיינו אא״כ הוא מצוה שזמנה קבוע וכדעת תוס׳ והרשב״א הנ״ל דבזה תלוי הדבר האם הוא מצוה שמתחנכים בה או לא, אבל ציצית ותפילין כיון שאין זמנם קבוע לכן אין מברכין שהחיינו עלייהו, ועי״ש מדוע מיקרי מנחות זמנה קבוע.

10 עי׳ בס׳ נטעי גבריאל (הל׳ תפילין פרק ל״ז) וז״ל: כאשר הלכתי לקבל ברכה מכ״ק אדמו״ר מסאטמאר זצ״ל לפני הבר מצוה שאלתי ביצד לנהוג בברכת שהחיינו על בגדים חדשים ועל התפילין, ואמר לי שיש לסמוך על שו״ת קרן לדוד (סי׳ נ״ו) שהורה לברך על שניהם ביחד עכ״ד.

11 וז״ל הרמב״ם: ׳כל מצוה שהיא מזמן לזמן כגון שופר סוכה לולב ומקרא מגילה ונר חנוכה, וכן מצוה שהיא קנין לו כגון ציצית תפילין מזוזה ומעקה, וכן מצוה שאינה תדירה בכל עת שהיא דומה למצוה שהיא מזמן לזמן כגון מילה ופדיון הבן, מברך עליה בשעת עשייתה שהחיינו, לא בירך על סוכה ולולב וכיוב״ע בשעת עשייתה מברך עליהן שהחיינו בשעה שיוצא בהן ידי חובתו, וכן כל כיוצא בהן׳.

וכתב הכס״מ שמקורו של הרמב״ם הוא מתוספתא שלהי ברכות וז״ל שם: ׳העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהגענו וכו׳, העושה תפילין לעצמו אומר ברוך שהגענו, וכשמניחן אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין׳.

12 הר״ן (סוכה כב ד״ה וכתבו) שאין לברך שהחיינו על תפילין שאינו תלוי בזמן, וכן הוא דעת המרדכי (סוכה סימן תשמט), ויעויי״ש דחולקים גם על דעת התוס׳ דסברי דברכת שהחיינו תלויה בדבר שיש בו שמחה.

13 עיין בתוס׳ שם (ד״ה העושה) שפירשו שם למה על חלק מהמצוות עושה שהחיינו ועל חלק אין עושים, וכתבו התוס׳ בין השאר שעל תפילין אין עושים שהחיינו וז״ל: ונראה שמצוה שיש עליה שמחה תקנו שהחיינו ע״כ. ותפילין כיון שאין בקיומו שמחה לכן לא תקנו בו ברכת שהחיינו.

ותוכן השיטות בזה הוא: א) שיטת הרמב״ם שמקורו בתוספתא שיש לברך שהחיינו על תפילין בפעם הראשונה ׳כי הוא מצוה הקנויה לו׳. וכ״ה שיטת הטור אליבא הטו״ז שיש לברך שהחיינו, והא דלא כתב גבי תפילין כי סמך על מה שכתב גבי ציצית.

ב) שיטת הטור אליבא הב״י שאין לברך על מצות תפילין שהחיינו ׳דאינו מזמן לזמן׳, וכ״ה שיטת הר״ן והמרדכי.

ג) שיטת הש״ך דאין לברך שהחיינו ׳על מצוה שמתחנכין בה׳, והטעם שמברך במנחות לאו מטעם חינוך.

ד) דעת הביאור הלכה שיביא עצמו לידי חיוב ברכת שהחיינו כגון פרי חדש או בגד חדש, ויכוין לפטור גם את זה. וכ״כ בשו״ת קרן לדוד (סי׳ נ״ו) שיש לברך שהחיינו על התפילין ולכוין על הבגדים החדשים שקנה לכבוד הבר מצוה.

14 עיי׳ בשו״ת חת״ס (סי׳ נ״ה) שדן באריכות בנידון זה, ובתו״ד כתוב: ״ויען בברכת שהחיינו רבו כמו רבו רעות שונות סברות עצמם שאין להם על מה שיסמוכו בש״ס וכבר כתבנו כל שא״א לומר בטלה דעתו והוא נהנה מצוה לברך נ״ל הכרעת ספר פרי תואר סי׳ כ״ח שכל מי שמתחנך תחלה לחיוב מצוה יברך לא כמ״ש רוקח שעל כל מצוה מברך בחינוכה אלא הנכנס לחיוב מצות וע״כ יברך כל בר מצוה בתחלת הנחת תפילין על כל מצות שעתיד לעשות כל ימיו אע״ג שאותן שקבוע להן זמן יברך כל בהגעת מברך שהחיינו״, עיי״ש כל הענין באריכות.

15 בסידור היעב״ץ (דף קל״ו: אות ל״ב) כתב דבפעם הראשונה שמקיימין המצוה של הדלקת הנר מברכין שהחיינו, וכמו בכל המצוות, כמ״ש במור וקציעה (סי׳ רכ״ג) דבכל מצוה שבא לפרקים מברכים שהחיינו, עיי״ש. וכ״כ בשו״ת תורת יקותיאל (סי׳ ס׳) וסומך על דברי החתם סופר (שו״ת או״ח סי׳ נ״ה) לענין ברכת שהחיינו בטבילה ראשונה שמברכין היכא דנהוג עיי״ש. אמנם עי׳ בש״ך (יו״ד סי׳ כ״ח סק״ה) שרבו הפוסקים דאין מברכין שהחיינו על עשיית מצוה בפעם הראשונה, שכל שאין זמן

האדמו"ר מבריזדאוויץ: ביי פארשידענע מצוות מאכט מען יא, און ס'איז דא אזעלכע וואס מ'מאכט נישט ס'איז דא חילוקים.

רבינו: אה, ס'איז דא אין מהר"ם שיק (או"ח סי' צ) ווי ער שרייבט אין א תשובה וועגן ברכת שהחיינו, איז ער מסביר אזוי, וועגן שהחיינו א כלל וועט מ'זאגט דאס, זאגט ער אז א שהחיינו זאגט מען טאקע נאר וועט מ'איז מוסיף א הנאה דאס הייסט ס'ברענגט אים א נייע חיות, אזוי זאגט ער דארט אזא חילוק.[16]

דאס שטעלט אביסל אוועק די חילוקים, וועט מ'מאכט יא א שהחיינו און וועט מ'מאכט נישט.

*

האדמו"ר מבריזדאוויץ: עס איז ביי מיר ברור כמעט אז זיי (גדולי ישראל מאז ומקדם) האבן נישט געהאט קיינער דעם ספר, דעם 'שמע יעקב'.

רבינו: ניין, מ'זעהט אזוי ווייל קיינער פון זיי ברענגט אים נישט. פשוט, ס'איז א ספרד"ש ספר האבן זיי עם נישט געהאט.

האדמו"ר מבריזדאוויץ: למעשה, פונעם זוהן דעם מהרי"ט אלגאזי האט יעדער געוואוסט, פון אים האט מען אבער נישט געוואוסט. כאטשיג איז זיינע ספרים זעהט מען אז כל התורה כולה האט ער געוואוסט, איז 'קהלת יעקב' (שו"ת על הש"ס) און 'ארעא דרבנן' (דיני דאורייתא ודרבנן לפי סדר א"ב ועליו הגהות 'עפרא דארעא') ממש כל התורה כולה טרעפט מען דארט.

רבינו: דעם ספר 'קהלת יעקב' ברענגט מען יא.

האדמו"ר מבריזדאוויץ: דעם ספר 'ארעא דרבנן' ברענגט מען אויך.

רבינו: יא, דאס האבן זיי געהאט.

אפילו דעם מהר"ש אלגאזי ברענגט מען אויך, דעם 'אהבת עולם', אזוי הייסט איינם פון זיינע ספרים.[17]

האדמו"ר מבריזדאוויץ: דאס איז שוין א זיידע זיינער.

דער חיד"א האלט אים אין איין ברענגען. באמת, דער בני ישישכר ברענגט אים אויך אראפ.[18]

רבינו: דער חיד"א איז דאך אבער געווען א ספרדי.

האדמו"ר מבריזדאוויץ: ער האט דאך אויך געוואוינט אין ירושלים.

רבינו: אין שארית יעקב איז דא א הספד אויפן אור החיים הק', אין די זומער סדרות דארט.[19]

האדמו"ר מבריזדאוויץ: בליעה"ר נעכטן איז געווען א הערליכע חתונה.[20]

המצוה קבוע מזמן לזמן אין לברך שהחיינו, ועי' עוד מש"כ בתשובה מאהבה (ח"ב סי' רל"ט).

ועי' בא"א מבוטשאטש (קמא סי' רכ"ג ותניא שם) שדעתו דאשה תברך שהחיינו על תכשיטיה ויכולה לברך כל שבעת ימי המשתה דאכתי לא הסיחה דעתה מהם עיי"ש, לפי"ז כ' בס' נטעי גבריאל (הל' נישואין פרק ל"ח) ששפיר תברך שהחיינו בשעת הדלקת הנר ותכוין על כולם ביחד, ועי' בטהרת ישראל סי' ר' ס"א דטוב לברך מספק בלשון תרגום בריך רחמנא מלכא דעלמא וכו'.

16 בשו"ת מהר"ם שיק (שם) דן בענין ברכת שהחיינו על פרי המתחדש משנה לשנה, ובתוה"ד מבאר הענין, ונעתיק לשונו: ...ועל שאלה שני' למה אין מברכין שהחיינו, רבים הכללים אשר נאמרו בברכת שהחיינו, עיין ברמב"ם פי"א מברכות, ומנהגינו לרוב עפ"י מ"ש הרז"ה סוף פסחים, והובא תשובה בס' אבודרהם וכללא כייל שאין מברכין אלא בהנאת הגוף עיי"ש. ונראה להסביר דהנה על חיותינו אנו מברכין בכל יום המחזיר נשמות, אבל אם נולד דבר שמחשיב חיותינו, או מוסיף תענוג לחיותינו, כאלו בא חיות חדש, אנו מברכין שהחיינו, אמנם דבר המצוי אינו גורם תענוג וחשיבות, ולזאת אם הוא ג"כ דבר אינו מצוי או בא מזמן לזמן ועל ידי זה נתעלה חיותינו דלולא המצות הוי חיותינו כלא הי', אבל ע"י מצוה שאנו מצוי' נתעלה החיות, ואם יש הנאת הגוף ניתוסף לו חיות ונעשה כפנים חדשות ואז מברכין וע"ד זה מיושב הרבה קושיות מה שאין מברכין שהחיינו בכמה דברים, עיי"ש.

17 הגה"ק רבי שלמה אלגאזי נולד בשנת ש"ע בערך לאביו הרב אברהם אלגאזי בטורקיא, ובשנת תכ"ו נלחם בכל עוז עם כת ש"ץ הארורה עד שהוכרח לברוח מאיזמיר, וכנתגלה קלונו ברבים חזר לאיזמיר, ובערך בשנת של"א עלה לירושלים ונסתלק בערך בשנת תמ"ו.

המהר"ש אלגאזי חיבר כמה ספרים, והגאון החיד"א בספרו שם הגדולים (אות ש' כלל כ"ג) כותב: ואני הצעיר שמתי סימן לספריו שמו וכינויו זלה"ה, כי ר"ת ספרי הרב הוא ר"ת שמו הטוב ומשפחתו זלה"ה בדרך זה: ש'מע שלמה - ל'חם סתרים - מ'עולפת ספירים - ה'מון רבה - א'הבת עולם - ל'עינים תאוד (תאוה לעיניים) - ג'ופי הלכות - א'פריון שלמה - ז'הב שיבה - י'בין שמועות - ז'קנת שלמה - ל'עין קילורית - ה'ליכות אלי - ה'גהות (על ס' חבב שפתי ישנים) - ר'צוף אהבה.... ורומז את ספריו בשם שלמ"ה אלגאז"י זלה"ה, ע"ש.

18 ועיין בספה"ק בני ישישכר (לחדשי כסלו טבת מאמר ה' אות ד') וזלש"ק: ...והנה רוח ה' דיבר בו בהרב הגדול החסיד מהר"ש אלגאזי בספרו הנכבד אהבת עולם...

19 וז"ל: דרוש פרשת פנחס דרשתי פה ירושלים ת"ו להספד הרב המובהק כמוה"ר חיים ן' עטר זצוק"ל יום ט"ו לתמוז מהתק"ב...

אגב, עיין שם בספר הנ"ל פר' בהעלותך שכתב בזה"ל: שמעתי מפה קדוש מדבר הרב המובהק כמה"ר חיים ן' עטר זצוק"ל ההוא אמר שראה בספרן של צדיקים ראשונים, כי כל מי שנתן בחייו ללומדי התורה וגמל חסד עמהם, אף על פי שהוא עם הארץ זוכה לאחר מיתה שמלמדין אותו תורה הרבה, עיי"ש שמביא מקורות לזה.

דער אויבערשטער זאל העלפן ס׳זאל ברענגען גוטע השפעות.

כ׳האב געזאגט דעם תפארת שלמה והשיאנו ה׳ אלקינו את ברכת מועדיך, זאגט דער תפארת שלמה אז די ׳ברכת מועדיך׳ זאל זיין אזוי ווי א התונה, ס׳איז היינו הך ווי א התונה, ביי א התונה איז דא די פאר וועלכע ׳הרי את׳ אן עם ציהט זיך א גאנץ לעבן, די ברכת מועדיך זאל אויך האבן א המשכה אויף שפעטער.

דער אויבערשטער זאל טאקע העלפן פון די התונה זאל טאקע נמשך ווערן א שמחה אויף א גאנץ לעבן.

רבינו: יא, ב״ה מ׳מאכט התונה אייניקלעך, א חסד ה׳.

וכיבדו רבינו בברכת לחיים

ובירכו רבינו: לחיים, דער אויבערשטער זאל העלפן מיט בריאות השלימות, אריכות ימים ושנים א שיבה טובה און נחת פון אלע קינדער און אייניקלעך, בשותפות׳דיגע אייניקלעך, און אייערע פערזענליכע אנדערע אייניקלעך, מיט נחת דקדושה.

האדמו״ר מבריזדאוויץ: אויב איך מעג צוריק זאגן, דער אויבערשטער זאל העלפן און געבן כח, זכות אבות זאל באגלייטן שטענדיג אויף אלע ענינים בנשמיות וברוחניות, בליעה״ר אזא ציבור, כ׳בין דאך נאר געווען אפאר שעה דא, און מ׳באגעגנט אזויפיל אידן יראים ושלמים....

רבינו העניק לו ספרי ׳לב אהרן׳ אגדה ודרושים עה״ת

ואמר לו: איך זעה אז מ׳טודהט אין ׳שמע יעקב׳ האט מען א געשמאק אין דרושים, די ספרים (לב אהרן) איז אזוי איינגעטיילט איינם איז דרוש און איינם איז אגדה.

האדמו״ר מבריזדאוויץ: דער עצי חיים איז דאך אויך אזוי איינגעטיילט.

הרה״ח ר׳ וואלף גליק הי״ו, יו״ר ועד להוצאת ספרי מרן רבינו שליט״א: דרך אגב, אויב כ׳מעג אריין רעדן, אין ׳שמע יעקב׳ (פ׳ יתרו ד״ה ובכן נבוא) ברענגט ער א חידוש, אז מ׳זאל מעגן מקבל זיין גרים ווייל מוסיפין מחול על הקודש.

האדמו״ר מבריזדאוויץ: אין יעדע סדרה ווערט מען טרעפן פינעף חידושים אזעלכע, ס׳איז מורא׳דיג.

רבינו: ער ברענגט דאס נאך פון איינעם, אסאך ברענגן דאס צו.[21]

ר׳ וואלף: דער רבי (בספרו לב אהרן) דערמאנט דאס אסאך אין די דרושים.

רבינו: יא, דער כסף נבחר (ר״פ ויקהל, ועוד) ברענגט דאס אויך.

איך האב אמאל געזאגט מיט דעם אויפן פסוק (שמות יב, לח) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד, זאגט דער ספרי ׳באן נתקיים (בראשית טו יד) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול׳. איז דאך אזוי, יעקב און עשו האבן זיך געקריגט בנחלת שני עולמות, נו קומט אוים איז דאך לכאורה עולם הזה גזל מחלקו של עשו.

שטייט אין כסף נבחר (פ׳ תבוא) א תירוץ בשם המפרשים אז פארדעם קענען אידישע קינדער יא נהנה זיין פון טוב עולם הזה, ווייל שבת קודש איז דאך מעין עולם הבא וואס דאס איז יום שכולו שבת, און עולם הזה איז חול, און ווייל אונז זעמיר מוסיף מחול על הקודש, איז השי״ת אויך מוסיף בזמן חול וואס דאס איז עולם הזה על הקודש, דאס הייסט מדה כנגד מדה קען מיר אונז נהנה זיין מטוב עולם הזה.

קומט אוים אזוי, וגם ערב רב עלה אתם, און זיי האבן זיך מגייר געווען, זעה איך פון דעם אז מוסיפין מחול על הקודש, אויב אזוי מעגן אידישע קינדער נהנה זיין מטוב עולם הזה און ס׳איז נישט קיין גזל, טאקע ווענן די הוספה מחול על הקודש, ממילא האט שוין געקענט נתקיים ווערן דער ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, ווייל ס׳איז נישטא מער קיין חשש גזל מחלקו של עשו.

האדמו״ר מבריזדאוויץ: זייער שיין.

שוין, איך וויל נישט אויפהאלטן, א ישר כח פאר די מתנה, מ׳וועט אי״ה מעיין זיין דערין, מ׳גייט מיר אסאך וואס צו טוהן זעה איך...

ונפרד רבינו ברב ברכות

---

20 שמחת החתונה של נכד כ״ק מרן רבינו שליט״א החתן ר׳ יחזקאל שרגא מייזליש ני״ו בן הגה״צ רבי שמעון זאב מייזליש שליט״א חדב״נ ורב ביהמ״ד ישמח משה בקרית יואל יע״א, עב״ג בת הרה״ג ר׳ יהושע רובין שליט״א רב דקהל ראדאוויץ ור״מ בישיבתינו הק׳ נזר התורה, בן האדמו״ר מברייזדאוויץ שליט״א וחתן האדמו״ר מפאפא ב״פ שליט״א.

21 עי׳ **בשמנה לחמו** (דרוש לשבת פ׳ב), ועי׳ **בכסף נבחר** (ר״פ ויקהל עמוד קעד) **בשם המפרשים, ובלקט יוסף** (ערך גרים אות ב) ועוד.

ומן הראוי לציין שגם בשבוע העל״ט פ׳ בהעלותך דהאי שתא, דיבר מרן שליט״א בקדשו, דרוש נפלא בענין זה, עה״פ שאמר משה רבינו ליתרו אל נא תעזוב אותנו.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מעמד חנוכת הבית לבנין הבית רחל דרב"י מסאטמאר מאנסי יצ"ו "בנין דוד ומלכה לאה ניישטאדט"

מוצש"ק פרשת יתרו תשפ"ג לפ"ק

דער רב האט פריער געזאגט תורה, און ער האט זיך געשטעלט אויף דעם ענין, עס איז דא דער הר המוריה, און ס׳איז דא דער הר סיני, האט ער זיך געשטעלט א קשיא, ביים הר המוריה האט אברהם אבינו געבראנגט יצחק אויף די עקידה, און די קדושה איז א נצחיות עד היום הזה, און ביים בארג סיני וואו מ׳האט געגעבן די הייליגע תורה פאר כלל ישראל, און ס׳איז געווען במשוך היובל המה יעלו בהר, נאכדעם האט מען שוין געקענט ארויפגיין, יעדער האט געקענט גיין דארט.

עס איז דאך מוצאי שבת, פארציילט מען דאך א מעשה ביי חסידים, כ׳האב עס געהערט פונעם טאטן ז"ל אויף דעם נוסח - אנדערע זאגן דאס נאך אביסל אנדערש, אבער איך האב עס געהערט פון טאטן אזוי - דער הייליגער דברי חיים איז געפאהרן קיין רימנוב צום רבין ר׳ הערש ז"ל, דער דברי חיים איז געווען באוואוסט אלץ דער גרויסער גאון, און דער רבי ר׳ הערש איז נישט אזוי געווען באוואוסט זיין גדלות אין תורה, און עמיצער האט זיך געטראפן מיטן דברי חיים, איינער וואס איז געווען מיט אים באקאנט, און ער האט אים געפרעגט וואו אהין ער פארט? האט ער אים געזאגט אז ער פארט קיין רימנוב צום רבין ר׳ הערש. האט ער אים געפרעגט, אזא גאון, אזא תלמיד חכם, פארט צו א רבין וואס מ׳וויסט נישט אזוי זיין גדלות אין תורה? האט אים דער דברי חיים געענטפערט מיט דעם, עס איז דא דער הר המוריה, און ס׳איז דא דער הר סיני, אויפן הר סיני האט מען געגעבן די תורה, און אויפן הר המוריה האט אברהם אבינו געבראנגט יצחק אויף די עקידה. זאגט ער, וואס איז מער? דער הר המוריה איז געבליבן מער. האט ער געזאגט, דארט וואו א איד שטרעקט זיך אויס דעם האלדז און ער לאזט זיך שחט׳ן פארן הייליגן באשעפער, דאס איז מער ווי דארט וואו מ׳גיבט די תורה, אזוי האט אים דער דברי חיים געענטפערט אויפן רבין ר׳ הערש, יעדן טאג איז ער זיך גרייט צו לאזן שחט׳ן פארן הייליגן באשעפער, דאס איז מער פון תורה, אזוי האב איך עס געהערט פונעם טאטן ז"ל.

איך האב אזוי געקלערט זיצנדיג דא, מיט דעם הר המוריה און דעם הר סיני, עס איז אינטערסאנט דער מדרש אז ווען דער אויבערשטער האט געגעבן די תורה אויפן הר סיני, איז געקומען צו פאהרן דער המוריה אויפן בארג סיני, און אזוי האט דער אויבערשטער געגעבן די תורה, קומט אויס אז מ׳האט געגעבן די תורה סיי אויפן הר המוריה און סיי אויפן הר סיני, במילא קומט אויס, לויט דעם איז די קשיא פשוט פארענטפערט, מ׳האט טאקע געגעבן די תורה אויפן הר המוריה אויך, דער הר המוריה האט ביידע מעלות, סיי פון די עקידה און סיי פון די תורה.

נאר כ׳האב געקלערט אזוי א תירוץ, דער זיידע ז"ל דער ייטב לב אין פרשת ראה, זאגט אזא טיפער רעיון, אז מ׳וויל אריין טראכטן צי א מענטש איז א עובד ה׳ מאהבה צי א עובד ה׳ מיראה על מנת לקבל פרס, זאגט ער אז דער חילוק איז דאס, ווען ער איינער איז עובד ה׳ מאהבה, דאס איז א נצחיות, דאס בלייבט, אז ער איז א עובד ה׳ מיראה איז עס

נאר א צייטווייליגע זאך, עס לאזט נאך, יראת ה' טהורה - זאגט ער - איז עומדת לעד, דאס איז א נצחי. במילא האב איך געקלערט, אויב אזוי איז גאנץ פשוט, מ'האט געגעבן די תורה אויפן בארג סיני, ס'איז אבער געווען כפה עליהם הר כגיגית, קומט אוים מ'האט געגעבן די תורה, מ'האט מקבל געווען די תורה, ס'איז אבער געווען מיראה, די גמרא וויל זאגן אז ס'איז דא אפילו א מודעא, אזוי ווייט איז עס געווען, מ'האט געגעבן די תורה, אבער ס'איז געווען מיראה, אויב ס'איז נאר געווען מיראה איז די קדושה טאקע נאר א צייטווייליגע זאך, אברהם אבינו האט געברענגט יצחק'ן אויף די עקידה, דאס איז געווען עבודת ה' מאהבה, און אז ס'איז געווען עבודת ה' מאהבה דאס איז א נצחיות, דאס בלייבט, במילא איז די קדושה פונעם הר המוריה, וויבאלד אברהם אבינו האט דאס געטוהן מאהבה, איז דאס געבליבן, דאס האב איך געקלערט אזוי, וואס דער רב האט דערמאנט דאס ענין.

חינוך הבנות, דער פעטער ז"ל טייטשט, כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, בפשטות איז דער פשט, כה תאמר לבית יעקב, דו זאלסט זאגן פאר בית יעקב, און ותגיד לבני ישראל, און דו זאלסט זאגן פאר בני ישראל, ס'איז א לשון נוכח, ותגיד לבני ישראל. ער רעדט פון חינוך הבנות, זאגט ער, כה תאמר לבית יעקב, דו זאלסט אזוי מחנך זיין די בית יעקב, אז ותגיד לבני ישראל, זי זאל זאגן פאר די קינדער, ותגיד איז א לשון נקיבה, אז ותגיד לבני ישראל, זי זאל איבער געבן, זי זאל מחנך זיין איהרע קינדער, חינוך הבנות איז אזא הייליגע זאך, עס דאכט זיך אז חינוך הבנות איז האלב כלל ישראל, ניין, ס'איז נישט האלב, ס'איז גאנץ כלל ישראל, ווייל ס'איז כה תאמר לבית יעקב, דו זאלסט אזא חינוך געבן פאר בית יעקב, אז זי זאל איבער געבן און מחנך זיין די קינדער, סיי די יונגלעך און סיי די מיידלעך.

מ'רעדט דא פון חינוך פון בית רחל, דער פעטער ז"ל האט מייסד געווען דעם בית רחל, כ'האב געהאט אן עלטערע שוועסטער (הרבנית חי') ע"ה, זי איז געווען די ערשטע תלמידה פון בית רחל, מיט איהר האט מען מייסד געווען, זי איז געווען די ערשטע קלאס מיט אפאר מיידלעך, א יאר שפעטער איז זי געווארן די צווייטע קלאס, זי איז געוואקסן אלץ א קלאס, דעמאלטס איז בית רחל געוואקסן אלץ מיט איין קלאס, מיט נאך א כיתה. אונז זענען מיר געווען קינדער, און מיר זענען אסאך געגאנגען צום פעטער ז"ל שבת אינדערפרי צו קידוש, ער האט געמאכט קידוש ביי זיך אין שטוב, שפעטער ווען ער האט אויפגעהערט צו פירן טיש האט ער געגעסן ביי זיך אין שטוב, אונז זענען מיר געווען אסאך ביי קידוש, אונז זענען מיר געווען קינדער, און אונז זענען מיר אויך אסאך מאל געווען ביים מיטאג טיש ווען ער האט געגעסן ביחידות, פלעג ער מיך אסאך מאל פארהערן וואס איך לערן, מיין שוועסטער פלעג אויך צו קומען, זי איז אויך געווען, און ווען זי איז געקומען שבת ביי קידוש, ער פלעגט איר אויספרעגן וואס עס טוט זיך אין בית רחל, וואס מ'טוט, ווי אזוי עס גייט, אין די ערשטע קלאס, און אזוי יעדעס יאר, ער פלעגט צו זאגן, וואס טוהען מיינע מיידלעך? אזוי פלעגט ער צו פרעגן, וואס טוהען מיינע מיידלעך?!, ער האט מיך קיינמאל נישט געפערט וואס טוהען מיינע יונגעלעך? מיך האט ער קיינמאל נישט געפרעגט אזוי. אבער איר האט ער יא געפרעגט וואס טוהען מיינע מיידלעך?!, און ער האט זיך אינטערסירט יעדן פרט, איך קוק צוריק, אזא געהויבענער איד איז ער געווען, כגובה ארזים גבהו, ער האט זיך אינטערסירט אויף קלייניקייטן בי די מיידלעך, וואס מ'קען יא טוהן, און וואס מ'קען נישט טוהן, יעדע קלייניקייט.

כ'גדענק זי איז געווארן צוועלף יאר, מ'ווייסט אין אמעריקא איז דא אזא זאך ווי א גראדועישאן, ס'איז געווען ווען זי איז אלט געווארן צוועלף יאר, און מ'האט אהנגעהויבן צו רעדן אז די נעקסטע יאר וועט זיין א גראדועישאן, ער האט דאס געהערט, וואס איז דאס א גראדועישאן? ער האט נישט געהערט וואס דאס איז, עס איז נאכנישט געווען קיין אנדערע סקול איז וויליאמסבורג דעמלטס, א בית יעקב איז געווען, האט ער איהר געשיקט, ער האט געזאגט כ'וויל דו זאלסט גיין, און ער האט מיט געשיקט דעם מנהל זאל אויך גיין צו די בית יעקב'ס גראדועישאן, און זיי זאלן קומען פארציילן וואס דאס איז א גראדועישאן?, וואס טוט מען ביי די גראדועישאן?, וואס דאס איז? זיי זענען געקומען און אראפ געלייגט בפרטיות יעדע זאך, און ער האט אויסגעהערט, דאס יא, און דאס נישט, א ביכל מאכן יא, בילדער נישט, ער האט נישט געלאזט מאכן קיין בילדער, א קלאס בילד יא, און אזוי ווייטער יעדע זאך, וואס מיידלעך מעגן יא, און וואס מיידלעך מעגן נישט, ער האט געזארגט פאר זיינע מיידלעך!.

כ'וויל זאגן פאר ר' דוד, ער איז מחנך דא א בנין, ער וועט קומען דא אין דעם בנין, און זאל אויך פרעגן וואס טוהען מיינע מיידלעך? און דער אויבערשטער זאל העלפן איר זאלט האבן אסאך נחת פון אייערע מיידלעך, זיי וועלן אי"ה אויסוואקסן עריליכע אידישע דורות. כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, כה תאמר לבית יעקב, אזוי זאל מען מחנך זיין די בית יעקב, ותגיד לבני ישראל, אי"ה זיי וועלן איבער געבן לבני ישראל.

מ'האט פריער דערמאנט א ר"ן, דער וואס האט פריער געדעדט, עס איז דא אן אינטערסאנטער ר"ן, דער ר"ן שטעלט זיך אויף די משנה, יעדער קען די משנה, האיש מקדש בו ובשלוחו, פרעגט די גמרא א קשיא, השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא, ענטפערט די גמרא, מצוה בו יותר מבשלוחו. וואס איז מצוה בו, יעדער איינער פארשטייט כי יקח איש אשה, עס איז א מצוה מקדש צו זיין, איז מצוה בו יותר מבשלוחו, שטעלט זיך דער ר"ן, די צווייטע העלפט שטייט אויך אין די משנה ווייטער, האשה מתקדשת בה ובשלוחה, שטייט אויך אזוי, דארט שטייט דאך אויך בה ובשלוחה, איך דאך דארט אויך שוועך די קשיא, השתא בשלוחה מתקדשת בה מיבעיא, די גמרא רעדט נישט פון דעם, מוז איך אויך ענטפערן מצוה בה יותר מבשלוחה, פרעגט ער, וואס איז די מצוה? א מאן איז מחויב מקדש צו זיין, כי יקח איש אשה, וואס איז די מצוה ביי א פרוי, א פרוי איז דאך נישט מחויב, זאגט דער ר"ן, א מאן קען נישט חתונה האבן נאר מיט א פרוי, און ער מוז האבן א פרוי צו האבן קינדער, ער קען נישט מקיים זיין פרו ורבו נאר מיט א פרוי, קומט אויס אז זי העלפט אים ער זאל קענען מקיים זיין די מצוה, איז זי אויך מקיים א מצוה, איהר מצוה איז ווייל ער קען נישט אהן איר, במילא איז שייך ביי איהר מצוה בה יותר מבשלוחה. אזוי זאגט דער ר"ן.

עס איז זייער א טיפער ר"ן, באמת זי איז בכלל נישט מצווה, אבער ווייל זי איז א מסייע - אזוי זאגט דער ר"ן - זי העלפט צו דעם מאן מקיים צו זיין די מצוה, יעדער מסייע איז כאילו מ'טוט אליינס. און דאס איז א גרויסער יסוד, אין עצם פאר די נשים וואס זענען מסייעות לבעלה, מצוה בה יותר מבשלוחה זאגט דער ר"ן ווייל זי איז א מסייע, און אזוי איז אויף יעדע מסייע, ביי יעדע זאך.

נו, מ'איז זיך צוזאם געקומען אויף א מסיבה, א חנוכת הבית, א בת תחילה דאס איז א סימן יפה לבנים, ווייל מיר האפן אין אפאר חדשים זיך נאכאמאל צוזאם קומען אויף א חנוכת הבית פון די תלמוד תורה, אז ס'איז א בת תחילה דאס איז סימן יפה לבנים, כה תאמר לבית יעקב, קודם איז בית יעקב, און נאכדעם ותגיד לבני ישראל, נאכדעם וועט קומען די תלמוד תורה פאר די יונגלעך.

דער אויבערשטער זאל העלפן פון דעם בנין דא זאל מען מחנך זיין ערליכע אידישע טעכטער, אזוי ווי דער רצון פונעם פעטער ז"ל, ער האט אריין געלייגט אסאך כוחות אין חינוך הבנות, און אויף דעם מהלך, שוין לאנגע יארן זינט ער האט דאס געגרינדערט, איז שוין ארויס געקומען טויזענטער טויזענטער אידישע מיידלעך און זיי האבן אויפגעשטעלט אידישע הייזער, שיינע אידישע שטובער, ערליכע אידישע דורות. היינט גייען שוין די אור אייניקלעך פון די ערשטע תלמידות, זיי גייען שוין אין בית רחל, עס איז שוין דא היינט זייערע אור אייניקלעך וואס ווערן נתחנך אין בית רחל.

זאל דער אויבערשטער העלפן זיי זאלן קענען אויפשטעלן שיינע לעכטיגע אידישע דורות, אויפן שענסטן אופן אין צניעות, וואס ער האט געלייגט דערויף א גרויסן דגוש, אינטערסאנט ער האט נישט געלייגט א גרויסן דגוש אויף די לימודים, נישט די מיידלעך זאלן זיין גרויסע מלומדות, נישט דאס איז געווען זיין דגוש, נאר אויף ערליכקייט, אויף יראת שמים און מידות, ער האט אראפ געלייגט פונקטליך וואס מ'זאל יא לערנען און וואס מ'זאל נישט לערנען, יעדע זאך די פרטים און די סדר הלימודים, און עס וועט מחנך ברוך ה' אין אלע מקומות וואו אונז האבן מיר בכל אתר ואתר, אין אלע מקומות וואו עס וואוינען אנשי שלומינו און עס איז דא א בית חינוך לבנות, ווערן מחנך ערליכע אידישע טעכטער לשם ולתפארת ולתהילה.

און אי"ה פון דעם בנין דא וועט ארויס גיין שיינע לעכטיגע אידישע דורות, פון דעם בנין און פון די קומענדיגע בנינים, ווי איך פארשטיי איז דער בנין אויך נאר אן התחלה, דאס איז די ערשטע בנין, און עס וועט נאך קומען נאך א בנין דא אין מאנסי, נאך א בנין בית רחל, עס וועט ענג, עס איז שוין ענג, דער אויבערשטער זאל העלפן עטץ זאלטס אלע זיין געזונט און מ'זאל קענען מצליח זיין די שיינע מאנסי'ער קהילה, מיט'ן רב וואס געבט זיך אזוי אפ, ער געבט זיך שיין אהער, דער אויבערשטער זאל העלפן די קהילה מיט די מוסדות וועלן וואקסן באיכות ובכמות אויפן העכסטן און שענסטן אופן.

איך וועל אנוואונטשן פארן בעל שמחה, פאר אים און די גאנצע משפחה, אריכות ימים ושנים און א שיבה טובה, און ער זאל זעהן נחת פון די מיידלעך מיט ברכה והצלחה, ביז דער אויבערשטער וועט העלפן מיר וועלן זוכה זיין מקבל צו זיין פני משיח צדקינו. כ'האב געזאגט, אלע בנינים וועלן גיין קיין ארץ ישראל, די בתי מדרשים וועט גיין אין בית המקדש, די תלמודי תורה'ס וועט אויך גיין, וואס גייט זיין מיט די מיידל שולע'ס?, וואס וועט זיין? אין בית המקדש איז אויך דא א עזרת נשים, במילא די אלע מיידל שולע'ס דאס וועט גיין אין עזרת נשים, דאס האט אויך א פלאץ אין ביהמ"ק וואו דאס וועט נקבע ווערן, דער אויבערשטער זאל העלפן עס זאל שוין נקבע ווערן במהרה, מיר וועלן זוכה זיין צו די גאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

הנה ימים באים!



פרטים יבואו בעז"ה